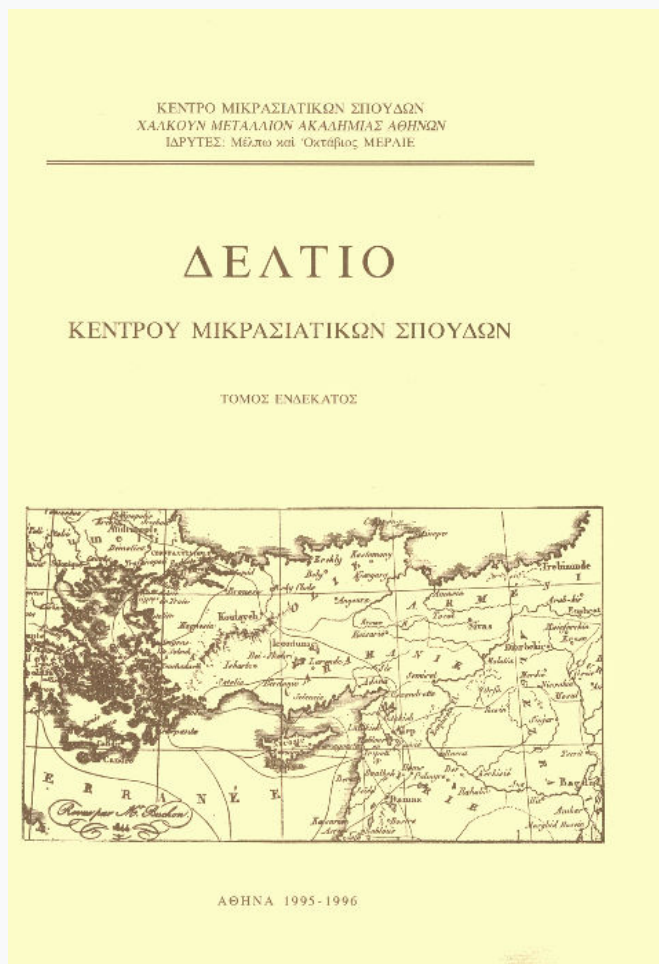

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 11 (1995)

Ο θεσμός των ξένων δικαστών στις ελληνικές πόλεις της Μικράς Ασίας

Ελένη Κόλλια

doi: [10.12681/deltiokms.47](https://doi.org/10.12681/deltiokms.47)

Copyright © 2015, Ελένη Κόλλια

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κόλλια Ε. (1995). Ο θεσμός των ξένων δικαστών στις ελληνικές πόλεις της Μικράς Ασίας. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 11, 45–83. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.47>

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ*

Στόν καθηγητή Félix Bourriot

Στά πλαίσια της πόλεως-κράτους, η άπονομή της δικαιοσύνης από ξένους δικαστές συνιστά όχι μόνο νομικό αλλά και πολιτικό φαινόμενο σημαντικό για την επιβίωση της δημοκρατίας.¹

*Αφθονες μαρτυρίες, σχεδόν αποκλειστικά επιγραφικές, παρουσιάζουν το φαινόμενο αυτό ευρύτατα διαδεδομένο σ' όλο τόν ελληνικό κόσμο, ενώ μνεία τους συναντάται δύο φορές σέ κείμενα τοῦ Πλουτάρχου² καί τοῦ Πο-

* Ἀπό τή θέση αὐτή θά ἐπιθυμοῦσα νά ἀπευθύνω εὐχαριστίες στόν καθηγητή κ. Π.Μ. Κιτρομηλίδη, ὁ ὁποῖος μοῦ ἔδωσε τό ἔναυσμα γιά τή συγγραφή αὐτοῦ τοῦ ἀρθροῦ καί μέ ἐνεθάρρυνε στήν ὁλοκλήρωσή του, καθὼς καί στούς καθηγητές κ.κ. Ἰ. Βελισσαροπούλου-Καραάωστα, Félix Bourriot, Ph. Gauthier, G. Huxley γιά τίς πολῦτιμες ὑποδείξεις τους. Ἐπίσης θά ἤθελα νά ἐκφράσω τήν εὐγνωμοσύνη μου στήν καθηγήτρια κ. Βάσα Κοντορίνη, ἡ ὁποία ἐκτός τοῦ ὅτι διάβασε τό κείμενο, μέ μύησε στήν ἐπιστήμη τῆς ἐπιγραφικῆς.

1. L. Robert, «Les juges étrangers dans la cité grecque», *Ξένιον. Festschrift für Pan. J. Zepos*, I, Ἀθήνα-Φράμπουργκ-Κολωνία 1973 (= *Ξένιον*), σσ. 779-780. Ph. Gauthier, «Les cités hellénistiques: épigraphie et histoire des institutions et des régimes politiques», *Πρακτικά τοῦ Η' Διεθνoῦς Συνεδρίου Ἑλληνικῆς καί Λατινικῆς Ἐπιγραφικῆς*, Ἀθήνα 1982, (= *Πρακτικά*), I, Ἀθήνα 1984, σ. 102: «A l'intérieur des cités les conflits sociaux persistent, avec des haut et des bas, à la période hellénistique. Mais les conséquences politiques sont moins graves qu'à la période précédente. Devenant peu à peu le seul régime acceptable, la démocratie doit survivre, d'une manière ou d'une autre, aux luttes sociales. Dans ce processus, la généralisation progressive du recours aux juges étrangers est un phénomène capital, que seules les inscriptions nous permettent d'étudier: grâce à elles, plus de deux cents exemples sont aujourd'hui connus».

2. Βλ. Πλουτάρχου, *Ἠθικά*, Περὶ τῆς τὰ ἔγγονα φιλοσοργίας, 493 A-B: *Ἐκκλητοὶ κρίσεις καὶ ξενικῶν δικαστηρίων ἑπαγωγὰ τοῖς Ἑλλήσι το ᾧ πρότον ἀπιστία τῇ πρὸς ἀλλήλους ἐπενοήθησαν, ἄλλοτριᾶς δικαιοσύνης ὥσπερ ἑτέρου τινὸς τῶν ἀναγκαίων μὴ φνομένον παρ' αὐτοῖς δεηθεῖσιν. Ἀρ' οὖν καὶ οἱ φιλόσοφοι τῶν προβλημάτων ἓνια διὰ τὰς πρὸς ἀλλήλους διαφορὰς ἐπὶ τὴν τῶν ἀλόγων φύσιν ζῶων ὥσπερ ἀλλοδατὴν πόλιν ἐκαλοῦνται, καὶ τοῖς ἐκείνων πάθει καὶ ἤθεσιν ὡς ἀνετενέκτοις καὶ ἀδεκάστοις ἐφίαισι τὴν κρίσιν;*

λυβίου.³ Στη Μικρά Ἀσία γνωρίζει μεγάλη ἀκμή ἤδη ἀπὸ τὸν 4ο αἰ. π.Χ. μὲ τὴν ὑποστήριξη τῶν διαδόχων καὶ ἀργότερα τῶν ἡγεμόνων τῶν ἐλληνιστικῶν βασιλείων· βάσει τῶν μέχρι στιγμῆς στοιχείων, υἱοθετεῖται ἀπὸ τὶς πόλεις τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸ 2ο αἰ. π.Χ. τουλάχιστον, πλήττοντας οὐσιαστικά τὸ πνεῦμα ἀνεξαρτησίας τους, ἐνῶ ἐπεκτείνεται μέχρι τῆ ρωμαϊκῆς περιόδου. Οἱ ξένοι δικαστὲς προλείαναν τὸ ἔδαφος γιὰ τὶς μεταβολὲς πού θά πραγματοποιηθοῦν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους στὸ πεδίο τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης. Στὴν ἐλληνιστικὴ Αἴγυπτο, οἱ πρῶτοι Πτολεμαῖοι εἶχαν ἤδη ὀδηγηθεῖ στὴ δημιουργία ξενικῶν δικαστηρίων.⁴ Τὰ δικαστήρια αὐτὰ προοιωνίζαν τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἐπαρχῶν τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, οἱ ὅποιοι μετέβαιναν στὶς περιοχὲς τῆς ἐπικρατείας τους ὅπου δικάζαν τὶς διαφορὲς μεταξὺ ἐπαρχιωτῶν.⁵

Ἡ σύγκρουση πού ἐπικρατοῦσε ἔως πρόσφατα, λόγω τῆς ἐλλιποῦς σφαιρικῆς μελέτης τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ, παρακίνησε τὸν L. Robert στὴ διατύπωση ἀκριβοῦς ὀρισμοῦ καὶ στὴ διάκρισή του ἀπὸ ἄλλους παρόμοιους θεσμούς:

1) Οἱ ξένοι δικαστὲς ἦσαν *καλοὶ κάγαθοι*⁶ πολῖτες μᾶς πόλεως, τῆς ἐκκλητίου πόλεως, ἡ ὁποία ἀποδεχόμενη τὴν παράκληση μᾶς ἄλλης πόλεως· κράτους, τοὺς ἀπέστελλε ἐκεῖ γιὰ νὰ ἐπιλύσουν διαφορὲς μεταξὺ πολιτῶν ἢ νὰ τὶς ἐκδικάσουν σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς πατρίδας τῶν διαδίκων.

2) Ἡ διαιτησία ἀποτελεῖ παραπλήσια μορφή, διαφέρει ὁμως: α) ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενο· διενεργεῖται γιὰ ἑδαφικὴ κυρίως διαφορὰ μεταξὺ δύο

3. Πολυβίου, *Ἱστορίαι*, XXVIII 9-11: τοὺς δὲ περὶ Σωσιγένη καὶ Διοπείθη, δικαστὰς [Ῥοδίου] ὑπάρχοντας κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν καὶ διαφερομένους ἐκ τινων ἰδίων πρὸς τὸν Εὐμένη, λαβομένους ἔφη τῆς ἀφορμῆς ταύτης πάσας ἀνατετροφέναι τὰς τιμὰς τοῦ βασιλείως, καὶ τοῦτο πεποιημέναι παρὰ τὸ τῶν Ἀχαιῶν δόγμα καὶ παρὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς ἐξουσίαν, καὶ τὸ μέγιστον, παρὰ τὸ δίκαιον καὶ τὸ καλῶς ἔχον. Βλ. τὶς καθοριστικὲς γιὰ τὴν ἐρμηνεία καὶ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ θεσμοῦ παρατηρήσεις τοῦ M. Holleaux ὁ ὁποῖος ἤδη ἀπὸ τὸ 1925 εἶχε ἐπισημάνει ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ Ῥοδίου δικαστὲς τῶν ὁποίων ἡ ἐθνικότητα εἶχε παραληφθεῖ ἢ παραλλαχθεῖ ἀπὸ ἄλλους ἱστορικοὺς, καὶ ἐπαναδιατύπωσε τὴν ἀποψή του στὸ ἔργο του *Etudes d'epigraphie et d'histoire grecques*, I, Παρίσι, 1938, σσ. 441-443.

4. Βλ. π.χ. *Inscripfen Griechischer Städte aus Kleinasien*, 20, 1, I, *Die Inschriften von Iasos*, Βόννη 1985 (=I.v. Iasos), 82. J. καὶ L. Robert, *Bulletin Epigraphique* (=Bull. Ep.), 1961, σ. 466. N. Lewis, *Life in Egypt under Roman Rule*, Ὁξφόρδη 1983, σσ. 186-87. Γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον εἰδικότερα τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Β' ὡς πρὸς τὴν ἀπονομὴ δικαιοσύνης βλ. J. Modrzejewski, «La legislation royale des Lagides» *Mélanges Seston*, 1974, σσ. 374-376.

5. Βλ. Ἰ. Βελουσοροπούλου-Καράωστα, *Θεσμοὶ τῆς ἀρχαιότητος, I, ἡ πόλις*, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1987, σ. 212.

6. Βλ. ἐνδεικτικά: *Inscripfen Griechischer Städte aus Kleinasien*, 1, *Inscripfen von Erythrai und Klazomenai*, τόμ. 1, Βόννη 1972 (= I.v. Erythrai), 121, 9-10· 122, 22-23, 33. F. Frhr. Hiller von Gaertringen, *Inscripfen von Priene*, Βερολίνο 1906 (= I.v. Priene), 53, 19-20. Γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ καλοῦ κάγαθοῦ γενικά, βλ. τὸ πρόσφατο ἔργο τοῦ F. Bourriat, *Kalos Kagathos – Kalokagathia*, τόμ. 1-2, *Spudasmata*, τόμ. 58/1-2 (1995).

κρατῶν, συνήθως ὁμορων, β) ὡς πρὸς τὸν τρόπο διευθετήσεως· ἐπαφίεται μὲ τὴ σύμφωνη γνώμη τῶν δύο πλευρῶν σὲ μιὰ τρίτη, ἡ ὁποία ἀσκεῖ διαίτησιν καὶ ὄχι δικαστικὴ ἐξουσία, ὅπως συμβαίνει στὴν πρώτη περίπτωση.⁷

3) Τέλος, οἱ διαφορὲς ποὺ ἐκκρεμοῦν μεταξὺ δύο πόλεων ἢ μεταξὺ πολιτῶν δύο πόλεων κρίνονται ἀπὸ δικαστὲς τρίτης πόλεως στὴν ὁποία προσφεύγουν τὰ συμβαλλόμενα μέρη· πρόκειται δηλαδὴ γιὰ θέματα διεθνoῦς δικαίου ποὺ ἐπαφίενται σὲ κρίση ἐκπροσώπων τρίτης πόλεως, ἀντίθετα ἀπὸ τὸν ὑπὸ μελέτῃ θεσμὸ ποὺ περιλαμβάνει ἐσωτερικὲς διενέξεις, διαφορὲς μεταξὺ συμπατριζῶν καὶ συμπληρῶναι ἢ ἀντικαθιστᾷ τὴ λειτουργία τῶν τοπικῶν δικαστηρίων σὲ περιόδους κρίσεως,⁸ ὅπως θὰ ἀναπτύξουμε στὸ οἰκεῖο κεφάλαιο.

Σὲ πολλὰ κείμενα τὰ ξένα δικαστήρια ἀποκαλοῦνται *μετάπεμπτα*⁹ καὶ οἱ δικαστὲς *μετάπεμπτοι*.¹⁰ Ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται στὴν ἐνεργητικὴ φωνὴ γιὰ

7. Βλ. L. Robert, *ὁ.π.*, σσ. 768-770· J. καὶ L. Robert, *Bulletin Epigraphique* (=Bull. Ep.), 1970, σ. 306: «La différence est radicale entre l' activité des juges étrangers dans les cités grecques et celle des arbitres appelés pour un conflit territorial entre deux cités»· *ὁ.π.*, 1971, σ. 405: «...à propos des 5 juges de Cassandreia dans le différend territorial entre Melitaia et Peumata, note 66, confusion entre les arbitrages internationaux et les juges étrangers dans une cité, qui sont deux situations radicalement différentes...»· *ὁ.π.*, 1973, σ. 241.

8. Βλ. L. Robert, *Opera Minora Selecta* (=Op. Min.), V, σσ. 79-80· τοῦ ἰδίου, *Ξένιον*, σ. 780.

9. Βλ. Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien, 34, *Die Inschriften von Mylasa*, I, Βόννη 1987 (=I.v. Mylasa), 631, 13-14: σπεύσα[ν]τός τε τοῦ ἡμετέρου δήμου --- με[τ]άπεμπτον δικαστήριον...· Στὶς τρεῖς ἐπόμενες περιπτώσεις ἐγινε προσπάθεια νὰ ἀναγνωρισθοῦν στὴ λέξη *μετάπεμπτα* τὰ δικαστήρια ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὸ Κοινὸν τῶν Λυκίων βλ. *Inscriptiones Graecae ad res Romanas Pertinentes* (=IG), III, 563 σημ. 6: «Tribunalia communis memoravit Strabo, XIV, 3, 3»· αὐτ., 14-15 (Τλῶς πρὶν τὸ 43 π.Χ.): καὶ ταμεύσαντα τοῦ κοινοῦ καθαρῶς καὶ ἐπισκοπῆσάντα μεταπέμπτων δικαστηρίων καὶ προστάντα τῆς δωσικίας ἰσως καὶ δικαίως· *ὁ.π.*, 680, 7 (Πάταρα): καὶ νομογραφῆσαντα Λυκίους, καὶ ὑποπαραχῆσαντα, καὶ ἐπισκοπῆσάντα τῶν μεταπέμπτων δικαστηρίων ἰσως...· *ὁ.π.*, 736, 5-6 (Ροδιαπολῖς): ἐν δὲ τῷ Λυκίῳ[ν ἔθνε]· [ε]ρατεύσαντα] καὶ ἐπιστατήσαντα τῶν μεταπέμπτων δικαστηρίων καὶ ὑποφυλάκισαντα ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ ὑπὲρ [τῶν τέκνων,...]. Ἡ ἄποψη αὕτη ἀποκρούσθηκε ἀπὸ τὸ L. Robert, «Etudes Epigraphiques», *Op. Min.*, II, σ. 889 καὶ σημ. 6 καὶ τὸν J.A.O. Larsen, «"Tituli Asiae Minoris" II, 508», *Classical Philology* 38 (1943), σσ. 249-50, οἱ ὁποῖοι ἀναγνωρίζουν στὸν ὅρο *μετάπεμπτα* τὰ δικαστήρια ποὺ διαμορφώθηκαν κατὰ διαστήματα ἀπὸ δικαστὲς ἄλλων πόλεων.

10. Βλ. O. Kern, *Die Inschriften von Magnesia am Meander*, Βερολίνο 1900 (=I.v. Magnesia), 101, 7-9· IG, XII 5, 869, 55· I.v. Erythrai, 116, 3· 117, 2. Στὸ ψήφισμα I.v. Priene, 52, 3-4 ἐπειδὴ οἱ ἀποσταλέντες ὑπὸ [τ]οῦ δήμου τοῦ Πιρηνεῖου *μετάπεμπτ[ο]ι*... Παρ[ο]μενίσκος· Α[ττά]λλ[ο]ι, ----, ὁ ἐκδότης προστάθηκε νὰ ἀποδείξει ὅτι *μετάπεμπτοι* ἐννοοῦνται οἱ προεβυτές, θέση ποὺ ὁ L. Robert, «Notes épigraphiques», *Op. Min.*, I, 1969, σ. 237 σημ. 5, ἀρνεῖται καὶ ἀποκαθιστᾷ: *μετάπεμπτ[ο]ι ἄνδρες* vel *δικασταί*· Μενίσκος σημειώνοντας ὅτι ἰσως πρόκειται γιὰ τὸν ἴδιο δικαστὴ ποὺ ἐστῶλη στὴ Λαοδίχεια ἐπὶ Λύκῳ (I.v. Priene, 59, 10)· Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien, 5, *Die Inschriften von Magnesia*

νά δηλώσει τή χώρα-ἀποστολέα καί στή μέση μέ τήν ἔννοια *καλῶ*, προσκαλῶ κάποιον μέ ἀπεσταλμένο.¹¹ Ὁ μετάπεμπτος ἀπαντᾷται καί ὡς ξενοκρίτης σέ ἀντιδιαστολή μέ τόν ξενοδίκη ὁ ὁποῖος δικάζει ὑποθέσεις μεταξύ συμμάχων.¹²

Αἴτηση δικαστηρίου

Ὅπως προαναφέραμε ὡς πρῶτο στάδιο τῆς διαδικασίας χαρακτηρίζεται ἡ αἴτηση δικαστηρίου. Ὑποβάλλεται, ὅπως εἶναι φυσικό, ἀπό τήν πόλη τῶν διαδίκων στήν πατρίδα τῶν δικαστῶν ὑπὸ τύπον ψηφίσματος στοῦ ὁποῖο ἐκφράζεται ἡ παράκληση ἀποστολῆς δικαστῶν.¹³

Στίς ἐπιγραφές, κυρίως σ' αὐτές πού διασώζεται τὸ πρῶτο τμήμα μέ τήν αἴτηση δικαστηρίου, παρατηροῦμε τήν ποικιλία τῶν ἐκφράσεων:

Ἡ Μαγνησία τοῦ Μαιάνδρου ἀπευθύνεται στήν Πριήνη *ὑπὲρ αἰτήσεως δικαστηρίου*,¹⁴ διατύπωση πού συναντᾶται σέ πολλές μαρτυρίες. Ἐκτός ἀπὸ

am Sipylos, Βόννη 1978 (=I.v. *Magnesia am Sipylos*), 7, 6: [---]ναί μεταπέμπτους ἄνδρας [ἐγ Κίου] ἢ κατὰ τὸν L. Robert, «Etudes d' épigraphie grecque», ὅ.π., II, σ. 1063 σημ. 4 [ἐγ Κίου vel παρὰ Κίου]. Σὲ ψήφισμα τῆς Σάμου πρὸς τιμὴν ἱατροῦ πού εἶχε θεραπεύσει ξένους δικαστές, οἱ ὁποῖοι ἀσθένησαν κατὰ τήν ἀποστολή τους, ὁ G. Klaffenbach, «Samische Inschriften», *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung* (=A.M.) 51 (1926), σ. 29 στ. 22-26 ἀποκαθιστᾷ: [...καὶ τῶν παρὰ ...] τῶν δικαστῶν παραγενομένων εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν καί],... ἐνῶ κατὰ τὸ L. Robert, «Notes d' épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 107 τὸ κενὸ τῶν στίχων 22-23 μπορεῖ νά συμπληρωθεῖ: [καὶ μεταπέμπτ] των δικαστῶν.

11. H.G. Liddell-R. Scott, λ. μεταπέμπτω· L. Robert, «Notes d' épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 35· I.v. *Erythrai*, 117, 7-11: ὅπ[ως οὖν ὁ τε δῆμος] φαίνεται μνεῖαν ποιούμενος τῶμ φιλοπό[νων καὶ δικ]αίως κρινάντων τὰς κρίσεις καὶ ἀξίως τῆς [τ]ε πατρίδος] τῆς ἀποστελλάσης αὐτοὺς καὶ τοῦ δήμου [τοῦ] μετα]πεμψαμένου....

12. Βλ. J.A.O. Larsen, ὅ.π., σ. 253 σημ. 55· L. Robert, «Etudes Epigraphiques», *Op. Min.*, II, σ. 889 καὶ σημ. 3. Ἀντίθετα: A.M. Woodward, «Excavations at Sparta, 1924-25 Sparta. The Inscriptions», *Annual of the British School at Athens* (=BSA) 26 (1923-25), σ. 180.

13. Βλ. Ph. Gauthier, «Un juge de Xanthos à Angeira de Pisidie», *Revue des Etudes Grecques* (=REG) 106 (1993), σ. 12 στ. 3-4: ψήφισμα καὶ δικασταγωγόν· I.v. *Erythrai*, 120, 1-4: ἐπειδὴ ἀποστελλ[άντων] ἡμῶν δικαστα[φ]ῶν Θεοφάνη Νε[--] μετὰ ψηφίσματος πρὸς τὸν δῆμον τὸν Πριηνέον...· J. Kawerau-A. Rehm, *Das Delphinion in Milet, Beroḷinio* 1914 (=Delphinion), 153, 4-5: ἐπειδὴ τοῦ δάμου ψάφισμα ἀποστελλαντος καὶ προσβεντάν· Στὴν I.v. *Priene*, 61, 2-4 μνημονεύεται ἡ ἀποστολὴ ψηφίσματος καὶ ἐπιστολῆς, ἃν καὶ τὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι φθαμένο: ἐπειδὴ τοῦ δήμου ψηφισμ[ά] τε καὶ ἐπισ[τ]ολ[ή]ν ἀπο[σ]τελλαντος πρὸς τὸν δῆμον τὸν Πριηνέον...· Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien, 6, *Die Inschriften von Lampsakos*, Βόννη 1978 (=I.v. *Lampsakos*), 34, 6-8: ἐπειδὴ τῷ δ[ά]μῳ ψηφισσάμενῳ δικαστῶν μεταπέμψασθαι [ἐγ Λαμψάκω, ---]· J. Martha, «Inscription métrique de Paros», *Bulletin de Correspondance Hellénique* (=BHC) 6 (1882), σ. 248· I.v. *Mylasa*, 632, 5.

14. Βλ. I.v. *Priene*, 61, 1-7.

τις περιφράσεις *αἰτοῦμαι δικαστήν*, *αἰτοῦμαι δικαστήριον*, *δικασταγωγόν* ἢ *πρεσβευτήν τὸν αἰτησόμενον δικαστήριον* ἢ *δικαστήν*, *μεταπέμψασθαι δικαστήν* οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται πολὺ συχνά, ἢ πρόθεση τῆς αἰτούσης πόλεως ἐμφανίζεται καὶ μὲ τὴ χρήση τῶν ρημάτων *ἄξιω* καὶ *παρακαλῶ*.

Ὁ ὅρος *ἄξιω* ἀναφέρεται σὲ πέντε μαρτυρίες· οἱ δύο πρῶτες κάνουν μνεία τῆς αἰτήσεως τῆς Καλύμνου καὶ ἄγνωστης πόλεως πρὸς τὴν Ἰασό,¹⁵ ἐνῶ στὴν τρίτη ἀναφέρεται ὅτι οἱ Μάγνητες ἄξιωσαν δικαστὲς ἀπὸ τὴν Πριήνη. Οἱ ἄλλες δύο μαρτυρίες,¹⁶ μὲ τὸν ἴδιο τύπο ὡς συμπλήρωση, δηλώνουν ὅτι ἡ Ἰασὸς ἐλπίζει στὴν ἔλευση ξενικῶν δικαστηρίων ἀπὸ ἄγνωστες πόλεις.

Ὡς πρὸς τὴν αἴτηση δικαστηρίου ὑπὸ τὴ μορφὴ παρακλήσεως, παρατίθενται τέσσερις ἐπιγραφές.¹⁷ Ἐνδεικτικὸ εἶναι τὸ παράδειγμα τῆς Πριήνης ἢ ὁποῖα τὸ 200 π.Χ. περίπου ἀποδέχεται αἶτημα τῶν Βαργυλίων: *παρακληθεῖς τε ὑπὸ [τοῦ] δήμου δικαστὰς ἀποστεῖλαι*. Ἐπισημαίνεται ὅτι ὑπάρχουν παραδείγματα διαπλοκῆς ἐκφράσεων καὶ ὅρων ποὺ προαναφέραμε, στοιχεῖο ποὺ μᾶς ὥθει νὰ σκεφθοῦμε ὅτι οἱ ὅροι αὐτοὶ δὲν ὑποδίδωσαν διαφορικὴ ἀπόχρωση καὶ ἔνταση κατὰ τὴν ὑποβολὴ τοῦ αἰτήματος.¹⁸

Τέλος, ἀπὸ ἄλλες ἐπιγραφές πληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ δικαστὴς ἀποστέλλεται στὴν αἰτούσα πόλη μετὰ ἀπὸ μεσολάβηση ἢ ἀπόφαση τοῦ βασιλέα.¹⁹ Ὅπως ὑπογραμμίζει ὁ L. Robert, ἂν καὶ ὑπῆρχαν βασιλικοὶ λειτουργοὶ ποὺ εἶχαν καὶ δικαστικὲς ἀρμοδιότητες,²⁰ ἡ ἀποστολὴ ξένων δικαστῶν κατὰ δια-

15. Βλ. *I.v. Iasos*, 82, 31-32· 83, 4· *I.v. Priene*, 61, 7.

16. Βλ. *I.v. Iasos*, 75, 6· 78, 7.

17. Βλ. *I.v. Priene*, 47, 5-6· *Delphinion*, 154, 2-4; *ἐπακολουθεῖν τοῖς παρακαλουμένοις προθύμως, κατέστησάν τε τοὺς δικαστὰς καὶ ἐξαπέστειλαν*· *I.v. Magnesia*, 15a, 10-11: *ὅστις πα[ρ]ακαλέσει αὐτοὺς ἀποσ[τ]εῖλαι δικασ[τ]ὰς καὶ γραμματῇ*· *Inscriptionen Griechischer Städte aus Kleinasien*, 24, I, II, 1, *Die Inscriptionen von Smyrna*, Βόννη 1987 (=I.v. *Smyrna*), 585, 2-4: [...*ἐπειδὴ, τοῦ δήμου ψήφισμα (ἀ)π[ο]στείλαντος καὶ πρεσβευτήν πρὸς Ζμυρναιοῖς τὸν παρακαλέσαντα ἀπ[ο]στεῖλαι δικαστήν*...]

18. Βλ. *I.v. Priene*, 53, 7: *καὶ νῦν ἀξιωσάντων ἡμῶν ἀποστεῖλαι δικαστήν ἐνῶ στ. 19: ὅτι αἰτησάμενων ἡμῶν δικαστὴν ἀπέστειλεν...* 54, 6: *καὶ νῦν ἀξιωσάντων ἡμῶν ἐνῶ στοὺς στ. 17-18, 44: [... αἰτησάμενων αὐτῶν δικαστήν]*· *I.v. Erythrai*, 121, 5-6: [... *ὅστις* *ἄξιώσει αὐτοῖς καὶ παρακαλεῖ φίλοις ἐόντας [τῷ δάμ]φρ...*

19. Σύμφωνα μὲ τὸ Ph. Gauthier, «Rois hellénistiques et juges étrangers», *Journal des Savants*, Ἰούλιος-Δεκέμβριος 1994, σσ. 166-168 ὑπῆρχαν τρεῖς μορφές παρεμβάσεων ποὺ ἀσκοῦσαν οἱ διάδοχοι ἢ οἱ βασιλεῖς (ἢ οἱ ἐκπρόσωποί τους): α) παρεμβάσεις οἱ ὁποῖες στηρίζονταν στὸ διάγραμμα τοῦ βασιλέως τὸ ὁποῖο προέβλεπε ἐκτὸς ἀπὸ τίς λεπτομέρειες ποὺ ἀφορούσαν τὴ λειτουργία τῶν τοπικῶν δικαστηρίων, τὴν προσφυγὴ σὲ ξένους δικαστὲς· β) ὁ βασιλεὺς ἢ ὁ ἀντιπρόσωπός του καλοῦσε ἐγγράφως τίς δύο χώρες νὰ προσφύγουν στὸ θεσμὸ τῶν ξενικῶν δικαστηρίων χωρὶς ὁστόσο νὰ παρέμβει εὐθέως στὴν ἐσωτερικὴ κρίσις τῆς πόλεως· γ) οἱ ἴδιοι οἱ βασιλεῖς ἀποστέλλουν δικαστὴ στὴν πόλιν ποὺ παρουσίαζε δικαστικὴ δυσλειτουργία παρεμβαίνοντας ἄμεσα στὴ διαδικασία.

20. Ὡς βασιλικὸς λειτουργὸς μὲ ἀρμοδιότητα τὴν ἀπονομὴ δικαιοσύνης κατ' ἐξουσιο-

ταγή ἢ πρόσκληση τοῦ ἡγεμόνα, ἀποσκοποῦσε στήν ἐπίλυση διαφορῶν μεταξύ πολιτῶν, χωρὶς νὰ θίγει ταυτόχρονα τὴν αὐτονομία τῶν πόλεων, δεδομένου ὅτι χρεῖε δικαστοῦ ἐκτελοῦσαν πολῖτες ἄλλων πόλεων τῆς ἐπικράτειας.²¹ Εἰδικότερα, ἡ πρακτικὴ αὐτὴ παρουσιάζεται:

α) σὲ ψήφισμα τῶν Βαργυλίων τὸ ὁποῖο ἀπευθύνεται στὴν ἔκκλητο πόλη Τέω καὶ τὸ δικαστὴ Τύρωνα Πολύθρου ὁ ὁποῖος ἐφθασε στὰ Βαργύλια τῆς Καρίας μὲ διαταγὴ τοῦ Ἀντιόχου Α΄ τοῦ Σωτήρα τὸ 270/61 π.Χ.: Ἰβνα παρὰ διδῶσι πρὸς ἡμᾶς τὸν ἄνδρα, καθ' ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐκέλε[υεν, βουλόμενος ὁ δῆμος ὁ Τηῶν τῶι τε βασιλ[εῖ πείθε]σθαι καὶ τῇ πόλει ἡμῶν χαρίζεσθαι, ἀπέσταλ[ε]ν ἄνδρα...²²

β) σὲ ἐπιγραφὴ τῶν μέσων τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. ποὺ βρέθηκε στὴ Χίο²³ ὅπου ὁ δικαστὴς Ἀπολλοφάνης Ἀπολλοδώρου τιμᾶται γιὰ τὸν τρόπο ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης ἐφ' ᾧ ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Π[τολεμαῖος...], ἐνῶ ὁ Ἀντίγονος μεταξύ τοῦ 311/306 π.Χ. ἀποστέλλει δικαστήριον ἀπὸ τῆς Μαγνησίας στὴν Κύμη: ἐπειδὴ τὸ δικαστήριον παργενόμε[νον] ἐγ Μαγνησίας.²⁴

γ) δικαστὴς ἀπὸ ἄγνωση σὲ μᾶς πόλη ἐφθασε στὴν Κάλυμνο μὲ ἀπόφαση τοῦ βασιλέα Πτολεμαίου: ἀπο[σταλεῖς δικαστὰς ὑπὸ βασιλέως] Πτολεμα[ίου...] καὶ ἔκρινε κατὰ τὰν τοῦ [βασιλέως αἵρεσιν].²⁵

δ) τὸν 3ο αἰ. ὁ νησιάρχος Βάκχων Νικήτου ζητεῖ ἀπὸ τὴν Κῶ τὴν ἀπο-

δότηση τοῦ βασιλέα Ἀντιόχου ἀναφέρεται ὁ ἐπικριτὴς τῶν συμβολαίων, βλ. IG, XI, 4, 1052, 24-26: ὅτι ἀποσταλεῖς ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐπικριτὴς τῶν συμβολαίων τὴν ἐξαγωγήν ἐποιήσατο, ἐνῶ ἔδικασε, στ. 27-28: κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου προαίρεσιν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν πλήρη τίτλο τοῦ λειτουργοῦ ὁ L. Robert, «Etudes d'épigraphie grecque», *Op. Min.*, II, σ. 1062 σημ. 1, ἀντίθετα πρὸς τὴν πλειοψηφία τῶν μεταφραστῶν συνδέει τὴν φράση τῶν συμβολαίων μὲ τὴν ἐξαγωγή καὶ ὄχι μὲ τὴν λέξη ἐπικριτὴς, ἐνῶ στὸ ἄρθρο του ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ *Ξένιον*, σ. 781, ἀναφέρεται στὸ συγκεκριμένο πρόσωπο ὡς ἐπικριτὴ τῶν συμβολαίων. Ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέα, ὁ ἴδιος ἐπιγραφικὸς τὸν ταυτίζει μὲ τὸν Ἀντίγονο Γονατᾶ, βλ. *Op. Min.*, II, σσ. 1066-67. Ph. Gauthier, ὁ.π., σ. 168 ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὸν ἐπικριτὴ ὡς δικαστὴ ἀποσταλέντα ἀπὸ τὸν ἴδιο τοῦ βασιλέα καὶ τὸν κατατάσσει μεταξύ τῶν φίλων τοῦ Ἀντιόχου (δηλαδὴ ὡς παραδείγμα τῆς κατηγορίας γ στὴν ὁποία ἀναφερθήκαμε στὴν προηγούμενη σημείωση).

21. Βλ. L. Robert, *Hellenica, Recueil d'épigraphie, de nomismatique et des antiquités grecques*, τόμ. 11-12, Παρίσι, 1960 (=Hellenica), σσ. 204-13 στ. 7-11.

22. Βλ. I.v. Iasos, 608, 1-6 καὶ σσ. 118-119 ὅπου καὶ διορθώσεις τοῦ L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σσ. 24-26, στὴ δημοσίευση τοῦ συγκεκριμένου ψηφίσματος ἀπὸ τὸν W. Dittenberger, *Syll.*³, 426.

23. Βλ. Ἀ. Π. Στεφάνου, «Ψήφισμα τοῦ Δήμου Χίων», *Εἰς Μνήμην Κ. Ἀμάντου*, Ἀθήνα 1960, σσ. 140-46 ἰδίως σ. 141, μὲ τίς διορθώσεις τῆς J. καὶ τοῦ L. Robert, *Bull. Ep.*, 1961, σ. 466.

24. Βλ. Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien, 5, *Die Inschriften von Kyme*, Bónvhi, 1976 (=I.v. Kyme), 1, 1-2.

25. Βλ. M. Serge, «Tituli Calymnii», *Annuario della Scuola Archeologica di Atene et delle Missioni Italiane in Oriente*, (=Tit. Cal.), τόμ. 22-23 (νέα σειρὰ 6-7), (1944-45), [1952], σσ. 54-55, ἐπ. 17 A 2-4, B 4-5.

στολή μεταπέμπτων ἀπὸ τῆ Νάξο κατὰ διαταγὴ τοῦ Πτολεμαίου: [Ἐπειδὴ Βάκχων Νικήτου... κατὰ τὰ προσταχθέντα ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου καὶ τοῦ κοινού τῶν νησιωτῶν καὶ ἡ]τήσατο δικαστὰς καὶ διαλλακτῆρας...].²⁶

ε) τὸν ἴδιο αἰῶνα ἡ ἐκδίκαση ὑποθέσεων ἀπὸ ξένους δικαστὲς στὴ Σάμο ἐπιτυγχάνεται μετὰ ἀπὸ γραπτὴ ἐντολὴ τοῦ βασιλέα τῶν Σιδωνίων Φιλοκλῆ, πρὸς τὴ Μύνδο, τὴν Ἀλικαρνασσὸ καὶ τὴ Μίλητο. Ἡ μαρτυρία ποὺ διαθέτουμε ἀφορᾷ τὴν πρώτη ἀπὸ αὐτὲς τὶς πόλεις, ἃν καὶ θεωρεῖται βέβαιο ὅτι παρεμφερῆ ψηφίσματα ἐκδόθηκαν καὶ πρὸς τὴν ἄλλων δύο πόλεων: Φιλοκλῆς βασιλεὺς Σιδωνίων ἔγραψεν, ὅπως ὁ δῆμος ὁ Μυνδίων ἀποσταλείη δικαστήριον...²⁷

στ) στὴν ἴδια κατηγορία ἐνδεχομένως ἐντάσσεται ἡ ἀποστολὴ τριῶν δικαστῶν ἀπὸ τὴν Πριήνη²⁸ στὴ Λαοδικεῖα. Ἡ σχετικὴ μαρτυρία προέρχεται ἀπὸ τὸ ψηφίσμα τῶν Λαοδικέων ποὺ χρονολογεῖται τὸ 200 π.Χ. περίπου, στὸ ὁποῖο προτάσσονται οἱ λόγοι μετάκλησης Πριηνέων δικαστῶν: ἐπειδὴ ἐκ πλ[ε]ίου[ς] χρόν[ου] δικῶν οὐ[σ]ῶν ἀδικάστων παρ' ἡμῖν... Τὸ κείμενο,²⁹ τὸ ὁποῖο παρῆκε ἀναλλοίωτο ἀπὸ τὸ 1906 ὅποτε δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν H. v. Gaertringen μὲ τὶς περισσότερες συμπληρώσεις ποὺ εἶχε δεχθεῖ μέχρι τότε ἀπὸ προσηγόμενους ἐπιγραφικούς, διορθώθηκε προσφάτως ἀπὸ τὸν Ph. Gauthier.³⁰ Ὁ Γάλλος ἐπιγραφικὸς ἀντί τοῦ: ὁ δῆμος ἐπ[ι]στροφ[ῆ]ς ἄξιαν προ[ε]ν[τ]εῦξιν περὶ ξενικοῦ δικαστηρίου ποιούμενος, ὑπολαμβ[ι]ν[ων] μάλιστα προστήσεσθαι τῶν κατὰ τὰς δίκας αὐτῶν τοὺς πα[ρ]ὰ Πριηνέων ἀποσταλ[η]σομένους δικαστὰς, διορθώνει σέ: ὁ δῆμος ἐπε[μ]νε πρεσβείαν πρὸς [Ζ]εῦξιν περὶ ξενικοῦ δικαστηρίου, [Ζ]εῦξις δὲ ὑπολαμβ[ι]ν[ων] μάλιστα προστήσεσθαι τῶν κατὰ δίκας [δεόν]τως τοὺς πα[ρ]ὰ Πριηνέων ἀποσταλ[η]σομένους δικαστὰς. Ἡ διόρθωσις τοῦ Gauthier κρίνεται πειστικὴ διότι: ἡ

26. Βλ. OGIS, 43, 1-3.

27. Βλ. M. Schede, «Aus dem Heraion von Samos», AM 44 (1919), 9, σσ. 21-23, στ. 7-9

28. Σύμφωνα μὲ τὸν Ph. Gauthier, «Rois hellénistiques et les juges étrangers», *Journal des Savants*, Ἰούλιος-Δεκέμβριος 1994, σ. 182 κ.έ., ὁ ὁποῖος σχολιάζει καὶ διορθώνει τὴν I.v. Priene, 59, 6-9: ἐγ[ρα]φ[εν] αὐτῶν τῇ βο[υ]λ[ῇ] καὶ τῷ δήμῳ, ὅπως προ[ε]ν[τ]εῦξιν αὐτῶν δικαστὰς τρεῖς ὡς ἐπιμ[ε]λεστάτους καὶ πέμψωσι πρὸς ἡμᾶς· ἀποστειλαντός τε καὶ τοῦ δήμου πρὸς αὐτοὺς πρεσβεῖαν..., σὲ ἐγ[ρα]φ[εν] αὐτῶν τῇ βο[υ]λ[ῇ] καὶ τῷ δήμῳ, ὅπως προ[ε]ν[τ]εῦξιν αὐτῶν δικαστὰς τρεῖς ὡς ἐπιμ[ε]λεστάτους καὶ πέμψωσι πρὸς ἡμᾶς· ἀποστειλαντός τε καὶ τοῦ δήμου πρὸς αὐτοὺς πρεσβεῖαν... Τὸ ρῆμα ἔγραψεν ἀναφέρεται στὸν Ζεῦξι, ἐνὸς ἡ πρεσβεία ἀπεστάλη, μετὰ τὴν εὐνοϊκὴ ἀπάντησι τοῦ Ζεῦξι, ἀπὸ τὴν Λαοδικεῖα στοὺς Πριηνεῖς. Ἀπὸ τὰ πολυάριθμα ψηφίσματα ποὺ ἀναφέρουμε στὸ κείμενο μας καὶ τὸ χάριτι ποὺ ἐπισυνάπτουμε, ἀποδεικνύεται ὅτι ἦταν συνήθης ἡ προσφυγὴ διαφόρων πόλεων στὴν Πριήνη προκειμένου νὰ ἀποστείλῃ ξένους δικαστὲς.

29. Βλ. I.v. Priene, 59, 2-8.

30. Βλ. Ph. Gauthier, «Rois hellénistiques et juges étrangers», *Journal des Savants*, βλ. ὑποσ. 28, σσ. 178-195.

περίοδος κατά την οποία χρονολογείται τὸ κείμενο συμφωνεῖ μὲ τὴν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ζεύξης, ἐπενέβαινε στὰ δημόσια πράγματα τῆς Λαοδικείας ἐπὶ Λύκω, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Γ' στὴ Μικρὰ Ἀσία. Θεωρεῖται ἐπομένως πιθανὸν ὅτι οἱ Λαοδικεῖς ἐνημέρωσαν τὸν Ζεύξη γιὰ τὴ δυσλειτουργία πού παρουσίαζε ἡ ἀπονομὴ δικαιουσίνης στὴ χώρα τους, ἡ ὁποία ἀποτελοῦσε τμήμα τῆς ἐπικράτειάς του· ὁ τοπικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἀντιόχου ἀντιμετώπισε εὐνοϊκὰ τὸ αἴτημα καὶ ἔγραψε στὴν Πριήνη ἀπὸ τὴν ὁποία ζήτησε τὴν ἀποστολὴ δικαστῶν στὴ Λαοδικεία, κατ' ἀνάλογίαν μὲ τὴν πρωτοβουλία πού ἀνέλαβε ὁ Φιλοκλῆς, προκειμένου νὰ διευθετηθοῦν οἱ διενέξεις μεταξὺ πολιτῶν τῆς συγκεκριμένης πόλεως.

Σύμφωνα μὲ τὰ προηγούμενα παραδείγματα ἡ αἴτηση δικαστηρίου, διατυπώνεται σὲ ψήφισμα ἢ ἐπιστολή, ἐνῶ ὅπως ἔχει ἤδη ἀναφερθεῖ ἀπὸ τὸν L. Robert³¹ προηγεῖται διαδικασία κατὰ τὴν ὁποία ἐκδίδεται ψήφισμα τοῦ δήμου ὅπου γνωστοποιεῖται ἡ ἀπόφασή του. Ὁ ἴδιος ἐπιγραφικὸς ὑποστηρίζει ὅτι ἄξιες προσοχῆς εἶναι οἱ διορθωτικὲς ἀλλαγές πού ἔγιναν κατὰ καιροὺς ἀπὸ ἀρμόδια ὄργανα, τοὺς διορθωτὲς ἢ διορθωτῆρες, τοὺς νομοθέτες κ.ἄ., σὲ νομοθετικὲς ρυθμίσεις καὶ ἐπικυρώθηκαν ἀπὸ τὸ λαὸ γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν κοινωνικὲς ἀλλαγές.³² Οἱ μεταρρυθμίσεις αὐτὲς προέβλεπαν μετὰξὺ ἄλλων καὶ τὴν προσφυγὴ σὲ μετὰτεμπτα δικαστήρια. Ἡ οὐσιώδης αὐτὴ λεπτομέρεια εἶναι γνωστὴ κυρίως ὡς κατὰ τὸ διόρθωμα τὸ κυρωθὲν ὑπὸ τοῦ δήμου, μνεία τῆς ὁποίας ὑπάρχει σὲ δύο ἐπιγραφές τῆς Ἀντιόχειας τοῦ Μαιάνδρου, τοῦ 2ου π.Χ.³³ Πάντως σὲ ψήφισμα τῶν Πελληνῶν πρὸς τιμὴν δικαστῆ ἀπὸ τὴν Ἀντανδρο, περιγράφεται ὅτι ὁ μετὰτεμπτος ὑπῆρξε: [παρ]εχόμενος τὰς τῶν νομοθετῶν βουλ[ήσεις τῶμ προγενομένω]ν παρ' ἡμῖν...³⁴

Δεσμοὶ μεταξὺ τῶν πόλεων - «Γεωγραφία» τοῦ θεσμοῦ

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ κείμενα μιὰ πόλη ἀπευθυνόταν στὴν ἐκκλητὸ πόλη γιὰ δικαστικὴ ἀγωγή βάσει δύο, κυρίως κριτηρίων: τῆ φιλίας ἢ συμμαχίας καὶ τῆ συγγένειας, πραγματικῆ ἢ πλασματικῆ, πού ὑπῆρχε ἀνάμεσά τους.

Οἱ καλὲς σχέσεις ὅπως ἡ οἰκειότητα, ἡ φιλία, ἡ εὐνοία, ἡ φιλάνθρωπία

31. Βλ. L. Robert, *Ξένιον*, σ. 770.

32. Βλ. L. Robert, «Etudes d'épigraphie grecque», *Op. Min.*, II, σσ. 1085-87. Γιὰ τὸ διορθωτικὸ δίκαιο βλ. L. Gernet, *Droit et Société dans la Grèce ancienne*, Παρίσι 1955, σσ. 80-81.

33. Βλ. I.v. Magnesia, 90, 9-10: [-- διὰ τ]ὸ διόρθωμα τὸ κυρωθὲν ὑπὸ τοῦ δήμου μετὰ [προθυμίας]... I.v. Erythrai, 116, 1-3: [-- ἐπεὶ δὴ ὁ ἐξ Ἐρυθρῶν παραγενομένος κατὰ] τὸ δι[όρ]θωμα τὸ κυρωθὲν ὑπὸ τοῦ δήμου μετ[ά]τεμ[π]τος] δικαστῆς Βα[?] τοῦ δε[?].

34. Βλ. *Corpus Inscriptionum Graecarum* (=CIG), II, 3568^r, 12-13.

ἢ ἡ συμμαχία μεταξὺ τῶν πόλεων ὑπῆρξαν ἀφορμὴ γιὰ ἀποστολὴ Πριηνέων ξένων δικαστῶν στὴ Μαγνησίαι Μαϊάνδρου,³⁵ λίγο πρὶν τὸ 200 π.Χ., καὶ στὰ Βαργύλια³⁶ περίπου τὸ 200 π.Χ., ὅπου μνημονεύονται οἱ Μητροδωρος Ἀριστοδήμου, Σίμων Λαμπροκλείους, Ἀγέλαος Ἀγελάου. Ὁ δικαστὴς Ἀμναμενὸς Βησιικλέους ἀπὸ τὴν Ἄσσο ἀποστέλλεται μετὰ τὸ 166 π.Χ. στὴ Στρατονίκεια τῆς Καρίας³⁷ καὶ ὁ συνάδελφός του Σατυρίων Σατυρίωνος ἀπὸ τὴν Ἀντανδρο τῆς Μυσίας δικάζει στὴ Φρυγικὴ πόλιν τῶν Πελτῶν στὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. ὑποβοηθούμενος ἀπὸ τὸ γραμματεὰ Δημήτριον Ἀθηναίου.³⁸ Ἐπίσης ἀναφέρονται: Μήλιος δικαστὴς στὴν Πέργη τῆς Παμφυλίας,³⁹ οἱ Ἀστυπαλαεῖς Ἀγαθοκλῆς Κλευστράτου, Γόργαιθος Μικίωνος, Εὐκλῆς Ἀρχωνίδα στὴ Σμύρνη⁴⁰ τὸν 1ο αἰ. π.Χ. ὅπου στὰ τέλη τοῦ 2ου-ἀρχὲς τοῦ 1ου αἰ., φθάνουν τέσσερις ὁμόλογοί τους ἀπὸ τὴ Θάσσο,⁴¹ ἐκ τῶν ὁποίων διατηρήθηκε τὸ ὄνομα μόνο τοῦ Δημητρίου Ἀρχία. Ἡ Πριηνὴ ὅπου τὸ ἐνωρίτερο τὸ 328/327 π.Χ. μαρτυρεῖται ἡ ἀφίξη δικαστῶν ἀπὸ τὴν ἰωνικὴ Φάκαια, τὴ δωρικὴ Ἀστυπάλαια καὶ ἀπὸ ἄγνωστη πόλιν σὲ μᾶς καὶ ἀποσκοποῦσε στὴν ἐπίλυση διαφορῶν προερχομένων ἀπὸ ἔννομες σχέσεις ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου δικαίου.⁴²

Ἀντιστρόφως ἀπὸ τὰ σχετικὰ χωρία συνάγεται πὼς ἡ Πριηνὴ παραχώρησε δικαστὲς σὲ περιοχὲς ὅπως: τοὺς Ἀθηναγόρα Εὐκτίτου, Νύνφωνα Καλλικράτου, Ἀριστόδημο Φίλωνος στὴν αἰολικὴ Ἀλεξάνδρεια Τρωάδος⁴³ τὸ 2ο αἰ. π.Χ.· τὸν Κλέανδρο Καλλιστράτου καὶ τὸ γραμματεὰ Μοαγέτη Πausανίου στὰ ἰωνικά ἐδάφη τῶν Ἐρυθρῶν⁴⁴ τὸν Ποσειδώνιο Ἡρώιδου στὸ Πάριο τῆς Προποντίδας,⁴⁵ τὸ 200 π.Χ. περίπου. Σύμφωνα μὲ ἄλλη ἐπιγραφομένη ἢ ἴδια πόλιν⁴⁶ τῆς βορείου Μικρᾶς Ἀσίας, τὸν 3ο αἰ. π.Χ., τιμᾷ τοὺς Ἑρεσίους Βάχχιον Ἐρμιόδικον, Ἀμφικλῆ Ἰσωνος, Ἀρχία Εὐρυσιλάου.

Πριηνεῖς δικαστὲς τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν διασώθηκαν δίκασαν πε-

35. Βλ. *I.v. Priene*, 61, 4-6.

36. Βλ. *I.v. Priene*, 47, 3-8.

37. Βλ. *Inscripfen Griechischer Städte aus Kleinasien*, 4, *Die Inschriften von Assos*, Βόννη 1976 (=I.v. Assos), 8, 30-33.

38. Βλ. *CIG*, II, 3568', 5-7, 25-26.

39. Βλ. *IG*, XII 3, 1073, 5-6.

40. Βλ. *IG*, XII 3, 172, 5-6: ὁ δῆμος ὁ Ἀστυπαλαίων εἶνους καὶ φίλος ὑπά[ρχων τῷ] δήμῳ, 9-10, 30-32.

41. Βλ. *I.v. Smyrna*, 582, 6-7: [... καὶ τοὺς] παραγενομένους δικαστὰς [τὸν δεῖνα τοῦ δεῖνος, τὸν δεῖνα (ca. 10 Bst.)]μίῳ, Δημήτριον Ἀρχία, Κο[ν]- τοῦ δεῖνος....

42. Βλ. *I.v. Priene*, 8, 2-5, 6 καὶ οἰκείῳ κεφάλαιῳ.

43. Βλ. *I.v. Priene*, 44, 5-6, 11-13, 20-21, 26-27.

44. Βλ. *I.v. Priene*, 50, 17-20.

45. Βλ. *I.v. Priene*, 63, 1-4, 35-36.

46. Βλ. Δ. Εὐαγγελίδης, «Ἀρχαιολογικὴ Περιφέρειαι» Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον 9 (1924-25), σσ. 52-54 καὶ σσ. 9-10 τῆς δημοσιευμένης ἐπιγραφῆς.

ρίπου το 200 π.Χ. στη Χίο.⁴⁷ στην Κολοφώνα⁴⁸ τὸν 3ο αἰ. π.Χ., ἀλλὰ καὶ στὴν Ἰασό⁴⁹ σύμφωνα μὲ δύο ψηφίσματα ποὺ χρονολογοῦνται τὸ 2ο αἰ. π.Χ. Ἐξ αὐτῶν στὸ μὲν πρῶτο κείμενο ὁ δῆμος τῶν Πριηνέων μνημονεύεται ὅτι ἔστειλε τὸ δικαστὴ Ἡροκράτη Ἀνδρίου καὶ τὸ γραμματέα Ἡγέπολιν Ἡγίου· στὸ δεύτερο προσκαλεῖται, ὁ μετὰπειμπος Καλλικράτης Ἀπολλωνίου καὶ ὁ γραμματέας Ἀττάλος.

Τὸ 200 π.Χ. περίπου οἱ Πριηνεῖς μετὰπειμπτοι Μενίσκος Μητροδώρου, Ἀγίας Σίμου, Μόλων Διαγόρου καὶ ὁ γραμματέας Ἡγέπολις Ἡγίου εὐρίσκονται στὴ Λαοδίκεια ἐπὶ Λύκῳ τῆς Φρυγίας.⁵⁰

Ἀπὸ τῆς ἰωνικῆς Μίλητο καὶ Σάμο καὶ τὴν αἰολικὴ πόλη τῶν Αἰγῶν προέρχονται μαρτυρίες παρουσίας δικαστῶν τους στὶς αἰολικὲς Μήθυμνα καὶ Ἐρεσό τῆς Λέσβου,⁵¹ καὶ ἡ χρονολόγησή τους τοποθετεῖται τὸ 2ο αἰ. π.Χ. καὶ πάντως πρὶν τὸ 167 π.Χ., ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖο καταστράφηκε ἡ Ἀντισσα, μὴ ἀπὸ τῆς πόλεως, ἡ ὁποία μαζί μὲ τὴ Μήθυμνα, τὴν Ἐρεσό καὶ τὴ Μυτιλήνη υπέγραψαν *συνθήκαν* ποὺ ἀνακαλύφθηκε στὴ Δῆλο, καθιέρωνε τὸ κοινὸν τῆς Λέσβου, καὶ ὅπου ἐκτὸς τῶν ἄλλων προβλεπόταν ἡ προσφυγὴ σὲ ξένους δικαστὲς γιὰ τὸ διακανονισμὸ τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν ἰδιωτῶν τῶν τεσσάρων αὐτῶν πόλεων.⁵² Ἐν συνεχείᾳ, οἱ συμβληθεῖσες πόλεις ἐπικύρωσαν τὴ συμφωνία ὑπογράφοντας ἀνὰ δύο μία συμπληρωματικὴ σύμβαση, τὴν *ἐπισυνθήκαν*.⁵³ Τὰ συγκεκριμένα ψηφίσματα ἐκδόθηκαν πρὸς τιμὴν τῆς Μιλήτου καὶ τῶν δικαστῶν τῆς Ἀξιόχου Μόλπου, Ἀντιγόνου Δημητρίου, ἐνῶ εἶναι πιθανὸν ἀνάλογα ψηφίσματα νὰ ἐκδόθηκαν πρὸς τιμὴν τῶν ἄλλων δύο ἐκκλητῶν πόλεων καὶ τῶν μετὰπειμπτων τους. Σημειώνεται ὅτι ἡ Ἐρεσὸς ἔστειλε δικαστὲς καὶ σὲ ἄδηλη πόλιν λόγῳ τῆς φιλίας τῶν δῆμων *ἐκ παλαιῶν χρόνων*.⁵⁴

Ἡ Κῶς ἀποδέχεται αἶτημα ἄγνωστης πόλεως.⁵⁵ Τὸ Βυζάντιο τῆς Προποντιδᾶς τὸ 2ο αἰ. π.Χ. ἐμπιστεύεται τὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης σὲ Μιλήσιους λειτουργούς, τὸ δικαστὴ Ἀπολλωνίδη Μέμνονος καὶ τὸ γραμματέα Καῦνιο Ἀριστοκλείους.⁵⁶ Ἡ Ἐρέτρια κατόπιν παρακλήσεώς της ὑποδέχθηκε

47. Βλ. *I.v. Priene*, 49, 2, 9.

48. Βλ. *I.v. Priene*, 58, 11-12.

49. Βλ. *I.v. Priene*, 53 I, 4-5, 6-8, 32· II, 38-39, 66-67· 54 I, 5-7, 21, 27-29, 35-36.

50. Βλ. *I.v. Priene*, 59, 9-11, 16, 20-21.

51. Βλ. *Delphinion*, 152 A 4-6, B 21-22, 30-32, 51-52, C 68-70, 96-97.

52. Βλ. A.F. Dürnbach-A. Jardé, «Fouilles de Délos», *BCH* 29 (1905), σσ. 5-257 καὶ κυρίως 209-214.

53. Βλ. L. Robert, «Lesbiaca», *REG* 38 (1925), σσ. 38-40, γιὰ τῆς ἔννοιας *συνθήκα* καὶ *ἐπισυνθήκα* καὶ τὸ σχολιασμὸ τῆς ἐπιγραφῆς 152.

54. Βλ. *IG*, XII 2, 530, 4-5.

55. Βλ. Herzog, *Koische Forschungen und funde*, Λιψία 1899, 190, 16-19: ...καὶ παρακαλεσοῦσιν αὐτοὺς φίλους *ὑπάρχον(τα)τας* διατηρεῖν τὴν πρὸς τὴν πόλιν ἡμῶν εἰναιαν(αν).

56. Βλ. *Delphinion*, 153, 5-7.

τοὺς Μιλήσιους Μενίσκο Μενίσκου, Ἀπολλόδωρο Ἀπολλωνίδου ἴσως τὸ 2ο αἰ.⁵⁷ Στὴν Κνίδο διακάζουν τέσσερις δικαστὲς ἀπὸ τῆ Μαγνησία τοῦ Μαυ-
άνδρου⁵⁸ ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δύο εἶναι: ὁ Αἴγυπτος Ἀναξήνωρος καὶ ὁ Ἀν-
δρων ὁ γιὸς τοῦ Ἀνδρωνα ἐνῶ γιὰ τοὺς ἄλλους δύο γνωρίζουμε μόνο τὰ
πατρωνυμιά τους: ὁ μὲν ἓνας ἦταν ὁ γιὸς τοῦ Ἀνδροτίμου καὶ ὁ ἄλλος ὁ
γιὸς τοῦ Καλωτίωνα. Στὸ κείμενο ἀναφέρεται ὡς γραμματέας ὁ Κράτης
Κράτητος τοῦ Κρίάτητος. Μὲ τὴ σειρά της ἡ δωρική αὐτὴ πόλη προωθεῖ
τούς: Ξενοκρίτο Ξενοκρίτου καὶ Ἀγησικράτη στὴ Σμύρνη,⁵⁹ ὅπου
φθάνει καὶ πρεσβευτὴς μὲ αἶτημα ἀποστολῆς δικαστῶν στὴ Στρατονίκεια.⁶⁰
Ἡ προσφυγὴ στὴ νομικὴ αὐτὴ πρακτικὴ στὴ Σμύρνη ἦταν πολὺ διαδεδομέ-
νη, ἀφοῦ ἀπετέλεσε τὸν προορισμὸ δικαστῶν ἀπὸ διάφορες πόλεις. Ἀπὸ
τὴν Καῦνο τῆς Καρίας⁶¹ στὰ τέλη τοῦ 2ου-ἄρχες τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. ἔρχονται
οἱ μετὰπεμπτοὶ Ἀντιγένης Ἀπολλωνίου, Αἰνείας Ἀρτεμιδώρου, Τιμοῦχος
Εὐάρχου καὶ ὁ γραμματέας Πυθίων Δημητρίου. Σὲ ψήφισμα τῆς Σμύρνης
γιὰ τὴν ἴδια πόλιν τονίζονται πάλι οἱ δεσμοὶ μεταξὺ τῶν δύο περιοχῶν,
ὅμως τὰ ὀνόματα τῶν δικαστῶν δὲν εἶναι εὐανάγνωστα.⁶² Τρεῖς δικαστὲς
τὰ στοιχεῖα τῶν ὁποίων δὲν ἔφθασαν σὲ μᾶς ἀκέραια ἔστειλε στὴν ἴδια πό-
λιν τῆς Ἰωνίας τὸ 2ο αἰ. π.Χ. ἡ Μίλητος.⁶³

Ἡ Ἰασὸς⁶⁴ τῆς Ἰωνίας ἀποτείνεται στὴ Ρόδο ἡ ὁποία ἀποστέλλει δικα-
στὲς, καὶ ὡς γραμματέα, τὸν Ἀριστότιμο Ἀλεξιμάχου, ἀλλὰ δέχεται δικα-
στήρια καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐκκλητίους πόλεις, τὰ τοπωνύμια τῶν ὁποίων μᾶς
εἶναι δυσανάγνωστα. Στὸ πρῶτο κείμενο γίνεται μνεῖα γιὰ ἀποστολὴ τριῶν

57. Βλ. *Delphinion*, 154, 12-13.

58. Βλ. *I.v. Magnesia*, 15a, 11-14: *Μάγνητες συγγενεῖς ὄντες ἁμῶν καὶ εὖνοι τῶν* *δ[ι]άμωι* *διὰ προγόνων ἀκολουθήσαντες* *τοῖς ὑπάρχονσι ταῖς πόλεσι ποθ' αὐτάς οἰκί-
θεν φιλανθρώποις*, 16-17, 22-23.

59. Βλ. *I.v. Smyrna*, 578, 5-6.

60. Βλ. *I.v. Smyrna*, 585, 6-9.

61. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579, 6, 8-9.

62. Βλ. *I.v. Smyrna*, 580, 3, 6-7: [... ἀπέσ]τειλεν δικαστὰς ἀνδρας [κ]αλούς [καὶ
ἀγ]αθ[ο]ύς, τὸν δεῖνα- -]ος, Ζ[η]ῶνα Κ[- - , τὸν δεῖνα τοῦ δεῖνος....].

63. Βλ. *I.v. Smyrna*, 583, 3-4, 6-7: [... ἀπέστειλεν δικαστὰς τὸν δεῖνα Ἰπ[πο]θῶντος, Θε-
ό[δο]κρον (?) τοῦ δεῖνος, τὸν δεῖνα τοῦ δεῖνος....].

64. Βλ. *I.v. Iasos*, 76, 10-12, ὅπου οἱ δικαστὲς ὑποβηθούμενοι ἀπὸ τὸ γραμματέα
τιμῶνται: [...καὶ τοὺς παραγενομένους δικαστὰς Α[ἰ]ῶτόφιλον Πανσι[κ]-----]
Θεοτίδαν Θεοδότου, καὶ τὸν σ[τ]ρατοσταλέντα αὐτοῖς γραμματέα Ἀριστότιμον Ἀλεξιμά-
χου. L. Robert, «Nouvelles Inscriptions d' Iasos», *Op. Min.*, III, σ. 1498 σημ. 3. G. Cousin-Ch.
Diehl, «Inscriptions d' Iasos et de Bargylia», *BCH* 13 (1889), σσ. 25, 32-34 στ. 33-34: *ἐπειδὴ*
Ῥόδιοι συγγενεῖς τε ----- ὑπάρχοντες καὶ φίλοι κ[αὶ] σ[τ]ῆμαχοι τῆς πόλ[εως]..... Ὅσον
ἀφορᾷ τὴ χρονολόγησιν τῆς ἐπιγραφῆς οἱ G. Cousin-Ch. Diehl, ὁ.π., σ. 32 ἰσχυρίστηκαν
πὺς ἡ χρῆσις τῶν ὀρων *φίλια* καὶ *σινμαχία* δηλώνει ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ τοποθετεῖται εἴτε
πρὶν τὸ 189 π.Χ. (ὅποτε ἡ Ρόδος ὑπέταξε τὴν Καρία καὶ τὴ Λυκία) εἴτε μετὰ τὸ 167
π.Χ. (ἔτος ὑποταγῆς τῶν δύο αὐτῶν περιοχῶν στὴ Ρώμην).

δικαστῶν. Οἱ Ἴταλοι D. Levi καὶ G. Pugliese Carratelli⁶⁵ ἔφεραν στὴν ἐπιφάνεια σχετικὸ μὲ τὸ θέμα μας ψήφισμα τὸ ὁποῖο συμπεριελήφθη σὲ σειρὰ ἐπιγραφῶν ποὺ δημοσιεύθηκαν μὲ τὸν τίτλο *Decreti in onore di stranieri*. Στὴ μαρτυρία αὕτὴ εἶναι γνωστὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἐνὸς μόνο δικαστῆ καὶ τὸ πατρώνυμο τοῦ δευτέρου· πρόκειται γιὰ τοὺς: Διάϊον Ἀλκίμου καὶ --- Ἥγησιλάου. Ἐξ ἄλλου ἡ Κάλυμνος⁶⁶ ἐμπιστεύεται τῇ διευθέτησιν ἢ ἐκδίκασιν ἐνὸς ιδιαίτερα μεγάλου ἀριθμοῦ ὑποθέσεων σὲ πέντε Ἰασεῖς: τὸν Κλέανδρου Διοδώρου, τὸ Λέοντα Εἰβούλου, τὸν Κέφαλο Δράκοντος, Θεόδωρο Νουμηνίου καὶ Λέοντα Δρακοντίδου, ὅπως ἀναγράφεται σὲ ψήφισμα ποὺ χρονολογεῖται τὸν 4ο αἰ. π.Χ. καὶ εἶναι ἀπὸ τῆς πολυτιμότερης πηγῆς τοῦ ζητήματος ποὺ ἐξετάζουμε. Τρεῖς Ἰάσιοι μετὰπεμπτοί, οἱ: Φιλήμων Φιλώτου, Ἰατροκλῆς Ἀριστείδου, Αὐτοκλῆς Λέοντος μαζί μὲ τὸ γραμματεῖα Δημήτριον Εἰβουλίδου μετέβησαν στὴν Κολοφῶνα.⁶⁷ Ἡ πόλις αὕτῃ⁶⁸ σὲ δευτέρω ψήφισμά της περιγράφει τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ δικαιοσύνη τῶν Ἰασιῶν δικαστῶν καὶ τοῦ γραμματεῖα. Δύο ἀκόμη λειτουργοὶ ὁ Πίνδαρος Δημοφώντος, ὁ Βασιλείδης [...].θου καὶ ὁ γραμματεῖας Διομήδης Πασιφώντος, τιμῶνται γιὰ τῆς πολύτιμες ὑπηρεσίαις τοὺς ἀπὸ πόλιν⁶⁹ γιὰ τὴν ὁποία δὲν ἔχομε περισσότερα στοιχεῖα.

Ἑρυθραῖοι δικαστῆς μνημονεύονται τόσο στὴν Ἀντιόχεια τοῦ Μαϊάνδρου⁷⁰ τὸ 200 περίπου π.Χ. καὶ πρόκειται γιὰ τοὺς: Θεοφάνη Φανέα, Ἐχέδημο Δεινομένον (οἱ ὅποιοι ἔχουν καταχωρηθεῖ καὶ σὲ ἄλλο ψήφισμα)⁷¹ καὶ Ἐπαμείνων Ζωπύρου, ὅσο καὶ σὲ ἄγνωστη πόλιν,⁷² ὅπου δικάζουν τὸ πρῶτο τρίτο τοῦ 2ου αἰῶνα, οἱ: Διόδοτος Κλεωνύμου,⁷³ Μόνιμος Πόσεως συνοδευόμενοι ἀπὸ τὸ γραμματεῖα Ἡράκλειο Πύρρωνος. Μετὰπεμπτοί ἀπὸ τὴν Κῶ⁷⁴ ἐπιλύουν διαφορὰς στῆς Ἑρυθρῆς ἀκολουθοῦμενοι ἀπὸ τὸ γραμματεῖα τὸ πρῶτο ἡμῶν τοῦ 2ου αἰ. π.Χ.: Ἑρυθραῖοι δικάζουν: α) στὰ Μύλασα⁷⁵ τῆς Καρίας τὸ 112/113 μ.Χ. ὅπου μνημονεύονται ὁ δικαστῆς Λούκιος Γάουιος Λαβέων καὶ ὁ γραμματεῖας Λούκιος Γάουιος Λαβέων νέος:

65. Βλ. D. Levi-G. Pugliese Carratelli, «Nuovi iscrizioni di Iasos», *Annuario Sc. Arch. Atene* 39-40 (1963), σσ. 575-76.

66. Βλ. *I. v. Iasos*, 82, 30-35, 55-57.

67. Βλ. *I. v. Iasos*, 80, 2-4: ἐπειδὴ ὁ δῆμος ὁ Ἰασέων συγγενῆς ὦν καὶ φίλος τ[οῦ] δήμου τοῦ Κολοφωνίων πρότερόν τε τὴν καθ' αὐτό[ν] εὐνοῖαν καὶ χρεάν παρεχόμενος διέτελει τῇ πόλει[ν], 6-8, 13.

68. Βλ. *I. v. Iasos*, 81, 2-3.

69. Βλ. *I. v. Iasos*, 83, 5-7, 8-11.

70. Βλ. *I. v. Erythrai*, 117, 2-3.

71. Βλ. *I. v. Erythrai*, 118.

72. Βλ. *I. v. Erythrai*, 120, 5-9.

73. Βλ. *I. v. Erythrai*, 120, σ. 225 (σχόλιο): Ph. Gauthier, *Nouvelles Inscriptions de Sardes* II, Γενεύη 1989, σ. 123 (γιὰ τὸν ἴδιο δικαστῆ σὲ πολλὰς πόλεις).

74. Βλ. *I. v. Erythrai*, 112, 1-2.

75. Βλ. *I. v. Erythrai*, 125a, 4-5, 125b.

β) στην Τένεδο⁷⁶ όπου δικάζει ο Διόδοτος Κλεωνύμου, τὸ 1ο τρίτο τοῦ 2ου αἰ. π.Χ.

Στὴ Λέβεδο⁷⁷ τὸν 3ο-2ο αἰ. π.Χ. μαρτυρεῖται ἡ ἄφιξη τοῦ μεταπέμπτου Ἀπολλωνίου Δημητρίου καὶ τοῦ γραμματέα Ἀντιπάτρου Θρασίππου ἀπὸ τῆ Σάμο· τὸν 1ο αἰ. π.Χ. φθάνουν ἀπὸ τὴν Τήνο δικαστὴς καὶ γραμματέας σὲ πόλη ἢ ὀνομασία τῆς ὁποίας εἶναι δυσανάγνωστη, ἐνδεχομένως τῆς Ἐρυθρῆς.⁷⁸ Ἐπίσης ὁ Μυλασέας δικαστὴς Θεόδωρος Θεοδώρου κατὰ δὲ *νόθεσιαν* Ἰσιδώρου, *ἰερέα* Ἰσίδος, ὑποβοηθούμενος ἀπὸ τὸ γραμματέα Διονύσιο Μέλανος ἀπονέμει δικαιοσύνη σὲ πόλη⁷⁹ στὰ τέλη τοῦ 2ου-ἀρχῆς τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. Πιθανὸν στὶς καλὲς σχέσεις μεταξὺ τῶν πόλεων ὀφείλεται τὴν ἴδια ἐποχὴ ἡ παρουσία δικαστῆ ὁμοίας προελεύσεως τοῦ Διονυσίου Μέλανος τοῦ Φανίου στὶς Τράλλεις.⁸⁰ Ἐξ ἄλλου, ἐπιγραφὲς μαρτυροῦν Τηνίους μεταπέμπτους στὴ Στρατονίκεια τῆς Καρίας,⁸¹ ἐνῶ οἱ Ἀτταλεῖς Κ. Στήσιος υἱὸς Μάκερ καὶ Κλαύδιος Φρόντων μνημονεύονται στὰ Μύλασα.⁸² Ἐπίσης παραθέτουμε: Κίους ἄνδρες στὴ Μαγνησίᾳ τοῦ Σιπύλου,⁸³ τὸν Τύρωνα τῆς ἰωνικῆς Τέω στὰ Βαργύλια.⁸⁴ Τὸν 3ο ἢ 2ο αἰ. οἱ Βαργυλίτες καλοῦν καὶ αἰολεῖς Κυμαῖους⁸⁵ ἐνῶ σημειώνεται ἡ ἄφιξη τῶν δωριέων Ροδίων καὶ Κώων καὶ τῶν ἰωνῶν Δηλίων καὶ Παρίων ξένων δικαστῶν στὸ αἰολικὸ Ἰλίο.⁸⁶ Ἐπισημαίνεται ὅτι τὸ συγκεκριμένο ψήφισμα ἀποτελεῖ τὴ μοναδικὴ μέχρι στιγμῆς μαρτυρία γιὰ παρουσίᾳ Δηλίων ξένων δικαστῶν. Ἀποστολὲς μεταπέμπτων ἀναφέρονται: ἀπὸ τὴν Πριήνη σὲ αἰολικὴ πόλη ὅπου ἀπονέμει δικαιοσύνη ὁ Ζηνόδοτος Ἀρτέμωνος συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἀπολλᾶ τοῦ

76. Βλ. *I.v. Erythrai*, 121, 2-5, 9.

77. Βλ. L. Robert, «Décret de Lébédos», *Op. Min.*, I, σσ. 94-97, κυρίως σ. 94, στ. 2-4, 6-8, 11-12 καὶ συμπληρώσεις ἀπὸ τὸν ἴδιο, «Décret de Lébédos», *Hellenica* 11-12, σσ. 210-13.

78. Βλ. *IG*, XII V₂, 871, 2-4: [... *παρακαλεῖ*]σιν αὐτοὺς ὄντας φίλους καὶ συγγενεῖς τοῦ δήμου...». L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 53 σημ. 3, ὁ ὁποῖος ἀποδίδει τὸ ψήφισμα στὶς Ἐρυθρῆς, ἐνῶ ὁ μὲν πρῶτος ἐκδότης του H. Demoulin, τὸ ἀπέδιδε σὲ πόλιν τῆς Βιθυνίας ὁ δὲ F. Hiller von Gaertringen ἀπέφυγε νὰ προσδιορίσει τὴν προέλευσιν του. Μάλιστα ὁ L. Robert συμπληρῶνει τοὺς στ. 3-4 ὥς: αὐτοὺς ὄντας συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ εὐνοῦς τοῦ δήμου...

79. Βλ. *I.v. Mylasa*, 632, 8-9: ὁ δῆμος ὁ Μυλασέων, συγγενῆς ὢν καὶ φίλος τῷ ἡμετέρῳ δήμῳ..., 14: [... *παρὰ δήμῳ*]ν συγγενοῦς καὶ φίλου. Γιὰ δικαστὴ καὶ γραμματέα στ. 10, 16.

80. Βλ. *I.v. Mylasa*, 631, 6-7, 24.

81. Βλ. R. Etienne, *Ténos II, Ténos et les Cyclades du milieu du IVe siècle av. J.-C. au milieu du IIIe siècle après J.-C.*, Παρίσι 1990, σ. 131, 9, 5.

82. Βλ. G. Doublet-G. Deschamps, «Inscriptions de Carie», *BCH* 14 (1890), σ. 621.

83. Βλ. *I.v. Magnesia am Sipylos*, 7, 6: *μεταπέμπτους ἀνδρας [ἐγ Κίου]*.

84. Βλ. *Syll.*³ 426, 35-37.

85. Βλ. *I.v. Kyme*, 2, 2.

86. Βλ. *Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien*, 3, *Die Inschriften von Ilion*, Βόννη, 1975 (= *I.v. Ilion*), 51, 10-11.

Ἐπινίκου⁸⁷ τὸ 100 π.Χ. περίπου ἀπὸ τὴν Ἄσσο⁸⁸ σὲ ἄγνωστη πόλιν δικάζουν ὁ Ἐχέλαος γιὸς τοῦ Ἀθηναγόρα, ὁ Λάτιμος γιὸς τοῦ Κλεομόρτου μετὰ Μέλαιγγρο γιὸ τοῦ Μελάγγρου ὡς γραμματέα· στὴ Θήρα⁸⁹ δικάζουν οἱ μετὰ Πτεμπτὸι ἀπὸ τὴν Ἰουλίδα· ὁ Σωμένης, ὁ Τιμόστρατος, ὁ Φρασικύδης, ὁ Καλλίδαμος καὶ ὁ Μ ς.

Οἱ καλὲς σχέσεις καὶ ἡ συγγένεια ὥθησαν τοὺς Ἐρυθραίους ξένους δικαστὲς Ἐκαταῖο Δημητρίου, Διόδοτο Κλεωνύμου στὴ Μυτιλήνη⁹⁰ στὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. Ἰδιοὶ δεσμοὶ μεταξὺ τῶν πόλεων ὑπῆρξαν ἀφορμὴ: α) ἡ Λάμψακος νὰ δεχθεῖ σχετικὴ πρόσκληση αἰολικῆς, ἂν κρίνουμε ἀπὸ τοὺς γλωσσικοὺς ιδιοματισμούς, πόλεως καὶ νὰ ἐξουσιοδοτηθεῖ μετὰ ἀνάλογη ἀρμοδιότητα τὸ Δαμοκρέοντα Ζήνωνος⁹¹ β) ἡ Ξάνθος τῆς Λυκίας νὰ ἀποστείλει στὰ Ἀγγεῖρα τῆς Παιδίας τὸ δικαστὴ Οὐλιάδῃ Ἀριστίωνος καὶ τὸ γραμματεῖα τοῦ Αἰσχύλο Αἰσχύλου⁹² ὅπως προκύπτει ἀπὸ ἐπιγραφή πού χρονολογεῖται τὸ 2ο αἰ. π.Χ., καὶ ἀποτελεῖ τὴ μοναδικὴ μέχρι στιγμῆς μαρτυρία γιὰ τὴν ὑπαρξὴ αὐτῆς τῆς πόλεως. Οἱ πηγὲς μᾶς προσφέρουν παρόμοιες πληροφορίες γιὰ Μιλήσιους δικαστὲς σὲ πόλιν τῆς Αἰολίδας⁹³ ἴσως τὸ 2ο αἰ. π.Χ., στοὺς Γόννους τῆς Θεσσαλίας⁹⁴ ἀλλὰ καὶ στὴ Στράτο τῆς Ἀκαρνανίας⁹⁵ μετὰ τὴν ὁποία διατηρεῖ σχέσεις συγγένειας (ὡς ἀπτόγονοι τῶν Λελέγων).⁹⁶ Ἐπίσης τοὺς Μαγνήτες Φιλοκράτη Διονυσίου, Σωκράτη Ἀρχεσίλου, Ἀρισταγόρα Νεύμωνος, καὶ τὸ γραμματεῖα Μόσχο Ζηνοδότου τὸ 2ο ἡμῖς τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. στὰ Λάρβηνα,⁹⁷ τοὺς Σάμους Τίμωνα Ἀρχελάου,

87. Βλ. *I.v. Priene*, 60, 6, 10, 14, 18.

88. Βλ. *I.v. Assos*, 7, 10-12, 17.

89. Βλ. *OGIS*, 44, 8-10. Γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Φρασικίδῃ ὁ συγγραφεὺς ὑπενηθιμίζει ὅτι σνηθίζεται στὴν Κέο.

90. Βλ. *I.v. Erythrai*, 122, 5-6, 16-17.

91. Βλ. *I.v. Lampsakos*, 34, 8-9: [... Λ]αμψακανοί, ἔοντες ἄμμι συγγ[έν]εες καὶ εὖνοι], τὰμ πᾶσαν ἐπιμέλειαν καὶ σπουδ[άν...], 10-11. Γιὰ τὴν ἔννοια τῆς λέξης *συγγένεια* βλ. L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σσ. 39-40. Ἐπίσης J. Bousquet-Ph. Gauthier, «Un juge de Xanthos à Angeira de Pisidie», *REG* 106 (Ἰανουάριος-Ἰούνιος 1993), σ. 19 σημ. 7.

92. Βλ. J. Bousquet-Ph. Gauthier, *ὁ.π.*, σσ. 12-14 στ. 2-3, 38-39. Ὅσον ἀφορᾷ τὴ συγγένεια, ἡ ἐπίκληση σ' αὐτὸ τὸ στοιχεῖο ἦταν συνήθης σὲ αἴτηση καὶ ἀποστολὴ δικαστῶν. Στὴ συγκεκριμένη περίπτωσιν μᾶς εἶναι ἄγνωστες οἱ παραδόσεις πάνω στὶς ὁποῖες αὐτὴ θεμελιώθηκε.

93. Βλ. *Delphinion*, 152a 16-17.

94. Βλ. B. Helly, *Gonnoi II. Les inscriptions*, Ἀμστερνταμ 1973, σσ. 87-88, ἐπ. 81, 3, 6, 11.

95. Βλ. Th. Wiegand, *Didyma*, II (Die inschriften von Albert Rehm), Βερολίνο 1958, (= *Didyma II*), 487, 1-3, 14.

96. Βλ. *Bull. Ep.*, 1961, σ. 639: «...dans le décret de Stratos d'Acarnanie pour des juges de Milet (aussi *IG*, IX 1^a, 417), la parenté entre les deux villes viendrait de leurs origines "Légèges"».

97. Βλ. *I.v. Magnesia*, 101, 9-11, 19-20: ὅτι ὑπάρχων (ὁ δῆμος τῶν Μαγνήτων) φίλος

Δοῦριν Καλλιμάχου, Ἀσκληπιάδῃ Ἑρταίου στὰ Βαργύλια⁹⁸ τὸ 2ο αἰ. π.Χ., καὶ τοὺς Τηνίους Ξενοκράτῃ Ξενοφάντου καὶ Καλλιφώντῃ Καλλιφώντος δικαστῇ καὶ γραμματέᾳ ἀντιστοιχῶς στὶς Τράλλεις.⁹⁹ Παρομοίον περιεχομένου εἶναι τὰ ψηφίσματα τῶν Ἀλαβανδέων¹⁰⁰ γιὰ τοὺς Καρύστιους δικαστὲς καὶ τὸ γραμματέα τοὺς τὸν 1ο αἰ. π.Χ.· τοῦ Ἀδραμυττίου τῆς Μυσίας¹⁰¹ ὑπὲρ τῶν Ἀνδρῶν δικαστῇ καὶ γραμματέᾳ Τιμοκρίτου Σωκλέους καὶ Ἱρικράτῃ Ἰσοχρύσου ἀντιστοιχῶς. Ἐπίσης ὁ Λαμψακηνὸς Τᾱτ-- Ἀπολλωνίου καὶ ὁ γραμματέας Ἀριστοκλῆς Ἀντιοχίδου ἀποστέλλονται στὴν Κολοφώνα.¹⁰²

Ὁ θεσμός τῶν ξένων δικαστῶν παρατηροῦμε ὅτι ἐφαρμοζόταν μεταξὺ γειτονικῶν καὶ μὴ πόλεων.

Στὴν ἴδια περιοχὴ λοιπὸν ἀνήκουν ἡ Πριήνη καὶ ἡ Μαγνησία τοῦ Μαιάνδρου, ἡ Κολοφώνα καὶ οἱ Κλαζομένες, οἱ Ἑρυθρὲς καὶ ἡ Τέω, ἡ Σάμος καὶ ἡ Λέβεδος, ἡ Ἰασὸς καὶ ἡ Κάλυμνος, ἐνῶ εὐρύτερα γειτονικὲς εἶναι οἱ Αἰγίς, ἡ Μήθυμα καὶ ἡ Ἑρεσός.

Ἀξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ ἀπόσταση μεταξὺ τῶν Βαργυλίων καὶ τῆς Πριήνης, τῶν Ἑρυθρῶν καὶ τῆς Μυτιλήνης ἀλλὰ καὶ τῆς Πριήνης καὶ τοῦ Παρίου τῆς Προποντίδος, ὅπως μεταξὺ τοῦ Παρίου καὶ τῆς Ἑρεσοῦ. Ἐπίσης ἀρκετὰ ἀπέχουν ἡ Πριήνη ἀπὸ τὴν Χίο καὶ ἀπὸ τὴν Κολοφώνα, ἡ Κνίδος ἀπὸ τῆς Μαγνησίας τοῦ Μαιάνδρου, ἡ Μίλητος ἀπὸ τῆς Σμύρνης, ἡ Ἰασὸς ἀπὸ τὴν Κολοφώνα. Παρόμοια παραδείγματα ἀποτελοῦν: τὰ Μύλασα ἀπὸ τὶς Τράλλεις, ἡ Σάμος ἀπὸ τὰ Βαργύλια.

Περιπτώσεις περιοχῶν ὅπου ἐφαρμόζεται ὁ ὑπὸ μελέτῃ θεσμός, ἂν καὶ γεωγραφικὰ ἀπέχουν πολὺ μεταξὺ τους, εἶναι οἱ ἀκόλουθες: τὸ κοινὸν τῶν Θεσσαλῶν ἀπὸ τῆς Μίλητο καὶ τὰ Μύλασα, ἡ Μαγνησία Μαιάνδρου ἀπὸ τῆς Θεσσαλικῆς Δημητριάδα, ἡ Ἑστρατονίκεια τῆς Καρίας ἀπὸ τὴν Ἄσσο, ἡ Ἀντανδρος τῆς Μυσίας ἀπὸ τὶς Πέλτες τῆς Φρυγίας, ἡ Μήλος ἀπὸ τὴν Πέργη τῆς Παμφυλίας, ἡ Ἀστυπάλαια ἀπὸ τῆς Σμύρνης, ἡ Πριήνη ἀπὸ τὴν ἰωνικὴ Φώκαια καὶ τῇ δωρικῇ Ἀστυπάλαια. Ἐξ ἄλλου, ἡ Πριήνη ἀπὸ τὴν

καὶ εἵνους καὶ συγγενῆς τοῦ ἡμετέρου δήμου..., 53-54: ἀφικόμενος πρὸς Μάγνητας φίλους ὄντας [καὶ εἵνους καὶ] συγγενεῖς τοῦ δήμου..., 74: Λαβηνηοὶς φίλοις οὖν καὶ εἵνους.

98. Βλ. I.v. Iasos, 609, 3-4: ἐπειδὴ ὁ δῆμος ὁ Σαμίων φίλος καὶ εἵνους [καὶ] οἰκεῖος ὑπάρχων, 7-8.

99. Βλ. IG, XII 5, 869, 47-48: ...τόν δ᾽ἡμὸν τῶν Τηνί(ω)ν ὄντα συγγενῇ καὶ] οἰκεῖον καὶ φίλον καὶ εἵνουν.

100. Βλ. IG, XII 9, 4, 3-4: ἐπεὶ Ἀγαθόπου[ς τοῦ δεῖνα καὶ ὁ δ. τοῦ δ.] καὶ Λαμπρᾶς Ἰάδρων γραμματεῖς Καρύστιοι ἄνδρες...

101. Βλ. IG, XII V, 722, 25-27, 35-36, 50. Γιὰ τὴν χρονολογίαν βλ. G. Reger, «Decree of Adramytteion», *Epigraphica Anatolica* 15-16 (1990), σσ. 1-5, ὅπου δέχεται τὴν ἀποψη τοῦ Broughton ποὺ χρονολογεῖ τὴν ἐπιγραφὴ τὸ 106 π.Χ.

102. Βλ. I.v. Lampsakos, 33, 5-7, 11-12.

Ἀλεξάνδρεια Τρωάδος καὶ τῇ Λαοδίκεια ἐπὶ Λύκῳ τῆς Φρυγίας, ἡ Μίλητος ἀπὸ τῇ Μήθυμνα, τὴν Ἑρεσό, τὸ Βυζάντιο καὶ τὴν Ἑρέτρια. Ἐπίσης: ἡ Σμύρνη ἀπὸ τὴν Κνίδο, τῇ Στρατονίκεια καὶ τὴν Καῦνο· οἱ Ἑρυθρές ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια τοῦ Μαϊάνδρου, τὴν Κῶ, τὰ Μύλασα τῆς Καρίας καὶ τὴν Τένεδο· ἡ Μαγνησία τοῦ Μαϊάνδρου ἀπὸ τὰ Λάβρινα, ἡ Τήνος ἀπὸ τὶς Τράλλεις καὶ τῇ Στρατονίκεια. Ἀπὸ τὶς ἀνακαλυφθεῖσες ἐπιγραφές προκύπτει ὅτι οἱ Ἑρυθρές δέχονται δικαστές καὶ γραμματεῖς ἀπὸ τὴν Ἀφροδισιάδα, τὴ Σίδη,¹⁰³ τὴν Ἀττάλεια τῆς Παμφυλίας,¹⁰⁴ τὴν Ξάνθο¹⁰⁵ καὶ τὴν Τλῶ τῆς Λυκίας,¹⁰⁶ τὴ Λάμψακο¹⁰⁷ τοῦ Ἑλλησπόντου.

Ἀπὸ τὰ παραδείγματα ποὺ προαναφέραμε συνάγεται ὅτι οἱ σχέσεις μεταξὺ αἰτούσης πόλεως καὶ ἀντίστοιχης ἐκκλήτου ἦταν ἰδιαίτερα καλές, ὅπως τεκμηριώνεται ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνη μὲ τὴν ὁποία περιεβάλλοντο οἱ δικαστές. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ συγγενικὸ δεσμὸ τῶν πόλεων, παρατηρεῖται ὅτι, ἂν καὶ ἀποτελοῦσε συνεκτικὸ ἰσθὺ μεταξὺ τους καὶ πολυάριθμα εἶναι τὰ παραδείγματα πρόσκλησης συγγενῶν πόλεων, ἐν τούτοις δὲν ἦταν τὸ μοναδικὸ καὶ οὐσιώδες κριτήριον.

Ἀνάδειξη δικαστῶν

Ἡ ἐπιλογή τῶν δικαστῶν γινόταν δι' αἰρέσεως. Συγκεκριμένα: οἱ πολῖτες τῆς Μαγνησίας τοῦ Μαϊάνδρου¹⁰⁸ ἀπέστειλαν στὴν Κνίδο δικαστὰς ἄνδρας [καλοὺς γὰρ]θοὺς ἐλόμενοι ἀξίους αὐτῶν τε καὶ τοῦ δάμ[ου...]. Ἐπίσης σὲ ψήφισμα τῆς Στρατόν τῆς Ἀκαρνανίας ἀναφέρεται πὺς ὁ δῆμος τῆς Μιλήτου [...ἄνδρας καλούς γὰρ]θοὺς χειροτονήσας [δικαστὰς τῶν πόλεων].¹⁰⁹ Οἱ Μιλήσιοι ἐπαινῶνται ἀπὸ τὸ Βυζάντιο¹¹⁰ ἐπὶ ταῖ σπονδαῖ, ἂν ἐποιήσαντο περὶ τὰν αἵρεσιν τὰν τοῦ δικαστᾶ, ἐνῶ ἡ Σμύρνη μᾶς προσφέρει τὰ παραδείγματα τῆς Καῦνου¹¹¹ καὶ τῆς Ἀστυπάλαιας.¹¹² Ἐπιλογή δι' αἰρέσεως υἰοθέτησαν καὶ τὰ Μύλασα¹¹³ σὲ πόλιν τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας δὲν διασώθηκε,

103. Βλ. Axel Persson, «Inscriptions de Carie», *BCH* 46 (1922), σ. 415 γὰ τὴν Ἀφροδισιάδα καὶ γὰ τὴ Σίδη.

104. Βλ. G. Doublet-G. Deschamps, «Inscriptions de Carie», *BCH* 14 (1890), σ. 621.

105. Βλ. Axel Persson, ὁ.π., σ. 416.

106. Βλ. G. Doublet-G. Deschamps, ὁ.π., σ. 621.

107. Βλ. Axel Persson, ὁ.π., σ. 417.

108. Βλ. *I.v. Magnesia*, 15a, 14-15.

109. Βλ. *Didyma II*, 487, 1-2.

110. Βλ. *Delphinion*, 153, 44-45.

111. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579, 7-8· 580, 5-6.

112. Βλ. *IG*, XII 3, 172, 7-8.

113. Βλ. *I.v. Mylasa*, 635, 3-5: «--- ἐπειδὴ Θεόδωρος» Θεόδωρον κατὰ δὲ υἰοθεσίαν Ἰσιοδώρον ἱερεὺς Ἰσιδος, αἰρεθεὶς δικαστῆς [ἐπὶ τοῦ] δῆμου τοῦ Μυλασέων...

ἐνῷ οἱ Λαοδικεῖς ζητοῦν ἀπὸ τοῦς Πριηνεῖς¹¹⁴ ὅπως προ[χειρίσων]ται δικαστὰς τρεῖς...

Ὅπως προαναφέραμε οἱ δικαστὲς χαρακτηρίζονται στὰ ψηφίσματα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον *καλοὶ κάγαθοι*. Ἐξ ἄλλου γιὰ τὴν ἀξιολόγηση τῶν μεταπέμπτων χρησιμοποιοῦνται καὶ ἄλλοι χαρακτηρισμοί.

Στὸ ψηφίσμα τῶν Ἀλαβανδέων ὑπὲρ τῶν Καρυσιῶν ξένων δικαστῶν, αὐτοὶ ὀνομάζονται *ἄνδρες ἐνάρετοι καὶ ὑπερβαλλούση συνέσει κεκοσμημένοι μεταπεμφ[θ]έντες*] δικασταί.¹¹⁵

Τὸ Κοινὸ τῶν Θεσσαλῶν τιμᾷ τοῦς Μυλασεῖς δικαστὲς διότι: [ἐν] τε τοῖς [κατὰ] τὴν δικαστείαν ἀξίως [ποιησαμένους] τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐγγε[ι]ρισθείσης αὐτοῖς πίστεως...

Οἱ Πέλτες τῆς Φρυγίας χαρακτηρίζουν τὸ δικαστὴ Σατυρίωνα ἀπὸ τὴν ἄντανδρο ὡς *καλὸν κάγαθόν καὶ πίστιν ἔχοντα καὶ κρίσιν ὑγιή προσφερόμενον*.¹¹⁶

Σύνθεση δικαστηρίου

Ἀπὸ τὸ ὕλικὸ πού συλλέξαμε δύο στοιχεῖα παρουσιάζουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον:

1) Συχνὴ εἶναι ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἰδίου ἀτόμου ὡς δικαστῇ σὲ διάφορες πόλεις.¹¹⁷ Σημειωτέον πὺς ὑπηρετοῦσαν τὴ δικαιοσύνη καὶ ἄνδρες πού προ-έρχονταν ἀπὸ οἰκογένειες μέλη τῶν ὁποίων, παλιότερα ἢ καὶ τὴν ἴδια περιόδο ἦσαν *μετάπεμπτου*· πρόκειται δηλαδὴ γιὰ ἐξέχουσες προσωπικότητες,¹¹⁸ πού ἐπιλέγονταν βάσει ἀτομικῶν προσόντων ὅπως ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἐπιείκεια.

114. Βλ. *I.v. Priene*, 59, 7· H.G. Liddell-R. Scott, *δ.π.*, τόμ. 2, 2, λήμμα προχειρίζομαι: ἐκλέγομαι.

115. Βλ. *IG*, XII 9, 4, 4-5.

116. Βλ. *CIG*, II 3568¹, 6-7.

117. Βλ. τὰ παραδείγματα πού παραθέτει ὁ Ph. Gauthier, *Nouvelles Inscriptions de Sardes II*, Γενεύη 1989, σσ. 123-124, ἐνῷ γιὰ τὴν περίπτωση τοῦ δικαστῇ Ἡλιοδώρου ἀπὸ τῖς Σάρδεῖς βλ. σ. 122. Ἐνδεικτικὸ εἶναι τὸ παράδειγμα τῆς ἐπιγραφῆς *I.v. Priene*, 52, στ. 4-5, κατὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν ὁποίων ὁ ἐκδότης προσπάθησε νὰ ἀποδείξει ὅτι ὁ ὄρος *μετάπεμπτος* ὑποδηλώνει πρεσβευτὴ, θεωρία πού δὲν ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ κανένα κείμενο. Γιὰ τὸ ἴδιο σημεῖο ὁ L. Robert, προτείνοντας ὡς συμπλήρωση: *μετάπεμπτ[οι ἄνδρες ἢ δικασταί]* *Μενίσκος*, ἀναφέρει πὺς κάποιος μὲ τὸ ὄνομα Μενίσκος Μητροδώρου εἶχε σταλεῖ καὶ στὴ Λαοδικεῖα ἐπὶ Λύκω, ταυτίζει δηλαδὴ τὰ δύο πρόσωπα. Προσθέτουμε πὺς αὐτὴ ἡ ἄποψη θεωρεῖται βάσιμη διότι τὰ δύο κείμενα χρονολογοῦνται τὴν ἴδια ἐποχὴ, περίπου τὸ 200 π.Χ. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ βλ. L. Robert, «Notes épigraphiques», *Op. Min.*, I, σ. 237 καὶ σημ. 5. *I.v. Priene*, 59, 10, 16.

118. Βλ. A.W. Persson, *δ.π.* σ. 395· Ph. Gauthier, *δ.π.*, σσ. 117-118, 124· L. Robert, *Ἐννοιον*, σ. 778.

2) Ἡ σύνθεση τοῦ δικαστηρίου ἀπὸ δικαστὲς προερχομένους ἀπὸ περιορισότερες τῆς μιᾶς πόλεως ὀφειλόταν σὲ δύο κυρίως λόγους: ἄφ' ἐνὸς διότι ἡ ταυτόχρονη ἐκδίκαση ὑποθέσεων ἀπὸ τὰ δικαστήρια, ἐπιτάχυνε ἐνδεχομένως τὴν ἀπονομὴ δικαιοσύνης,¹¹⁹ ἄφ' ἑτέρου διότι μποροῦσε νὰ ἀποτελέσει ἐγγύηση ἀμεροληψίας.¹²⁰ Ὅταν λοιπὸν μιὰ πόλη στέλνει ἓνα ἢ δύο δικαστὲς, δὲν σημαίνει πὼς τὸ δικαστήριο ἀπαρτίζεται ἀποκλειστικά ἀπ' αὐτὰ τὰ ἄτομα, ἀλλὰ πιθανὸν καὶ ἀπὸ μεταπέμπτους ἄλλων πόλεων. Καὶ τοῦτο διότι τὰ τιμητικά ψηφίσματα τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν τὸ δικαστικὸ αὐτὸ φαινόμενο, ἄλλοτε ἀπευθύνονται ταυτόχρονα σ' ὅλες τὶς ἐκκλητοὺς πόλεις, ἐνῶ ἄλλοτε σὲ καθεμιὰ χωριστά. Σχετικὰ μὲ τὴν πρώτη περίπτωσι παραθέτουμε ἐνδεικτικὰ τὸ τιμητικὸ ψήφισμα τῆς Χίου¹²¹ γιὰ τοὺς πέντε δικαστὲς ποὺ ἦλθαν ἀπὸ τὴ Νάξο καὶ σὲ ἰσάριθμους ἀπὸ τὴν Ἄνδρο: Β. ἐκ Νάξο[υ] Ἐπιγενίδης Ἡγησιμάχου, Σωσίλος Ἱππολύτου, Ξενο[φ]αντος [Ἀ]ρχέλεω, Εὐχάρης Εὐστράτου, Σώπολις Σωσίου, ἐξ Ἀνδρου Πυθόδωρος Πυθίππου, Μυρτιάς Ἰδνάδου, Κλεόδωρος Κλεονίχο[υ], Θεαγένης Ἀρχαγορίδο[υ], Θεότιμος Ρίκανος.¹²²

Στὴ δευτέρῃ περίπτωσι, μαρτυρεῖται ἡ ταυτόχρονη πρόσκλησις δικαστῶν ἀπὸ περισσότερες πόλεις, ιδιαίτερες τιμές, ὅμως, ἀποδίδονται μόνο στοὺς ἐκπροσώπους τῆς μιᾶς πόλεως. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ μᾶς κάνει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἀνάλογα ψηφίσματα ἐστάλησαν καὶ στὶς ἄλλες πόλεις.¹²³ Ὡς παραδείγμα ἀναφέρεται ψήφισμα τῆς Σάμου¹²⁴ ὅπου γίνεται λόγος γιὰ ἀφίξεις δικαστῶν ἀπὸ τὴ Μύνδο, τὴ Μίλητο καὶ τὴν Ἀλικαρνασσό, ἐνῶ τιμῶνται οἱ ἐκπρόσωποι τῆς πρώτης πόλεως: ὁ Θεοκλῆς Θεαγένους καὶ ὁ Ἡρόφαντος Ἀρτεμιδώρου.

Ξεχωριστὴ περίπτωσι ιδιαίτερα πολυπληθοῦς ἀποστολῆς ξένων δικαστῶν ἀπὸ τὴν ἴδια πόλη ἀποτελεῖ τὸ τιμητικὸ ψήφισμα ποὺ βρέθηκε στὴν Ἰασό καὶ χρονολογεῖται τὸν 30-20 αἰ. π.Χ. καὶ ἀπονέμει τὸ δικαίωμα τῆς προξενίας σὲ ἑπτὰ μεταπέμπτους ἀπὸ δωρικὴ πόλη,¹²⁵ ἐκ τῶν ὁποίων μόνο

119. Βλ. L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σσ. 10-11· ἰδ., *Lesbiaca*, *REG* 38 (1925), σσ. 34-35, ὅπου παρατίθενται παραδείγματα στὰ ὁποῖα προσθέτουμε ἐκεῖνο τῆς Χίου ἡ ὁποία τὸ 320 π.Χ. δέχθηκε δικαστὲς ἀπὸ τὴν Ἄνδρο καὶ τὴ Νάξο· D.W.S. Hunt, «An archeological survey of the Classical antiquities of the island of Chios carried out between the months of March and July», *BSA* 41 (1946), σσ. 29-52 καὶ κυρίως σσ. 45-46.

120. Βλ. L. Robert, *Ξένιον*, σ. 772.

121. Βλ. D.W.S. Hunt, *δ.π.*, στ. 2-3, 49-59.

122. Βλ. παρόμοιες περιπτώσεις *I.v. Priene*, 8, 23-28· *I.v. Ilion* 51, 10-11.

123. Ἀνάλογα ψηφίσματα ὅπου οἱ τιμὲς ἀποδίδονται μόνο σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ἀποστέλλουσες πόλεις παρατηροῦμε καὶ στίς: *Delphinion*, 152 B 22· *IG*, XII V₂, 871, 0-2, 12-14· *IG*, XII V, 722, 25-60.

124. Βλ. M. Schede, *δ.π.*, σ. 22 στ. 4, 12-13.

125. Βλ. *SEG*, 38, 1061, σ. 318. Ἡ πόλη κρίνεται ὡς δωρικὴ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ δικαστῆ Τιμόδαμου.

τά πλήρη ὀνόματα τῶν τεσσάρων μᾶς εἶναι γνωστά καὶ πρόκειται γιὰ τοὺς: Νικόλογο Ἰπάρχου, Ἰθικλέα Ἡγησιμάχου, Νικόμαχο Ῥύχου, Τιμόδαμο Ἰθαγένους, ἐνῶ ἀγνοοῦμε τὰ πατρώνυμα τῶν ἄλλων τριῶν: τοῦ Πισίλα, τοῦ Ἀντιφώντος [-----]ωνος καὶ τοῦ Λεωσθένη.¹²⁶ Ἐπίσης, πέντε δικαστές ἀπεστάλησαν ἀπὸ τὴν Ἰασὸ στὴν Κάλυμνο,¹²⁷ ἀπὸ τὴ Νάξο καὶ τὴν Ἄνδρο στὴ Χίο¹²⁸ καὶ ἀπὸ τὴν Ἰουλίδα τῆς Κέω στὴ Θήρα.¹²⁹

Σημειώνεται ὅτι στὰ τμήματα τῶν τιμητικῶν ψηφισμάτων ποὺ διαθέτουμε καὶ καταγράφουν τὴν αἴτηση δικαστηρίου, ἡ αἰτούσα πόλη συχνὰ διευκρινίζει τὸν ἀριθμὸ τῶν δικαστῶν ποὺ ἐπιθυμεῖ, ἀκόμη καὶ ἂν πρόκειται γιὰ ἓνα μόνο λειτουργό.¹³⁰ Δηλαδή ὑπολογίζει μόνη τὴς τὸν ἀριθμὸ τῶν μετεμπέπων ποὺ κρίνει ὅτι εἶναι ἀναγκαῖος γιὰ τὴν ἐκδίκηση τοῦ συγκεκριμένου ἀριθμοῦ ἀδικαστῶν δικῶν.

Σχετικὰ μὲ τὴν παρουσία τοῦ γραμματέα, βασικοῦ ἐπίσης μέλους τῆς σύνθεσης τοῦ δικαστηρίου, οἱ ἐπιγραφές μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ἀντίθετα μὲ τοὺς δικαστές, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν ἦταν σταθερὸς, ἀποστελλόταν ἕνας μόνον γραμματέας.

Ἀποσπάσματα δύο ἐπιγραφῶν μᾶς πληροφοροῦν γιὰ τὸ ἀξιοσημείωτο φαινόμενο ὅτι ἐκδόθηκαν χωριστὰ ψηφίσματα πρὸς τιμὴν τῶν γραμματέων ἀπὸ τὴν Καῖνο¹³¹ καὶ τὴν Ἀστυπάλαια, ποὺ συνόδευσαν συμπατριῶτες τοὺς δικαστές στὴ Σμύρνη.¹³² Πιθανὸν ἀντανακλᾷ τὴν προσπάθεια τῶν αἰτουσῶν πόλεων νὰ τονίσουν τὴν προσφορά τῶν ὀργάνων αὐτῶν στὴν ἐκδίκηση τῶν ἐκκρεμουσῶν ὑποθέσεων.

Στὴν Καρία τὸ 113/116 μ.Χ. ἡ κατὰ ἄλλους τὸ 112/113, μαρτυρεῖται ὅτι ὁ δικαστὴς καὶ ὁ γραμματέας συνδέονται μεταξὺ τοὺς μὲ συγγενικὸ δεσμό,¹³³ προφανῶς πρόκειται γιὰ πατέρα καὶ γιό, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ὀνόματά τους: δικαστὴς Λούκιος Γάουιος Λαβέων καὶ γραμματέας Λούκιος Γάουιος Λαβέων νέος. Ἀξιόλογα στοιχεῖα γιὰ τὶς ἀρμοδιότητες καὶ τὰ πρόσωπα τοῦ δικαστῆ καὶ τοῦ γραμματέα ἀντλοῦμε ἀπὸ ἐπιτύμβια στήλη ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν Πάρο, βρέθηκε στὴ Νάξο καὶ χρονολογεῖται πρὶν

126. Βλ. SEG, ὁ.π.

127. Βλ. I.v. Iasos, 82, 30-35, 55-57.

128. Βλ. D.W.S. Hunt, ὁ.π.

129. Βλ. OGIS, 44, 8-10.

130. Βλ. I.v. Priene, 53 I, 7, 19· 53 II, 47· 54, 6-7, 17-18, 44· 59, 6-8· Delphinion, 153, 8-9· I.v. Erythrai, 120, 1-4· 121, 6-7· I.v. Lampsakos, 33, 3-4· 34, 6-8· I.v. Smyrna, 585, 3-4· I.v. Mylasa, 631, 16-17· 632, 7-8· 634, 2-3· I.v. Iasos, 75, 6· 78, 7· Syll.³ 426, 1-2· Tit. Cal. 17A. J.Bousquet-Ph. Gauthier, ὁ.π. σ. 12 στ. 4.

131. Βλ. I.v. Smyrna, 579 II.

132. Βλ. L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 8, ὁ ὁποῖος φθάσει σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα κυρίως ἀπὸ τὴ φράση τοῦ στίχου 88 ποὺ ὁ ἴδιος ἀποκαθιστᾷ: πε[ρ]ὶ τοῦ γραμμα[τέως?].

133. Βλ. I.v. Erythrai, 125 μὲ τὰ σχόλια σ. 237.

από τη ρωμαϊκή κατάκτηση όπου ο Πάριος Ἀκρίσιος, γιός του Ἰάσονα ἀναλαμβάνει ἀπὸ τὴν πατρίδα του τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐκτελέσει καθήκοντα δικαστῆ ὅπως μνημονεύεται ἥδη ἀπὸ τὸν πρῶτο στίχο:¹³⁴ *Πατρίς μὲν μ' ἀπέπεμψε δικαστὴν Μυλασέσει*. Τὸ συγκεκριμένο ξένο δικαστὴ συνόδευσε ὡς γραμματέας ὁ γιός του, Ἀκρίσιος (στ. 7-8): *Υἱός δ' Ἀκρίσιος σὺν ὁμόπλοος ἤλυθε πατρὶ γραμματέως τάξιν* πειθόμενος πόλει. Ἄλλωστε, ἀπὸ τὸ κείμενο φαίνεται ὅτι ὁ γραμματέας ἀναλαμβάνει τελικά δικαστικές ἀρμοδιότητες λόγω τοῦ θανάτου τοῦ πατέρα του δικαστῆ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς παραμονῆς τους στὴ μικρασιατικὴ πόλη (στ. 9-10): *καί μου πνεῦμα λιπλόντος, ἐμᾶς ἀρετᾶς ἐφάμιλλος Μυλάσειν δικάσας ἐνδιέδεκτο κρίσεις*. Ἐπίσης σὲ ψηφίσματα¹³⁵ ποὺ προέρχονται τὸ μὲν ἓνα ἀπὸ τὶς Τράλλεις τὸ δὲ ἄλλο ἀπὸ ἄγνωστη πόλη καὶ ἀπευθύνονται στὰ Μύλασα, μαρτυρεῖται ἡ παρουσία κάποιου Διονυσίου Μέλανος ὁ ὁποῖος καταγράφεται ὡς δικαστῆς στὸ ἓνα ψήφισμα καὶ στὸ ἄλλο ἓνας συμπολίτης καὶ ὁμόνυμός του ὡς γραμματέας. Τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ δύο ἐπιγραφές χρονολογοῦνται τὴν ἴδια ἐποχὴ, τέλος 2ου-ἀρχῆς τοῦ 1ου αἰ. μᾶς ὁδηγεῖ νὰ σκεφθοῦμε ὅτι πρόκειται ἴσως γιὰ τὸ ἴδιο ἄτομο.

Συνοδεία δικαστῶν

Τὰ κείμενα δὲν δίνουν ἀρκετὲς πληροφορίες γιὰ τὶς δραστηριότητες τοῦ δικασταγωγοῦ. Εἶναι πολίτης τῆς αἰτούσης πόλεως καὶ μπορεῖ ἐπίσης νὰ ὀνομάζεται πρεσβευτὴς αἰτησόμενος δικαστήριον, πρεσβεία, ἀγαγὼν ἢ ἀγωγεῖς¹³⁶ καὶ ἦταν ἀρμόδιος γιὰ τὴν παρουσίαση τῆς αἴτησης δικαστηρίου. Ὅπως τεκμηριώνεται ἀπὸ τὰ κείμενα ἦταν μόνον ἓνας, ἐνῶ σὲ ἓνα μόνον ψήφισμα, ποὺ γίνεται λόγος γιὰ ἀγαγόντες πρέπει νὰ πρόκειται γιὰ ἀνυπολόγιστο ἀναφορὰ σὲ δικασταγωγούς, ποὺ κατευθύνονταν ὁ καθένας σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκκλητίους πόλεις. Ὁ δικασταγωγὸς ἀσκοῦσε τὴ δικαστοφυλακίαν, συνόδευε δηλαδὴ τοὺς ἐπιλεγμένους ἀπὸ τὴν πόλη τους δικαστὲς στὴ δική του πόλη

134. Βλ. *IG*, XII 5, 305 μὲ τὰ σχόλια τοῦ πρώτου ἐκδότῃ J. Martha, «Inscription métrique de Paros», *BCH* 6 (1882), σσ. 245-249.

135. Βλ. *I.v. Mylasa*, 631, 24· 632, 16.

136. Βλ. ἐνδεικτικὰ τὶς περιπτώσεις: *IG*, 9 2, 507, 6· L. Robert, «Décret de Lébédos», *Hellenica* 11-12, Παρίσι 1960 σ. 205 στ. 7. *Syll.* 426, 1-2: [- τοῦ] δήμου πρέσβε[ις ἀπο]στείλαντος πρὸς Τῆιους ὑπὲρ τοῦ δικαστοῦ..., ὅπου ὁ L. Robert, «Notes d' épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, 1, σ. 25, σημ. 3 διορθώνει τὸ στ. 1 πρεσβ[ητιν] plutôt que πρεσβ[ητις]: *I.v. Priene*, 59, 8-9: ἀποστείλαντός τε καὶ τοῦ δ[η]μου πρὸς αὐτοὺς πρεσβεῖαν...· *I.v. Iliou*, 51, 16-18: καλέσσα[ι δὲ εἰς τὸ πρυτανεῖον τὸ δικαστήριον] καὶ τοὺς ἀγαγόντας [τοὺς δικαστάς: *Delphinion*, 152 A, 15-16: ὁ δὲ πρύτανις καὶ ὁ βασιλεὺς καλεσσάτωσαν τοῖς τε δικασταῖς καὶ τὸν ἀγωγέα εἰς τὸ πρυτανήιον...

όπου ἐπρόκειτο νὰ δικάσουν,¹³⁷ καὶ μερμινοῦσε ἐπίσης γι' αὐτοὺς καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς παραμονῆς τους.¹³⁸ Σύμφωνα μὲ τὸ Larsen μόνο, ὁ ἀγαγὼν ἐπέβλεπε τὴ διαδικασία ἐκδίκασης τῶν ὑποθέσεων.¹³⁹ Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀρμοδιότητα ἐπιβλέψης λειτουργίας τῶν δικαστηρίων ἀπὸ τῆ βουλῆ διαθέτου-με μίαι μόνο μαρτυρία καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὴς Πέλτες τῆς Φρυγίας ὅπου φαίνεται ὁ πρωτεύων ρόλος τοῦ συλλογικοῦ αὐτοῦ ὄργανου στὸν τομέα τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης,¹⁴⁰ τουλάχιστον τὴν ἐποχὴ ποὺ χρονολογεῖται ἡ ἐπιγραφή (ἀρχές 2ου αἰ. π.Χ.). Συγκεκριμένα τὸ ψήφισμα ἀναφέρει: καὶ μετὰ τὸ δικάσαι ἐπικρινάσης [τ]ῆς βουλῆς τὰς κειμένας δίκας καὶ ὀφειλούσας τελεσθῆναι ἐπὶ τοῦ μετὰ ταῦτα δικαστηρίου, παρακαλέσαι τὸν δικαστὴν Σατυρίωνα...

Οἱ ἐπιγραφές δὲν διευκρινίζουν ἂν οἱ ἴδιοι οἱ πρεσβευτές ἢ δικασταγωγοὶ εἶναι καὶ οἱ συμπαροπομοί,¹⁴¹ ὅρος ποὺ δηλώνει τοὺς συνοδοὺς τῶν ξένων δικαστῶν στὴν πατρίδα τους.

Σὲ κείμενο ὥστόσο τῶν Σμυρναίων¹⁴² πρὸς τιμὴν αὐτοῦ τῶν Καννίων καὶ τῶν δικαστῶν τὸ 2ο αἰ. π.Χ. ἀναφέρεται ὅτι ὁ ἴδιος δικασταγωγὸς κοινοποίησε τὸ τιμητικὸ ψήφισμα στὴν πατρίδα τῶν δικαστῶν μετὰ τὴ λήξη τῆς ἀποστολῆς.

Παρόμοια μαρτυρία ἀντλοῦμε καὶ ἀπὸ τμηματικὰ σωζόμενη ἐπιγραφή τῆς Σμύρνης¹⁴³ ὅπου ὁ Λεύκιος Διονυσίου μαζί μὲ τοὺς στρατηγούς συμμετέχει στὴν ἀπόφαση γιὰ τὴς ἀποδιδόμενες τιμές σὲ μεταπέμπτους δικαστές καὶ γραμματεῖς ἀπὸ τὴν Ἀστυπάλαια,¹⁴⁴ ἀναφέρεται ἁμέσως μετὰ ὡς δικασταγωγός, ἐνὼ πιθανόντα ταυτίζεται καὶ μὲ τὸν πρεσβευτὴ ποὺ κοινοποιοῦσε στὴν ἑκκλησίαν πόλιν τὴς ἀποφάσεις τοῦ δήμου του.¹⁴⁵

137. Βλ. A.M. Woodward, «Excavations at Sparta, 1924-25, 3. Sparta-The Inscriptions», *BSA* 26 (1923-1925), σσ. 159-239 κυρίως σσ. 163-165, 180-181 (γιὰ δικασταγωγὸ ποὺ ἐστάλη ἀπὸ τὴ Σπάρτη στὴ Σάμο γιὰ νὰ μεταφέρει τὸ αἷμα τῆς πόλεως του καὶ νὰ συνοδεύει Σάμιους δικαστές στὴν πατρίδα του): *IG*, XII 5, 869, 13 (γιὰ ψήφισμα τῶν Τράλλεων πρὸς τοὺς Τηνίους): *I.v. Smyrna*, 583, 2-3 (τῆς Σμύρνης γιὰ Μιλήσιους δικαστές): B. Helly, *Gonnoi II. Les inscriptions*, Ἀμστερνταμ 1973, σσ. 87-88, ἐπ. 81, στ. 4-5: «... ὡς Διοκλ[έους] δικ[αστα]γωγ[ός] πεμφθεὶς ὑπὸ τῆς πόλεως [πρὸς] Μιλη[σίους]-----»]. *I.v. Erythrai*, 120, 1-4: 125, 6: J. Bousquet-Ph. Gauthier, *ὁ.π.*, σ. 12 στ. 3-4.

138. Βλ. L. Robert, *Xenion*, σ. 771.

139. Βλ. J.A.O. Larsen, *ὁ.π.*, σ. 251.

140. Βλ. *CIG*, II 3568f, 15-20. Γιὰ τὴν πόλιν τῶν Πελτῶν βλ. W.M. Ramsay, *The cities and Bishops of Phrygia*, Ὁξφόρδη 1895, σσ. 239-241.

141. Βλ. παραπομπὴ 220 κεφαλαίου γιὰ τὰ οἰκονομικὰ θέματα.

142. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579 I, 5, II, 47, 62.

143. Βλ. τὴς καθοριστικὲς ἀποκαταστάσεις τοῦ L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σσ. 6-8.

144. Βλ. *IG*, XII 3, 172, 2-3: *στρατηγῶν καὶ Λευκίου τοῦ Διονυσίου γνώμη*.

145. Βλ. L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 124.

Μιά άλλη τέλος πτυχή του ρόλου του δικασταγωγού φωτίζεται από μιὰ σειρά ἐπιγραφῶν: ἡ συνοδεία τῶν δικαστῶν κατὰ τὴν πρόσκληση εἰς ξένια καὶ ἡ συμμετοχή τους στὸ δαίτηνο στὸ πρυτανεῖο τῆς πόλεως.¹⁴⁶

Λειτουργία δικαστηρίων-ὀρολογία

Ἡ ἄσκηση τῶν δικαστικῶν καθηκόντων, γνωστὴ ὡς *δικαστεία*,¹⁴⁷ περιελάμβανε δύο στάδια: στὸ πρῶτο, γνωστὸ ὡς *σύλλυσις* προσπαθοῦσαν νὰ συμφιλιώσουν τοὺς ἀντιδίκους¹⁴⁸ οἱ ὁποῖοι, συμβιβασόμενοι, θὰ ἀπέφευγαν τὴ

146. Βλ. *I.v. Ilion*, 51, 16-18: καλέσα[ι δὲ εἰς τὸ πρυτανεῖον τὸ δικαστήριον καὶ τοὺς ἀγαγόντας [τοὺς δικαστάς]---].

147. *I.v. Priene*, 60, 8· *I.v. Erythrai*, 120, 13· *CIG*, II, 3568ⁱ, 29-31· *IG*, XII 9, 4, 7-8· *I.v. Assos*, 8, 6, 8-9.

148. Βλ. ἐνδεικτικὰ παραδείγματα: *Delphinion*, 152 C., 71-72: τινὰς δὲ καὶ συνέλυσαν...· 153, 13-14: τὰς μὲν συνέλυσεν τὰν δικῶν ἴσως καὶ δικαίως· 154, 18-19: ἃς (δηλ. τῶν δικῶν) δὲ καὶ συλλύνοντες συμφερόντως τοῖς τὰ πράγματα ἔχουσιν...· *IG*, XII 3, 172, 11-12: ἃ[ς] δὲ διέλυ[σ]αν δικαί[ω]ς...· *IG*, IX, 507, 18-20: [σπεύδοντες] τ[ῆ]ς μὲν [π]λ[ε]ί[σ]τ[ης] α[ἰ]ς τῶν [κρίσε]ων συν[λ]ύσα[ν]τας τοὺς δια[φερομ]ένο[υ]ς εἰς ὁμ[ό]νοιαν καταστήσαι...· J. Bousquet-Ph. Gauthier, *ὁ.π.*, σ. 12, στ. 9-10· *Tit.Cal.* 17 B, 1-4· M. Schede, *ὁ.π.*, σ. 22, στ. 15-18: τὰς μὲν ἐδίκασαν, τὰς δὲ διέλυσαν προαιρούμενοι τοὺς διαφερομένους τῶι πολιτῶν διαλυθέντας ἐν ὁμονοίαι πολιτεύσθαι ἀπαλλαγέντας τὸν πρὸς ἀλλήλους ἐγκλημάτων, 22-3: ὅτι καλῶς καὶ συμφερόντως τὰς μὲν διέλυσαν τῶν δικῶν, τὰς δὲ ἐδίκασαν...· *Syll.*³, 426, 7-8, 13-14· *I.v. Assos*, 7, 13-14: τὰς [δὲ διαλ]ύσαι ἀπὸ παντὸς τοῦ βελτίστου· 8, 4-5: ἃς δὲ καὶ διέλυσεν τῶν δικῶν, ἴσον ἑαυτὸν παρεχόμενος πᾶσιν τοῖς δι[αφερομέ]νο[υ]ς· T. Tasliklioğlu-P. Frisch, «Inscriptions from the Troad», *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* (= *ZPE*) 19 (1975), σ. 219, στ. 8-9. Ἐπίσης παρόμοια πρόθεση γίνεται ἐμφανὲς καὶ στὰ ἐπόμενα ἀποσπάσματα: *I.v. Magnesia*, 15a, 20-21· 90, 12-14· 101, 13-14· *I.v. Lampsakos*, 33, 9-10, 16· 34, 12-13· *I.v. Ilion*, 51, 3-4, 14-15· *I.v. Smyrna*, 579, 10-11, 38· 580, 9-11· 583, 9-11· *I.v. Iasos*, 78, 8-10· 80, 11-12· *I.v. Priene*, 8, 7-8· 47, 9-10· 53 I 9-11, 20-22, II 41-43, 50· 54, 8-10, 39-40, 46· 58, 12· 61, 9-10· B. Helly, *ὁ.π.*, 81, 7-8· *CIG*, II, 3568ⁱ, 13-15· στὸ *I.v. Iasos*, 82, 33-34 εἶναι ἐμφανὲς ὅτι ἡ σύλλυσις καὶ ἡ κρίσις ἀποτελοῦσαν δύο φάσεις τῆς διαδικασίας: [οἱ]τινες παραγενόμενοι μάλιστα μὲν διαλυσεῖν τοὺς [διαφερο]μένους τῶν πολιτῶν, εἰ δὲ μὴ, κρινεῖν διὰ ψάφου..., 35-37. Ἡ διαρκὴς μέριμνα γὰρ τὴν προστασία τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδας γίνεται ἐκδηλῆ ἀπὸ τοὺς στ. 38-43: [καὶ ἀ]πογραφεισῶν δικῶν εἰς τὸ δικαστήριον [πλε]όνων [ἢ τρι]ακοσίων πεντήκοντα, τὰς μὲν πλείστας διέλυσαν [πει]σαντες τοὺς ἀντιδίκους, ὅπως μὴ διὰ ψάφου τῶν πραγμάτων κρινόμενοι εἰς πλὴν ταραχὴν ὁ δῆμος [καθισ]τάται· τινὰς δὲ καὶ διαίτασαν συμφερόντως [ἐκ]ατέρους τοὺς ἀντιδίκους· *I.v. Erythrai*, 116, 5-8· 120, 11-12· 506, 6-8· *I.v. Mylasa*, 632, 12· Ἀ.Π. Στεφάνου, *ὁ.π.*, σ. 141, 2-3 καὶ τῆς διορθώσεως τῶν J. καὶ L. Robert, *Bull. Ep.* 1961, σ. 466, ὅπου τοὺς στ. 2-3: ἐν οὐκ ὀλίγοις δὲ τῶν δι[καστηρίων] ὡς αἴτιος γέγονεν εὐτάκτως δὲ πεπότηκε τοὺς διορθῶνουν ὡς: -εν, οὐκ ὀλίγοις δὲ τῶν δι[αφερομένων] τῆς συλλύσε[ως] αἴτιος γέγονεν, εὐτάκτως δὲ πεπότηται...· *I.v. Smyrna*, 585, 13-15· L. Robert, «Décret de Lébedos», *Op. Min.*, I, σσ. 94-97· ἰδ., *Hellenica*, τόμ. 11-12, σσ. 210-11· *I.v. Iasos*, 608, 6-7, 13-14· *OGIS*, 43, 9-11· 44, 10-12· *IG*, XII V₂, 870, 7-8. T.W. Jacobsen-P.M.

δικαστική οδό. Ἡ σύλλυσις ἀποτελοῦσε εἶδος συμβιβασμοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν καθιστοῦσε ἀναγκαία τὴν ἐφαρμογὴ νομοθετικῶν διατάξεων τῆς πόλεως. Ὅταν ἀποτύγχανε ἡ πρώτη φάση προχωροῦσαν στὴν *κρίσιν* ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τοπικοῦ δικαίου.

Ἀξιοπρόσεκτο εἶναι ἡ ποικιλία τῶν ὄρων πού χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ δηλώσουν τὴν ἐκδίκαση τῶν ὑποθέσεων:

1) Ἡ ἔκφραση *δικάζω δίκας* χρησιμοποιεῖται σὲ κείμενα τῶν ἰωνικῶν πόλεων: Στρατονίκεια,¹⁴⁹ Κολοφών,¹⁵⁰ Πριήνη,¹⁵¹ Ἐρυθρές,¹⁵² Χίος,¹⁵³ Τράλλεις,¹⁵⁴ Πάριον τῆς Προποντίδας,¹⁵⁵ Λαοδίκεια¹⁵⁶ καὶ Πέλτες τῆς Φρυγίας.¹⁵⁷ Ἐπίσης σὲ ψηφίσματα τοῦ Ἀδραμυττίου τῆς Μυσίας,¹⁵⁸ τῆς Τενέδου,¹⁵⁹ τοῦ Παρίου¹⁶⁰

Smith, «Two kimolian dikast Decrees from Geraistos in Euboeia», *Hesperia* 37 (1968), σ. 191: «The distinction between *διάλυσις* and *κρίσις* is common enough in decrees honoring foreign judges, and clearly refers to the difference between out-of-court settlement or informal arbitration and the binding verdict of a judge. The latter is sometimes described as being «in accordance with the law(s)» which makes the distinction even more clear: *κρίσις* derives its authority from the law, *διάλυσις* from the agreement of the disputing parties themselves».

149. Βλ. *I.v. Smyrna*, 585, 4-5: [... ἀπ]ροστεῖλαι (ἐννοεῖται οἱ Σμυρναῖοι) *δικαστὴν τὸν δικάσοντα τὰς συνε]στηκίας δίκας*.

150. Βλ. *I.v. Erythrai*, 506, 1-3: [- τὰς μὲν ἐ]δίκασα[ν τῶν εἰσαχθεῖσθαι εἰς αὐτοὺς δικῶν ? ὁρθ]ῶς καὶ δι[και]ῶς...].

151. Βλ. *I.v. Priene*, 8, 8-9: [καὶ τὰς] μὲν ἐδίκασαν τῶν δικῶν τῇ ψήφ[ω]ι... .

152. Βλ. *I.v. Priene*, 50, 6: ἐπὶ τὴν δίκην τῆς μηνύσεως τὴν τε δίκην ἐδίκασεν... .

153. Βλ. D.W. Hunt, ὁ.π., σ. 46, στ. 9-10: ἐπαινέσαι δὲ καὶ τοὺς δικαστάς, ὅτι [κ]αλῶς καὶ δικαίως ἐδίκαζον τὰς [δίκας...]. Βλ. καὶ τὶς παρατηρήσεις τῶν J. καὶ L. Robert, «Bull. Ep.», *REG* 62 (1949), σ. 133.

154. Βλ. *I.v. Mylasa*, 631, 29-30: [κα]ὶ τὰς τε ῥηθείσας ἐπ' αὐτ[ὸν] (ἐννοεῖται τὸν Μυλάσέα δικαστὴ) *δίκας πάσα* ?]ς ἐδίκασεν ...· 632, 24-26: [... ὁ δῆμος στεφανοὶ δικαστὴν ἐ]γ Μυλάσων Θεόδωρον [Θεοδώρου κατὰ δὲ νόθεσίαν Ἰσιδώρου, ἱερέα Ἰσιδος, καλῶς καὶ δικαίως [... τὰς δίκας δικάσαντα] (ἀγνώστου προελεύσεως). *IG*, XII 5, 869, 28: καὶ τὰς ----- δίκας κα[α]ὶ κ[ρ]ίσεις ἐδίκασεν... .

155. Βλ. *I.v. Priene*, 63, 4: ὅς (ἐννοεῖται ὁ δικαστὴς) παραγενόμε[ε]νος ἐδίκασεν τὰς δ[ίκας] κα[α]λῶς ..., 10-12: ὅτι [ὁ δῆμος στεφανοὶ τὸν δικαστὴν ... δικάσαντ]α τὰς δ[ί]κας..., 19-20: [... ὅτι ὁ δῆμος ὁ Παριανῶν στεφανοὶ στεφάνω[ι] χρυσ[ῶ]ι Πο[ι]σειδώνιον Ἡρόιδου καλῶς καὶ δικαίως καὶ συμφερόντως δικάσαντα τὰς δίκας.

156. Βλ. *I.v. Priene*, 59, 11: οἱ παραγενόμενοι (ἐννοεῖται δικασταὶ) εἰς τὴν πόλιν ἐδίκασαν τὰς δίκας δικαί[ως]... .

157. Βλ. *CIG*, II, 3568', 8-10: ἐδίκασεν τὰς δίκας ὁσίως καὶ δικαίως μετὰ πάσης σωφροσύνης.

158. Βλ. *IG*, XII 5, 722, 4-5: ἐπεὶ τῶν παραγεγονότων δικαστῶν ἀπὸ τῆς ξένης δεδικακώτων τὰς τε κατὰ τοὺς νόμους συνεστηκίας δίκας.

159. Βλ. *I.v. Erythrai*, 121, 10-11: ὅστις παραγενόμενος εἰς τὰμ πόλιν ἐδίκασε ταῖς δίκαις ---.

160. Βλ. Δ. Εὐαγγελίδης, ὁ.π., σ. 52, στ. 9-11: ὅτι ὁ δῆμος ὁ Παριανῶν στεφανοὶ ... καλῶς καὶ δικαίως καὶ συμφερόντως δικάσαντας παρ' αὐτῶι τὰς δίκας... .

καὶ τῆς Μήθυμνας¹⁶¹ καὶ ἄλλης αἰολικῆς περιοχῆς,¹⁶² τῶν Λαοβηγῶν¹⁶³ ἄλλα καὶ τῶν Ἀγγείρων τῆς Πισιδίας.¹⁶⁴

2) Παραδείγματα τῆς περιφράσης *διαδικάζω* καθὼς καὶ τῶν παραγῶγων *διαδικασία* *δίκης*, *ποιοῦμαι* *διαδικασία*, ἀντλοῦμε ἀπὸ ἄδηλη πόλη¹⁶⁵ ποὺ στεφανῶνει Ἀσσιους δικαστὲς ἐπὶ τῷ τὰς μὲν *διαδικάσαι* τῶν δικῶν ἱσως καὶ *δικαίως*, ἀπὸ τῆ Σμύρνης¹⁶⁶ ἄλλα καὶ ἀπὸ ψηφίσματα τῆς Κολοφῶνας,¹⁶⁷ τῆς Μαγνησίας τοῦ Σιπύλου,¹⁶⁸ τοῦ Ἀδραμυττίου,¹⁶⁹ ἄγνωστης πόλεως σὲ ἀπόφαση ἀπονομῆς τιμῶν στὶς Ἐρυθρές.¹⁷⁰

3) Τιμὲς ἀποδίδονται σὲ Μιλήσιους δικαστὲς¹⁷¹ ἐπειδὴ: *κρίνοντες τῶν δικῶν ἴσως καὶ δικαίως*. Ἡ ἴδια ἔννοια διατυπώνεται εἴτε ὡς *κρίσις κρίσεων* ὅπως στὴν Ἀντιόχεια τοῦ Μαϊάνδρου¹⁷² εἴτε ὡς *διεξαγωγή κρίσεων*.¹⁷³

4) Σὲ ἀποφάσεις μικρασιατικῶν πόλεων ἐμφανίζονται συχνὰ καὶ οἱ φράσεις: *διαλαμβάνω* καὶ *ὑπολαμβάνω*, *ποιῶ ἢ ποιοῦμαι τὰς κρίσεις ἀπὸ τοῦ δικαίου*.¹⁷⁴

161. Βλ. *Delphinion*, 152 B, 32.

162. Βλ. *I.v. Lampsakos*, 34, 11-12: *ὅς καὶ παραγενόμενος ταῖς δίκαις ἐδίκασσε*, 23-25: *ὁ δῆμος στεφανοῖ τὸν ἀποσταλέντα δικαστὴν ἐγ Λαμψάκω Δαμοκρέοντα Ζήνωνος δικάσαντα ταῖς δίκαις...*

163. Βλ. *I.v. Magnesia*, 101, 7-11: *ἐπεὶ οἱ ἀπ[ο]σταλέντες ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ Μαγνητῶν τῶν πρὸς τοῦ Μαϊάνδρου μετὰτεμπτοι δικασταὶ Φιλοκράτης Διονυσίου, Σωκράτης Ἀρχεσίλου Ἀρισταγόρας Νευμῶνος καὶ ὁ γραμματεὺς αὐτῶν Μόσχος Ζηνοδότου τῶν δικῶν ἅς μὲν ἐδίκασαν...*

164. Βλ. J. Bousquet-Ph. Gauthier, *δ.π.*, σ. 12, στ. 8.

165. Βλ. *I.v. Assos*, 7, 12-13.

166. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579 I, 9: *οἵτινες παραγενόμενοι τὰς μὲν διεδίκασαν τῶν δικῶν...* 580, 8· 583, 8.

167. Βλ. *I.v. Lampsakos*, 33, 14-15: *ἐπὶ τῷ τὰς μὲν δίκας [διαδικάσαι]...*

168. Βλ. *I.v. Magnesia am Sipylos*, 7, 7-8: *[τοὺς διαδικάζοντας ὑμῶς καὶ [συμφερόντως τὰς δίκας τὰς]...*

169. Βλ. *IG*, XII V, 722, 47-48: *ἐπειδὴ ... ἀποσταλεῖς δικαστῆς ... τὴν τε διαδικασίαν ἐποιήσατο...*

170. Βλ. *I.v. Erythrai*, 120, 9-11: *οἵτινες [παραγενόμενοι εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν διεδίκασαν τὰς ἐπιδοθείσας εἰς αὐτοὺς δίκας]...*

171. Βλ. *Delphinion*, 154, 17-18. Παρόμοια παραδείγματα ἀντλοῦμε ἀπὸ τὶς ἐπιγραφές: *IG*, XII 2, 530, 2-3: *ὁ δῆμος σπεύδων ὡς δικαιοτάτα κριθῆναι αὐτὰς (ἐννοεῖται τὰς δίκας)· I.v. Erythrai*, 120, 4-5: *ἀποστεῖλαι δικαστὰς δύο τοὺς κρινούν[τ]ας τὰς δίκας ψήφῳ μετ' ἀποφάσεως...*· *IG*, XII V, 870, 18-19.

172. Βλ. *I.v. Magnesia*, 90, 15-17: *ὅπως οἷν καὶ ὁ δῆμος φαίνηται μνεῖαν ποιούμενος τῶν φιλοπόν[ω]ς καὶ δικαίως κρινάντων τὰς κρίσε[ι]ς...*

173. Βλ. *I.v. Erythrai*, 114, 3-4: *ἐπειδὴ τοῦ δήμου προεῖρημε[ν]ον καὶ τὰς εἰς τὸ π[ο]λιτικὸν κρίσεις εἰσαγομμένας διεξάγεσθα[ι]...*

174. Βλ. *I.v. Iasos*, 608, 8, 14, 42-43· *I.v. Magnesia*, 101, 9-13: *μετὰτεμπτοι δικασταὶ ... τῶν δικῶν ἅς μὲν ἐδίκασαν ἄξιως τοῦ τε ἀποστείλαντος καὶ τοῦ ἡμετέρου δήμου ποιούμενοι τὰς κρίσεις ἀπὸ τοῦ δικαίου* 104, 11: *...καλῶς καὶ δικαίως πεποιθῆσαι τὰς κρίσεις ---]*· *I.v. Mylasa*, 631, 26: *[κα]ὶ αὐτοὶ διελείφεισ[αν μάλ]ιστα πάντα ποιῆσιν τὰ*

5) Ἡ Σμύρνη¹⁷⁵ ἀπευθυνόμενη στὴν πατρίδα τῶν ξένων δικαστῶν ἐξαίρει τὴ συμβολὴ τῆς πόλεως αὐτῆς στοῦ *συντελεσθῆναι τὰς κρίσεις*.

6) Πληροφορίες γιὰ ἐκδικασία δικῶν προέρχονται ἀπὸ τὶς αἰολικὲς πόλεις Κύμη¹⁷⁶ καὶ Ἐρεσό.¹⁷⁷

7) Σὲ ψήφισμα τῆς Καλύμνου¹⁷⁸ παρουσιάζεται ἡ περιφραση *κρίνω διὰ ψήφου*.

8) Σὲ ψήφισμα τῆς Μυτιλήνης γιὰ Ἐρυθραίους δικαστὲς καὶ τὴν πατρίδα τοὺς ἀναφέρεται ὅτι αὐτοί: *τὰν προσήκοισαν πρόνοιαν ἐποιήσαντο περὶ τὰν δικάν*.¹⁷⁹

Οἱ δίκες ποὺ παρουσιάζονται τελικὰ στὰ ξενικὰ δικαστήρια, τὰ ὁποῖα πιθανότατα συνεδρίαζαν στοῦ ἱεροῦ,¹⁸⁰ ὀνομάζονταν *εἰσαχθεῖσαι* ἢ *ἐναχθεῖσαι*.¹⁸¹

Ὑπῆρχαν δύο κατηγορίες δικῶν: οἱ ἰδιωτικὲς καὶ οἱ δημόσιες. Στὸ ἰδιωτικὸ δίκαιο ἀφοροῦσαν δύο ἐνότητες δικῶν: α) τὰ *ἐγκλήματα* καὶ β) τὰ *συναλλάγματα* ἢ *συμβόλαια*.¹⁸² Ἡ πρώτη περιελάμβανε μηνύσεις ποὺ ὑπο-

δίκ[αια...] L. Robert, «Etudes d' épigraphie grecque», *Op. Min.*, II, σσ. 1060, σημ. 3, 1061· *I.v. Priene*, 50, 7-8: *ποιησάμενος τὴν κρίσιν ἀπὸ τοῦ δικαίου* 53, 14-15: *καὶ οἱ λοιποὶ οἱ παραγινόμενοι ... ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις...* 54, 13-14: *... καὶ οἱ λοιποὶ οἱ παραγινόμενοι δικάζειν εἰς τὴν πόλιν ζητῶσιν ἀξίως ἐπαίνου καὶ τιμῶν ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις...* *I.v. Iasos*, 78, 12-14: *καὶ οἱ λοιποὶ οἱ παραγινόμενοι δικάζειν εἰς τὴν πόλιν ζητῶσιν ἀξίως ἐπαίνου ποιεῖσθαι τὰ[ς] κρίσεις...* *I.v. Lampsakos* 33, 10-11: *μετὰ παντὸς τοῦ βελτίστου π[οιησάμε]νος τὰς κρίσεις...*, 17· *Syll.*³, 426, 7-8, 14, 43· *Tit. Cal.* 17 B, 4-5· *I.v. Erythrai*, 506, 3-4.

175. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579, 7-580, 4· 583, 4-5· *IG*, XII 3, 172, 7.

176. Βλ. *I.v. Kyme*, 1, 3: *ἐπὶ ταῖς δίκαις ταῖς ἰδίαις ἐγδεδίκασκε παῖσας...*

177. Βλ. Δ. Εὐαγγελίδης, *ὁ.π.*, σ. 52 στ. 6-8: *ὁ δῆμος ὁ Παριανῶν στεφανοῖ τὸν δῆμον [τ]ὸν Ἐρεσίον ὅτι ἀπέστειλεν ἐπὶ τῇ[ν] ἐγδικασίαν τῶν δικῶ[ν]...*

178. Βλ. *I.v. Iasos*, 82, 33-34: *[οἱ]τινες παραγενόμενοι μάλιστα μὲν διαλυσεῖν τοὺς [διαφερομένους τὸν πολὺτάν. εἰς δὲ μὴ, κρινεῖντι διὰ ψάφου..., 39-42: τὰς μὲν πλείστας διέλυσαν [πείσ]αντες τοὺς ἀντιδικούς, ὅπως μὴ διὰ ψάφου τῶν πρα[γμ]άτων κρινομένων εἰς πλεὺν ταραχάν ὁ δῆμος [καθισ]τάται, 43-45: δέκα δὲ δικῶν εἰσαχθεῖσάν [εἰς τὸ] δῆμα-στήριον ἔκριναν διὰ ψάφου κατὰ τε τὸ διάγραμ[μα τοῦ] βασιλέως...* L. Robert, *Ξένιον*, σ. 770.

179. Βλ. *I.v. Erythrai*, 122, 23-24.

180. Βλ. *Delphinion*, 152 C, 70 ἐπ.: *CIG*, II, 3568', 20-22· L. Robert, «Lesbiaca», *REG* 38, (1925), σσ. 37-38.

181. Βλ. M. Schede, *ὁ.π.*, σσ. 21-22, 9, 13-14· *I.v. Iasos*, 82, 43-44· *I.v. Erythrai*, 114, 4· 506, 1-2· *IG*, XII 5, 722, 29· *I.v. Magnesia am Sipylus*, 7, 8. L. Robert, «Notes d' épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 46.

182. L. Robert, «Lesbiaca», *REG* 38 (1925), σ. 35: «ἐγκλήματα, désigne les plaintes résultant d'un délit: συναλλάγματα, de même que συμβόλαια, les revendications fondées sur un contrat». Ἰδ., «Notes d' épigraphie hellénistique» *Op. Min.*, I, σσ. 35-36 μετὰ παραδείγματα: ἰδ., *Ξένιον*, σ. 773: «Parmi ces *δίκαι*, on distingue deux catégories dans le droit privé: les *ἐγκλήματα*, plaintes pour des délits, et les litiges de commerce ou d' emprunt, pour les *συναλ-*

βάλλονταν μετά την τέλεση ἀδικήματος ἐνῶ ἡ δεύτερη ἀπαιτήσεις πού προ-έκυπταν ἀπό κάποια συμβατική σχέση.¹⁸³

Μία μόνο ἐπιγραφή μᾶς μνημονεύει ὅτι οἱ δικαστές ἐκτός ἀπό τίς ὑποθέσεις ἰδιωτικοῦ δικαίου δικάζαν καί διενέξεις δημοσίου δικαίου. Στήν περίπτωση αὐτή τὸ κράτος ἐμπλεκόταν σὲ τέτοια ζητήματα ὅταν ἐπρόκειτο γιὰ ὑποθέσεις ἐμπορικῆς ὑφῆς μεταξὺ δημοσίου καί ἰδιωτῶν, ὁπότε γίνεται λόγος γιὰ *συμβόλαια τὰ τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια*¹⁸⁴ αἰτησαμένων ἡμῶν δικαστήριον ἐπὶ τὰ *συμβόλαια τὰ τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια*.

Ἐπίσης παρουσιάζονται οἱ ἐκφράσεις *δίκαι κατὰ πόλιν ἢ κατὰ ἔθνος*. Ὁ πρῶτος τύπος ἐφαρμόζεται μόνο ὅταν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξουν *δίκαι κατὰ ἔθνος*,¹⁸⁵ δηλαδή στήν περίπτωση πόλεων πού συμμετέχουν σὲ μιὰ συμμαχία καί δικάζονται ὑποθέσεις μεταξὺ πολιτῶν τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς.

Τρία ψηφίσματα προερχόμενα ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια τοῦ Μαιάνδρου, μᾶς πληροφοροῦν ὅτι οἱ δικαστές δὲν ἔκριναν μόνο συνήθεις δίκες ἀλλὰ καί τίς παραγραφές.¹⁸⁶ Ὡς *παραγραφή* ὀρίζεται ἡ ἔνσταση καί ἀποτελοῦσε μιὰ ἰδιαίτερη δίκη στήν ὁποία ὁ ἀρχικὸς μηνυτὴς διωκόταν ὁ ἴδιος γιὰ τὴν ὑποβολή τῆς καταγγελίας κατὰ τρόπο μὴ σύννομο, ἐνῶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἔνστασης αὐτῆς καθόριζε τὴν τύχη τῆς ἀρχικῆς δίκης. Ἄν μὲν ἡ παραγραφή ἀπερρίπτετο τότε ἡ ἀρχικὴ δίκη συνεχιζόταν, ἐνῶ ἂν γινόταν δεκτὴ ἀπὸ τὸ δικαστήριο τότε ἡ πρώτη δίκη διεκόπτετο.¹⁸⁷

Ἐξ ἄλλου, σὲ δύο ἀπὸ τὰ προηγούμενα κείμενα τῆς Ἀντιόχειας, ἀναφέρεται πῶς οἱ ξένοι δικαστές ἦταν ἐπίσης ἀρμοδιοὶ γιὰ νὰ κρίνουν τοὺς ὄρκους, τίς ἔνορκες διαβεβαιώσεις, κατὰ τίς ὁποῖες ὁ μάρτυρας ὀρκιζόταν πῶς ἡ δίκη δὲν ἦταν εἰσαγωγίμη, γιὰ τοὺς συγκεκριμένους λόγους πού ὀφείλε νὰ τοὺς ἀναφέρει στὸ δικαστήριο.¹⁸⁸

λάγματα ou les *συμβόλαια*, les contrats et les obligations, donc notamment les multiples différends entre créanciers et débiteurs,... *τῶν ὀφειλόντων*». Βλ. π.χ. IG, XII 5, 1065.

183. Γιὰ τίς δίκες πού ἀφοροῦν ὑποχρεώσεις πού ἀπορρέουν ἀπὸ συμβόλαια βλ. Θουκυδίδου I, 77 ὅπου ἀναφέρονται *αἱ ἐν ταῖς ξυμβολαῖσι δίκαι*. Κατὰ τοὺς Henry G. Liddell-Robert Scott, λ. *συμβόλαιος*, τὸ συγκεκριμένο ἀπόσπασμα ἰσοδυναμεῖ μὲ τίς δίκες *πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ἐκ τῶν συμβολαίων ὑποχρεώσεων*.

184. Βλ. I.v. Priene, 8, 3-4.

185. Βλ. L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique» *Op. Min.*, I, σσ. 18-20 ἰδίως σ. 19 σμ. 5· IG, XII V₂, 870, 4.

186. Βλ. I.v. Erythrai, 116, 4-5· 117, 4-5, σχόλια σ. 220· L. Robert, *Ξένιον*, σ. 773· I.v. Magnesia, 90, 11.

187. Βλ. γιὰ τὴν παραγραφή D. Mac Dowell, *Τὸ δίκαιον στήν Ἀθήνα τῶν κλασσικῶν χρόνων*, Ἀθήνα ²1988, σσ. 331-337.

188. Ἐπιγραμματικά ὁ L. Robert, *Ξένιον*, σ. 773 σημειώνει: «Outre les procès ordinaires, il y eut les procès retardés par la procédure de la παραγραφή, de l'exception. Le dernier mot a été interprété de diverses façons: je croirais que "les serments" sont une allusion à la procédure du serment excusatoire, l'ἔξωμοσία». Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα βλ. I.v. Erythrai, 117, σχόλια σ. 220 ὅπου παρατηρεῖται πῶς ἡ ἔννοια τοῦ ὅρου παραμένει ἀσαφής.

Ἀπὸ τοὺς ξένους δικαστὲς τέλος, ἐκδικάζονταν σπανιότερα καὶ οἱ *δίκαι τῶν παρανόμων καὶ βιαιῶν*,¹⁸⁹ ποὺ ἀφοροῦσαν άτομα κατηγορούμενα ὅτι πρότειναν ψήφισμα ἀντίθετο πρὸς τοὺς νόμους (βλ. καὶ γραφή παρανόμων) ἢ ὅτι εἶχαν ἀσκήσει βία.

Ὅλες οἱ προηγούμενες ἐκφράσεις ἀποκαλύπτουν τὸ βάθος καὶ τὴ σπουδαιότητα τῆς ἐπέμβασης τῶν ξένων δικαστῶν ὄχι μόνο στὴν ἀστική ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτική ζωὴ τῆς πόλεως.

Στὴν τελευταία ἐνότητα τῶν ὄρων ἀνήκουν ἐκεῖνοι ποὺ περιγράφουν τὴν ἀντικειμενικότητα τῶν δικαστῶν καὶ τὴν ἰσοδικία τους: *ἀπὸ παντὸς τοῦ βελτίστου, ἀπὸ τοῦ δικαίου, περὶ πλείστου τὸ δίκαιον ποιοιμένους*,¹⁹⁰ *ἀφ' ἰσῶν πᾶσι ποιησάμενος τὰς κρίσεις*,¹⁹¹ *καλῶς καὶ δικαίως*,¹⁹² *ἴσως καὶ δικαίως*,¹⁹³ *ὁσίως καὶ δικαίως*,¹⁹⁴ *προσηκόντως, συμφερόντως, ἴσως ἀνεριθεύτως*.¹⁹⁵

Ἐφαρμοστέο δίκαιο

Ἐνα ἀπὸ τὰ βασικὰ ἐρωτήματα ποὺ θέτουν οἱ ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες στὶς ὁποῖες ἀναφέρονται οἱ ξένοι δικαστὲς, ἀφορᾷ τὸ δίκαιο ποὺ ἐφαρμοζόταν ἀπὸ τὰ ξενικά δικαστήρια κατὰ τὴν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν. Πληροφορούμεθα, λοιπόν, ὅτι τὰ δικαστήρια αὐτὰ ἔκριναν κατὰ τοὺς νόμους, τοῖς *ψηφίσμασι*¹⁹⁶

189. Βλ. *I.v. Priene*, 44, 18: *...καὶ δικαίως ἀπάσας ἔκριναν τὰς τε τῶν παρανόμων καὶ τὰς τῶν βιαιῶν...* μὲ τὰ σχόλια τοῦ L. Robert, *ὁ.π.*, σσ. 773-4.

190. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579, 16· 580, 15-16· 583, 16-17· *I.v. Magnesia*, 101, 12-13.

191. Βλ. *Syll.*³, 426, 14.

192. Βλ. *I.v. Magnesia*, 104, 11.

193. Βλ. *I.v. Erythrai*, 121, 11-12· 122, 35-36.

194. Βλ. *CIG*, II, 3568^f, 8-9· J. Bousquet-Ph. Gauthier, *ὁ.π.*, σ. 12 στ. 8-9.

195. Βλ. *I.v. Iasos*, 82, 45· *I.v. Kyme*, 1, 3-4 μὲ τὰ σχόλια.

196. Βλ. ἐνδεικτικὰ L. Robert, «Décret de Lébedos», *Op. Min.*, I, σσ. 94-97· ἰδ., «Décret de Lébedos», *Hellenica* 11-12, σ. 205 στ. 14-15: *τὰς δὲ ἐδίκασαν ὀρθῶς καὶ δικαίως καὶ τοῖς νόμοις καὶ τοῖς ψηφίσμασιν ἀκολουθῶς...*, σ. 211 στ. 9-11: *τὰς δὲ ἐδίκασαν ὀρθῶς καὶ δικαίως καὶ τοῖς νόμοις καὶ τοῖς ψηφίσμασιν ἀκολουθῶς...* *I.v. Magnesia*, 15a, 19-20: *τὰς τε δίκας ἐδίκασαν ὀρθῶς καὶ δικαίως καὶ ἀκολουθῶς τοῖς νόμοις*· *I.v. Smyrna*, 579, 9-10: *τὰς μὲν διεδίκασαν τῶν δικῶν καλῶς καὶ δικαίως καὶ κατὰ τοῖς νόμοις*, 36-38: *καὶ διότι μισοπονήσῃς τε ... καὶ κατὰ τοῖς νόμοις, φιλοπονίας τε καὶ κακοπαθίας οὐθὲν ἐλλείποντες, ἃς μὲν ἔκριναν τῶν δικῶν*· *I.v. Iasos*, 80, 10-11: *καὶ τὰς μὲν ἐδίκασαν [τῶν δικῶν κατὰ τοῖς νόμοις ὀρθῶς καὶ δικαίως*· 609, 9-10: *τὰς δὲ ἐδίκασαν δικαίως κατὰ [το]ῖς νόμοις*· *I.v. Priene*, 8, 9-10: *[τὰς μὲν ἐδίκασαν τῶν δικῶν τῇ ψήφῳ] κατὰ τοῖς νόμοις ὀρθῶς*·... 47, 9-10: *τὰς δὲ ἐδίκασαν δικαίως κατὰ τοῖς νόμοις...* 59, 11-12: *οἱ παραγενόμενοι εἰς τῇ πόλιν ἐδίκασαν τὰς δίκας δικαίως* κατὰ τοῖς ὑπάρχοντας ἡμῖν νόμοις· *I.v. Lampsakos*, 33, 13-15: *[ἐται]νέσαι τὸν δικαστὴν [Ἰ]ππ- Ἀπολλωνίου καὶ στεφανῶσαι χρυσῷ στεφάνῳ ἐπ[ὶ τῷ] τὰς μὲν δίκας [διαδικάσαι] κατὰ τοῖς νόμοις*

καί τὸ διάγραμμα τοῦ βασιλέως.¹⁹⁷ Ἡ τελευταία περίπτωση ἴσχυε σὲ ὕστερη ἐποχή, κατὰ τοὺς ἐλληνιστικοὺς χρόνους. Οἱ δύο πρῶτες περιφράσεις ἀφορροῦν κρίση καὶ ὄχι σύλληψη ἢ διάλυση (δηλαδή συμβιβασμὸ καὶ συμφιλίωση) καὶ δείχνουν τὸν τρόπο ἐφαρμογῆς τοῦ δικαίου τῆς πόλεως, πολίτες τῆς ὁποίας ἦταν οἱ ἐνδιαφερόμενοι. Ἀντίθετα, στὴ διαιτησία (σὲ διαφορὲς δηλαδή μεταξὺ τῶν πόλεων) οἱ δικαστὲς εἶτε ὀφείλουν νὰ ἀποφασίσουν κατὰ ἐλευθέρῃ κρίσιν εἶτε νὰ προσαρμόζονται σὲ ὅσα ἔχουν συμφωνηθεῖ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς σὲ τυχὸν μεταξὺ τους συμφωνία.¹⁹⁸

Σὲ ἐπιγραφή τῆς πόλεως τῶν Γόννων, διαβάζουμε πῶς οἱ δικαστὲς ἀπὸ τῇ Μίλητο [--- ἐδίκασαν κατὰ τὰ ---κ]αὶ τὰ ἐκ τῶν νόμων.¹⁹⁹

Σὲ ψήφισμα τῆς Λέσβου ἡ ἐκδίκαση τῶν ὑποθέσεων ἀπὸ τοὺς Μιλήσιους δικαστὲς ἔγινε κατὰ τὰ συγκείμενα τοῖς δάμοις²⁰⁰ καὶ ἀκολουθῶς τοῖς ἐγγράφοις,²⁰¹ δηλαδή σύμφωνα μὲ συμβάσεις πού ἔχουν ὑπογραφεῖ ἀπὸ τὶς δύο πόλεις στὶς ὁποῖες περιλαμβάνονται ἡ συνθήκη καὶ ἡ ἐπισυνθήκη.

Ξένοι δικαστὲς καὶ πολιτικὴ

Ἦδη ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴ τῆς μελέτης ἐπισημάναμε πῶς ὁ θεσμὸς τῶν ξενικῶν δικαστηρίων ἐμφανίζεται στὶς ἑλληνικὲς καὶ κυρίως τὶς Μικρασιατι-

[καλ]ῶς... 34, 11-13: ὅς καὶ παραγενόμενος ταῖς δίκαις ἐδίκασσε, ταί[ς] δὲ καὶ διέλυσε ἴσως κ[αὶ] δικαίως καὶ κατὰ τοῖς νόμοις, 24-25· IG, XII 9, 4, 4-5: [--- μεταπειμ]θ[ε]ντες δικασταὶ δεδίκασαι παρ' ἡμῖν καλῶς καὶ ἀκολουθῶς τοῖς νόμοις· IG, XII V, 722, 4-6: ἐπεὶ τῶν παραγεγονότων δικαστῶν ἀπὸ τῆς ξένης δεδικακῶτων τὰς τε κατὰ τοῖς νόμοις συνεστηρείας δίκας καὶ τὰ ἀναπεμφθέντα κριτήρια..., 29-30· Delphinion, 153, 14-16: τὰς δ' ἐδίκασσε τοῖς νόμοις ἀκολουθῶς καὶ τοῖς ψαφίσμασιν...· CIG, II, 3568', 8-11: ἐδίκασεν τὰς δίκας οὕτως καὶ δικαίως μετὰ πάσης σωφροσύνης ἀκολουθῶς τοῖς τε νόμοις καὶ τοῖς ψηφίσμασιν....

197. Κατὰ τὴν ἐλληνιστικὴ περίοδο, ἡ κρίση γινόταν βάσει ὄχι μόνο τῶν ἐγχωρίων νόμων ἀλλὰ καὶ τῶν θεμελιωδῶν νομικῶν ρυθμίσεων πού περιελάμβανε τὸ διάγραμμα τοῦ βασιλέως. Ὡς παραδείγματα παραθέτουμε: I.v. Κύπρ, 1, 1-2: ἐπεὶ δὲ τὸ δικαστήριον παραγενόμενον ἐγ Μαγνησίας κατὰ τὸ διάγραμμα τὸ Ἀντιγόνων I.v. Iasos, 82, 43-45: δέκα δὲ δικᾶν εἰσαχθεῖσαν [εἰς τὸ] δικαστήριον ἐκριναν διὰ ψάφου κατὰ τε τὸ διάγραμμα τοῦ βασιλέως καὶ τοῖς νόμοις....

198. Βλ. L. Robert, «Notes d' épigraphie hellénistique» Op. Min., I, σ. 82.

199. Βλ. B. Helly, *Gonnoi II. Les inscriptions*, Ἀμστερνταμ 1973, σ. 81, 8-9 καὶ σχόλια σ. 88: «L' expression τὰ ἐκ τῶν νόμων paraît rappeler elle aussi une expression banale dans ce genre de décrets: les juges ont tranché les procès κατὰ τοῖς νόμοις».

200. Βλ. Delphinion, 152 B, 32-34: οἱ καὶ παραγενόμενοι ταῖς τε δίκαις ἐδίκασσαν ὀρθῶς καὶ δικαίως καὶ κατὰ συγκείμενα τοῖς δάμοις καὶ τὰν ἀναστρόφαν [ἐ]ποίησαν. το(ν), 44: ...δικάσαντας ταῖς δίκαις ταῖς κατὰ συγκείμενα πρὸς Ἑρεσίους..., 84-85: δικάσαντας ταῖς δίκαις ὀρθῶς καὶ δικαίως κατὰ τὰ συγκείμενα πρὸς Μαθημ(ν)αίους....

201. Βλ. Delphinion, 152 B, 44-45: δικάσαντας ταῖς δίκαις ... καὶ δικαίως καὶ ἀκολουθῶς τοῖς ἐγγράφοις.

κές περιοχές σε περιόδους κοινωνικο-πολιτικής κρίσης και έσωτερικής αποδιοργάνωσης που προκάλεσαν την έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών στα τοπικά δικαστήρια και την ανεπαρκή λειτουργία τους. Οί πηγές οι όποιες κάνουν γνωστή την πρακτική αυτή αναφέρουν ρητά πώς ένας από τους στόχους που όφειλαν να πετύχουν οι δικαστές και στον οποίο προσδοκούσε η αίτούσα πόλη ήταν η επαναφορά της ομαλότητας. 'Ο αριθμός των τιμητικών ψηφισμάτων δείχνει ότι αυτό πραγματοποιείτο. Ένδεικτική είναι η κατ' επανάληψη χρήση των έννοιων *τηρείσθαι την δημοκρατίαν*, όπως *μη ές πλέω ταραχάν ό δάμος καθιστάται*, στις όποιες αποσκοπεί η απόδοση της δικαιοσύνης.²⁰² Κατά τον Ph. Gauthier η εφαρμογή του θεσμού των ξενικών δικαστηρίων στην έλληνιστική έποχή συνυφάνθηκε με τη γενική παραδοχή της δημοκρατίας ως *πατρίου πολιτείας* ή όποια έπρεπε να διατηρηθεί ή να άνορθωθεί. 'Η προσφυγή στους μεταπέμπτους που συμβόλιζαν την άμεροληψία, αποσκοπούσε στην άμβλυνση των παθών και την επανεγκαθίδρυση της κοινωνικής όμόνοιας, ενώ η έξάπλωση του δικαστικού αυτού θεσμού συνέτεινε στην καθιέρωση του δημοκρατικού πολιτεύματος στις πόλεις. Σύμφωνα με τό L. Robert η έπίκληση για επαναφορά της όμόνοιας στην πόλη σημαίνει ότι αυτή είχε διακοπεί ή τουλάχιστον άπειληθεί. Πάντως τά τοπικά δικαστήρια συνέχισαν να λειτουργούν ή μάλλον να ύπολειτουρούν²⁰³ περιοριζόμενα σε ύποθέσεις ήσσονος σημασίας, ενώ τά σοβαρότερα θέματα έπαφίοντο στην κρίση των μεταπέμπτων.²⁰⁴

202. Βλ. I.v. Priene, 8, 10-12: *τάς δ[έ συνέλυσαν] ίσως και δικαίως, είς όμόνοιαν [και προθ]υμίαι προαιρούμενοι τήν δήμον τόμ Πριηνέον κ[αθιστάν]αι* 44, 13-15: *έπέρ των παραγινόμενων είς τήμ πόλιν δικαστηρίων, όπως ίσα και δίκαια π[ίσ]ι τοίς πολίταις πα[ρ]αγίγνται, διά τό μάλιστα διά τοῦτο τηρείσθαι την δημοκρατίαν...* I.v. Iasos, 82, 39-42: *τάς μέν πλείστας διέλυσαν [πείσ]αντες τοίς άντιδίκους, όπως μη διά ψάφον των προ[γμά]των κρινόμενων είς πλέω ταραχάν ό δάμος [καθισ]τάται* I.v. Magnesia, 101, 13-14: *...τινάς δέ και συνέλυσαν από παντός του βελτίστου είς όμόνοιαν άποκαθιστάντες τό πολίτευμα...* M. Schede, ό.π., στ. 5-7: *επειδή διαφερομένων τών πολιτών τά προς άλλήλους έπέρ των μετεώρων συμβολαίων βυλόμενος έν όμοιοίαι τήμ πόλιν είναι Φιλοκλής βασιλεύς Σιδονίων...* IG, XII V₂, 870, 10-11, όπου περιγράφεται η κρίση των δικαστών και οι προσπάθειες συμφιλίωσης των δύο μερών: *βυλόμενοι τό πολίτευμα κατήσῃαι είς [ό]μ[ό]νοιαν* J. Bousquet-Ph. Gauthier, ό.π., σ. 12 στ. 9-10' για την έρμηνεία του όρου *πολίτευμα* ως *πολιτικό σώμα* (corps civique) βλ. L. Robert, *Noms indigènes*, Παρίσι 1963, σσ. 476, 477 σημ. 2' ίδ., *Xenion*, σσ. 776-777' J. και L. Robert, *Claros I*, Παρίσι 1989, σ. 93' Ph. Gauthier, *Πρακτικά*, σσ. 84, 103-104.

203. Βλ. Ph. Gauthier, *Symbola*, σ. 346' ίδιου, «Les rois hellénistiques et les juges étrangers», *Journal des Savants*, 'Ιούλιος-Δεκέμβριος 1994, σ. 165' L. Robert, *Ξένιον*, σ. 776' Fernand de Visscher, *Les édits d'Auguste*, Λουβέν-Παρίσι 1940, σσ. 126-127.

204. Βλ. D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor*, I, Πρίνστον-Νιού Τζέρσι 1950, σ. 648' Ph. Gauthier, *Πρακτικά*, σ. 103.

Τιμές

Ἡ αἰτούσα πόλη ἐξέφραζε τὴν εὐγνωμοσύνη της τόσο στὴν ἀντίστοιχη ἔκκλητο ὅσο καὶ στοὺς δικαστές. Οἱ τιμές ποὺ ἀποδίδονταν στὴν πατρίδα τῶν μετατέμπτων καὶ στὸ δικαστήριο ἦσαν πολὺμορφες καὶ δικαιολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἱκανοποίηση γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς δικαιοσύνης ποὺ ἀπένεμαν. Οἱ τιμές αὐτὲς θεωροῦνται ἄξια ἀμφοτέρων τῶν πόλεων ἢ ἀξίως τῆς ἐγγχειριζομένης αὐτῶν πίστεως, ἀποτελοῦν δὲ στοιχεῖο διπλωματίας τῶν καλῶν σχέσεων, ἀφορμὴ γιὰ τὴ διαφύλαξη καὶ περαιτέρω σύσφιγξη τῶν σχέσεων τῶν δύο πόλεων.²⁰⁵

Δύο ἦσαν οἱ κατηγορίες τῶν τιμῶν:

Στὴν πρώτη, ποὺ ἀφορᾷ τόσο τοὺς δικαστές καὶ τὸ γραμματέα ὅσο καὶ τὴν πατρίδα τους, περιλαμβάνονται κυρίως ὁ ἔπαινος καὶ ὁ στέφανος,²⁰⁶ χρυσὸς γιὰ τὴν πόλη καὶ τοὺς δικαστές, ἀπὸ κλαδιά γιὰ τὸ γραμματέα. Σημειώνεται ὅτι σὲ τιμητικὴ ἐπιγραφή τῆς Μυτιλήνης γιὰ τὶς Ἐρυθρὲς καὶ Ἐρυθραῖους δικαστές, ἀποτελεῖ τὴ μοναδική μέχρι στιγμῆς, μαρτυρία ὅπου ὁ ἔπαινος καὶ ὁ χρυσὸς στέφανος ἀπονέμονται καὶ στὸ δικασταγωγό.²⁰⁷

Στὴ δεύτερη κατηγορία ἀνήκουν ἡ ἀπονομὴ στοὺς δικαστές διαφόρων προνομίων: ἡ ἀπονομὴ πολιτείας, τὰ δικαίωματα τῆς προξενίας, εὐεργεσίας, προεδρίας στὸ θέατρο καὶ τοὺς ἀγῶνες, τὰ προνόμια νὰ εἰσέρχονται σὲ βουλὴ καὶ δῆμο πρῶτοι μετὰ τὰ ἱερά, νὰ μὴν προσφέρουν σπονδές, ἡ παροχὴ ἀτέλειας καὶ ἀσυλίας, ἐγκληση γῆς, οἰκίας, ἐγγραφή σὲ φυλὴ, δῆμο καὶ γένος, ἀνάθεση τοῦ ἀδριάντα, πρόσκληση στὸ πρυτανεῖο, μετουσία ὁσων καὶ τοῖς ἄλλοις μέτεστι, δηλαδὴ δικαίωμα συμμετοχῆς σ' ὅλες τὶς δραστηριότητες τῶν ἐντοπίων πολιτῶν²⁰⁸ ποὺ ἀποτελοῦν καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ στοι-

205. Βλ. IG, XII 9, 4, 4-6· IG, 9, 508, 5-7· IG, XII 5, 869, 47-51· I.v. Mylasa, 631, 15-17· 634, 6-8· I.v. Iasos, 80, 8-10· I.v. Smyrna, 579, 11-12, 14-16, 20-22· 580, 13-15· 582, 5-9· 583, 11-12, 14-16· I.v. Erythrai, 117, 7-11· 506, 3-6· I.v. Ilion, 51, 12-14· I.v. Assos, 8, 6-10, 13-15, 30-32· IG, XII V, 2, 870, 4-7· IG, XII V, 722, 47-50· Delphinion, 152 B 33-35, C 72-75· 154, 8-11· I.v. Magnesia, 15 a, 17-19· 90, 17-18· 101, 11-12, 14-15, 17-21· I.v. Priene, 49, 2-4· 47, 23-26· 50, 6-7, 10-12, 16-21· 53, 32· 54, 28-30, 60-62· 60, 2, 20-21· 61, 24-27.

206. Βλ. ἐνδεικτικὰ CIG, II, 3568', 33-39· I.v. Priene, 50, 16-17, 21-23· Ph. Gauthier, *Nouvelles Inscriptions de Sardes II*, Γενεύη 1989, σ. 122: «L'obtention de "couronnes", dans les cités où les juges ont séjourné et siégé, est chose si connue que tout commentaire en est inutile».

207. Βλ. I.v. Erythrai, 122, 12-14, 41-45.

208. Βλ. Delphinion, 152 C 89-92: ἔμμεναι δὲ αὐτοῖς καὶ πολῖταις ... καὶ προξένοις ... [Ἐ]φοδὸν ἐπὶ τε βόλλαν καὶ δάμον μετὰ τὰ ἱερά πρῶτοι καὶ εἰσπλουν καὶ ἔκπλουν καὶ ἐμ πολέμοι καὶ ἐν εἰρήναι (ἀσύλει) ἀσύλι καὶ ἀσπόνδοι...· I.v. Priene, 8, 34-41: εἶναι δὲ αὐτοῖς καὶ προ[ξ]ένους καὶ εὐεργ[ε]ταῖς τοῦ δήμου τοῦ Πριηνέων, δεδούσθαι δὲ αὐτοῖς καὶ ἀτέλειαν ὧν ἂν εἰσάγονται ἢ ἐξάγονται εἰς τὸν ἴδιον οἶκον καὶ εἰσπλοῦν καὶ ἔκπλουν ἀσύλει καὶ ἀσπονδεῖ καὶ ἐμ πολέμοι καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἔφοδοῖν ἐπὶ τὴν

χεία πού ἀπαρτίζουν τὴν ἰσοπολιτεία,²⁰⁹ καὶ ἡ παροχὴ ἀπὸ τὴν πόλιν κάθε φιλανθρωπίας, ὅποτε αὐτοὶ τὴν ἐπεσκέπτοντο.²¹⁰ Οἱ τιμὲς αὐτὲς οἱ ὁποῖες ἐνίοτε κληρονομοῦνται,²¹¹ ἀποτελοῦν ἔκφραση εὐαρέσκειας καὶ εὐγνωμοσύνης σ' ὅσους συνέβαλαν στὴν ἐπίλυση τῶν δικαστικῶν προβλημάτων.

Ἡ ἀπόδοση τιμῶν γίνεται κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδο, φαινόμενο ἀρκετὰ διαδεδομένο. Ἡ ἀπονομὴ τοῦ δικαιώματος τοῦ πολίτη, ἡ προξενία καὶ ἡ ἀσυλία ἀπονέμονται σὲ ἄτομα ἀπὸ ἄλλα κράτη ἀκόμη καὶ σὲ ὁλόκληρες πόλεις ἢ λαούς.²¹²

Τὸ ἴδιο ψήφισμα καθόριζε ἀφ' ἐνὸς τὰ ἀρμόδια ὄργανα εἶτε γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ²¹³ εἶτε γιὰ τὴν ἀναγγελία τιμῶν.²¹⁴

βο[υ]λὴν [καὶ] τὸν δῆμον, ἐά[ν] του δέωνται, πρῶτοις μετὰ τὰ ἱερά, καὶ προεδρ[ί]α[ν] ἐν το[ῖς] ἀγῶ[σιν] καὶ ἐμ πρυτανε[ί]ωι κ[αὶ] ἐμ Πανωνίῳι σ[τ]ή[ν]ησιν κα[ὶ] γ[λῆς] κ[αὶ] οἰκίας ἔγκτησιν καὶ ἱερῶν κ[αὶ] ἀρχαίωι μετουσίαν ὅ[σ]η κ[αὶ] οἱ Πρ[ο]ληνεῖς μετέχουσιν ...¹ *I.v. Assos*, 8, 18-19: καὶ ἐπικληρώσαι αὐτὸν [ἐ]πὶ φυλὴν καὶ δῆμον ...² *M. Schede*, ὁ.π., στ. 27-29: καὶ ἐπικληρώσαι αὐτοὺς ἐπὶ τε φυλὴν καὶ χιλιαστὴν καὶ ἑκατοστὴν καὶ γένος καθότι καὶ τοὺς ἄλλους Σαμίους...³ *Ph. Gauthier*, ὁ.π., σ. 114, 11-12: στεφανώσαι αὐτὸν χρυσοῦ στεφάνωι καὶ εἰκόνι χαλκῇ. Ἀπὸ τὸ ψήφισμα αὐτὸ πού χρονολογεῖται κατὰ προσέγγιση τὸ πρῶτο ἡμῶν τοῦ Που αἰ., προκύπτει ἀπὸ τὸν καθηγητὴ *Gauthier* ὅτι ὁ Ἡλιόδωρος ἦταν λαμπρὴ προσωπικότητα διότι (σ. 119): «en tout cas, l'érection d'une statue restait à cette époque un honneur assez rare; cela laisse préjuger de l'importance des services rendu par Héliodôros».

209. Βλ. *G. Ténékidès, Droit International dans la Grèce des cités*, Leude, γ.χ., σ. 539 σημ. 2.

210. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579, 28-30· 582, 17-21· *IG*, XII V₂, 870, 21-22· *IG*, 9₂, 507, 30-32· *CIG*, II, 2167c, 1-3, ὅπως ἔχει συμπληρωθεῖ ἀπὸ τὸ *L. Robert*, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σσ. 39, 42· *IG*, XII, 172, 41-45 συμπληρωμένο ἀπὸ τὸ *L. Robert*, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 6.

211. Βλ. *I.v. Priene*, 8, 41-42, τιμὲς ἀναφερόμενες σὲ ἀπογόνους δικαστῶν ὅπως προξενία, εὐεργεσία, ἀτέλεια, εἴσοδο σὲ βουλὴ καὶ δῆμο πρῶτοι μετὰ τὰ ἱερά, προεδρία σὲ ἀγῶνες, σίτηση σὲ πρυτανεῖο, ἔγκτηση γῆς καὶ οἰκίας, μετουσία ἱερῶν· 47, 19 (ἐπίσης γιὰ κατιόντες δικαστῶν) ἡ προξενία καὶ ἡ πολιτεία. Στὸ 53, 28-29, 55-57 καθορίζεται ὅτι κληρονομεῖται τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτη, καὶ ὡς ἀρμόδια ὄργανα οἱ προστάτες πού ἀφείλουν νὰ ἐνεργήσουν ἐν τοῖς ἐννόμοις χρόνοις· 63, 22-24· *I.v. Magnesia*, 90, 28-29· 101, 28, 32-33· 104, 13-14· *Delphinion*, 152 B 48· 152a, 3-4· 153, 29-32· 154, 22-24· *I.v. Assos*, 8, 17-18· *I.v. Mylasa*, 633, 3-4· *I.v. Smyrna*, 579, 30-32, 60-61· 582, 21-24· *D.W.S. Hunt*, ὁ.π., σ. 46 στ. 13-15, 27-28· *I.v. Iasos*, 82, 59-60· 608, 26-27· *Tit. Cal.* 17 B 10-11· *IG*, 9₂, 507, 29· *IG*, 9₂, 508, 10-13· *IG*, XII, 9, 4, 10· *IG*, XII 5, 869, 67-68· *Didyma II*, 487, 5-6· *SEG*, 38, 1061, 10· *J.Bousquet-Ph. Gauthier*, ὁ.π., σ. 14 στ. 25.

212. Βλ. *F.W. Walbank, The Hellenistic World*, Fontana 1981, σ. 148.

213. Βλ. *I.v. Priene*, 53, 28-29, ὅπου οἱ προστάτες παρουσιάζουν σχέδιο ψηφίσματος γιὰ τὴν ἀπονομὴ πολιτείας σὲ δικαστὴ, γραμματέα καὶ τοὺς ἀπογόνους τοὺς. *Delphinion*, 152 A, 15-17: ἡ πρόσκληση σὲ πρυτανεῖο, στὴν κοινὴ ἐστία τῆς πόλεως γίνεται ἀπὸ τὸν πρῶταν καὶ τὸ βασιλεῖα. *Didyma II*, 487, 10-13: ὅπως δὲ ἡ προξενία ἀναγραφῇ καὶ τὸ ψάφισμα ἐν τῷ ἐμφανεῖ, καθ' ὃν καὶ τρόπον [φαίνεται] ἐπιτάδειον εἶμεν, ἐπιμέλειαν ποιῆσθαι τοὺς ἐνάγχου[ς] ἀρχοντας. *I.v. Mylasa*, 633, 4-5, ὅπου οἱ ἔξιστατές ἀφείλουν νὰ ἀναγράψουν δηλαδὴ νὰ τοικοκολλήσουν προσωρινὰ τὰ ψηφίσματα. Γιὰ τὴν ἀναγραφὴ

Ἰδιαίτερη σημασία εἶχε ἡ πρόσκληση τῶν δικαστῶν καὶ τοῦ πρεσβευτῆ στοῦ πρυτανεῖο²¹⁵ καὶ ἡ συμμετοχὴ τους στὶς θυσίες μὲ τὸ *ιερεῖον, ἐφέστιον ἢ ἐνέστιον*.²¹⁶

Οἰκονομικά Θέματα

Τὰ κείμενα ποὺ ἀναφέρονται στοῦ θεσμοῦ τῶν ξενικῶν δικαστηρίων στὴ Μικρὰ Ἀσία, μᾶς κατατοπίζουν καὶ γιὰ τὶς ἀπαραίτητες κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ διαδικασίες:

1) Ἡ κάλυψη τῆς διαβίωσης τῶν δικαστῶν ἀπὸ τὴ φιλοξενούσα πόλη περιελάμβανε ὅπως ἦταν φυσικὸ τὰ ὁδοιπορικὰ ἐξοδα τῶν ἰδίων, τοῦ γραμματέα τους καὶ τοῦ δικασταγωγοῦ ποὺ ὀνομαζόταν *πορήμιον, μεθόδιον ἢ ἐφό-*

ψηφίσματος βλ. L. Robert, *Hellenica*, VII 188, 7: «il n'y est point question d'une stèle sur laquelle serait transcrit le décret. Il s'agit de cette exposition temporaire, par affichage, des documents publics» IG, XII V, 722, 10-12, 40-42 IG, XII 3, 172, 45-47 καὶ συμπλήρωση τοῦ L. Robert, *Op. Min.*, I, σσ. 6-7 I.v. *Smyrna*, 578, 8-10 579, 29-32 582, 21-24 I.v. *Erythrai*, 122, 8-9, 37-38 Ph. Gauthier, *Nouvelles Inscriptions de Sardes II*, σ. 114, στ. 11-13, οἱ στρατηγοὶ στεφανώνουν τὸν Ἡλίοδωρο μὲ χρυσὸ στέφανο καὶ χάλκινη εἰκόνα καὶ μεριμνοῦν γιὰ τὴν ἀναγραφὴ τοῦ ψηφίσματος. Στὴν προκειμένη περίπτωση ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐκτέλεση τοῦ ψηφίσματος. Γενικὰ γιὰ τὶς ἀρμοδιότητες τῶν στρατηγῶν βλ. Ph. Gauthier, *δ.π.*, σ. 119.

214. Στὴν πλειοψηφία τῶν κειμένων ὡς ἀρμόδιος ἀναγγελίας τῶν τιμῶν ὁρίζεται ὁ ἀγωνοθέτης, ὅπως στὶς ἐξῆς περιπτώσεις: I.v. *Priene*, 8, 30-32 44, 22-23 47, 15-16 53, 69-70 54, 64-66 59, 22-24 60, 15-16 61, 20-21 63, 12-13 I.v. *Magnesia*, 15b, 12-13 I.v. *Mylasa*, 632, 28-29 I.v. *Kyme*, 2, 12-14 I.v. *Ilion*, 51, 9, 15-16 I.v. *Assos*, 7, 19-20, 26-29 8, 20-21 I.v. *Erythrai*, 112, 1-3 122, 45-46 I.v. *Smyrna*, 579, 17-18, 24-25 582, 1-3, 12-13 I.v. *Iasos*, 80, 16-19 83, 20-22 608, 19-20 609, 17-18 I.v. *Lampsakos*, 33, 20-23 Ἀ.Π. Στεφάνου, *δ.π.*, σ. 141, στ. 18-19 IG, XII 3, 172, 27, 36-37 καὶ συμπληρώσεις ἀπὸ τὸ L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 6 Herzog, *Koische Forschungen und funde*, Λιψία 1899, σ. 190, 4-6 *Delphinion*, 152a, 7-8. Εἰδικὰ γιὰ τὴν ἐπιγραφή *Delphinion*, 152, 46-48, στοῦ σκέλος ποὺ ἀναφέρεται στὶς τιμές ποὺ προσφέρει ἡ Μῆθιμνα στοὺς Μιλήσιους δικαστές, τὴν ἐπιμέλεια τῆς ἀναγγελίας τῶν στεφάνων τὴν εἶχαν οἱ στρατηγοὶ (ὅπως καὶ στοῦ I.v. *Lampsakos*, 34, 27-28) στοῦ τμήμα ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἑρεσό, ἡ ἀναγγελία γίνεται ἀπὸ τὸν κήρυκα (στ. 77-78, 83) μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ χοροστάτη ὅταν αὐτὴ γίνεται κατὰ τὴ διάρκεια τῶν Διονυσείων ἢ τοῦ γυμνασιαρχοῦ γιὰ τὰ Πτολεμαίαια καὶ τὰ Ἡράκλεια (στ. 88-89). Γιὰ τὴν ἀναγγελία τῶν στεφάνων φροντίζουν οἱ τιμοῦχοι: I.v. *Mylasa*, 634, 18-19 ὁ γραμματέας στὴν I.v. *Magnesia*, 101, 33-34 στὴν IG, XII 5, 869, 59-62 ἡ ἀναγόρευση τῶν τιμῶν καὶ τῶν στεφάνων γίνεται ἀπὸ τὸν ἀρχοντα ποὺ ἔχει ὀρισθεῖ ἐκεῖνο τὸ χρόνο. Στὴν ἐπιγραφή ποὺ ἀναφέρεται στοῦ ἄρθρου τῶν J.Bousquet-Ph. Gauthier, *δ.π.*, σ. 14, στ. 24-27 ὡς ἀρμόδιοι ἀναγορεύσεως στοὺς καθ' ἔτος γυμνικοὺς ἀγῶνες ἀναγορεύον-ται οἱ πρόβουλοι.

215. Βλ. I.v. *Ilion*, 51, 16-18 *Delphinion*, 152 A 15-17, C 100-101.

216. Βλ. L. Robert, «Décret de Parion», *Op. Min.*, I, σσ. 92-94 καὶ τὶς ἐκεῖ σημειώσεις.

διον,²¹⁷ ἐνῷ μιᾷ μόνο ἐπιγραφῇ κάνει λόγο γιὰ μισθοδοσία δικαστηρίου.²¹⁸ Ἐπίσης ἐπιβαρυνόταν:

2) Τίς δαπάνες διαμονῆς, ὅπως προκύπτει ἀπὸ ἐπιγραφὴ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ., τῇ συνοδείᾳ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν στο κράτος τους, δεδομένου ὅτι προβλέπονται *συμπααραπομποί*, ὡς ἐγγύηση τῆς ἀσφαλοῦς μεταφορᾶς τους.²¹⁹

3) Τὴν προσφορά ξενίων σὲ δικαστές.²²⁰ Ξένια ὁμως ἐδίδοντο, ὅπως συχνὰ εἶδαμε καὶ ἀπὸ τὴν ἔκκλητο πόλιν στοὺς πρεσβευτὲς ποὺ τῆς διεβίβαζαν τίς τιμητικὲς ἀποφάσεις τῆς πατρίδας τους.²²¹

4) Τὰ ἔξοδα τῶν ταφικῶν τελετῶν, σὲ περίπτωση ποὺ ὁ δικαστὴς ἀπεβίωνε στὴν αἰτούσα πόλιν ὁλοκληρώσει τὴν ἀποστολὴ του.²²²

Ἐπίλογος

Ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τοῦ θεσμοῦ ποὺ ἐπιχειρήσαμε συμπεραίνονται:

A) Στὸ νομικὸ πεδίο:

Οἱ ξένοι δικαστὲς ἀπετέλεσαν συνήθη νομικὴ πρακτικὴ εὐρέως διαδεδο-

217. Βλ. γιὰ τὴ χρῆση τοῦ ὅρου *μεθόδιον* ἀντὶ ἐκείνου *ἐφόδιον*, L. Robert, «Etudes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, II, σ. 1182· ἰδ., «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 92· *I.v. Priene*, 63, 32· *Delphinion*, 152 A, 6-8, 11-14, C 102-103, 104-6. Ἐξοδα μεταβάσεως δικαιολογοῦσαν καὶ στὸ δικασταγωγό, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τοὺς στ. 104-106. Ἐφόδιο σὲ δικαστὴ μαρτυρεῖται σέ: M. Schede, *δ.π.*, σ. 23, στ. 43-44. Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα βλ. D.W.S. Hunt, *δ.π.*, σ. 46, στ. 35-36· *I.v. Lampsakos*, 34, 37-38· *I.v. Smyrna*, 579, 43-44.

218. Βλ. G. Deschamps-G. Cousin, «Inscriptions du temple de Zeus Panamaros», *BCH* 15 (1891), σσ. 200-201.

[..... Ἀπ]φίον κ̄ς ἀτλῶς καὶ φιλο-
τίμω, καὶ μετὰ πάντα τὰ τῆς ἀρχι-
ρωσύνης ἀναλώ[μ]ατα δούς τῇ πα-
τρίδι μισθοδοσίαν ξενικοῦ
δικαστηρίου ἀργυρίου (‘ σ καὶ στρώ-
σας λευκολίθῳ ἐν τῇ ἀγορᾷ πό-
δας αφ, καθὼς καὶ τὰ κυρωθέν-
τα περὶ αὐτῶν ψηφίσματα δημοί,
ἐνγεγραμμένοι τοῖς δεκαπρώτοις
ὡς ἐπηνγεύλατο. Νεωκλ[ό]ρος Θρά-
σων Ἱεροκλέους Λέων· Ἱε.

219. Βλ. *Delphinion*, 152 A, 14-15, C 94-95· *I.v. Magnesia*, 15 b, 24-26· *I.v. Kyme*, 2, 9· *I.v. Iasos*, 608, 32-34· *IG*, XII V, 722, 16-18· D.W.S. Hunt, *δ.π.*, σ. 46, στ. 37-39· Ἀ.Π. Στεφάνου, *δ.π.*, σ. 141, στ. 19-21.

220. Βλ. *IG*, XII V, 722, 15-16· *IG*, 9, 508, 18-19· *I.v. Kyme*, 2, 7· *I.v. Iasos*, 608, 31-32· *Delphinion*, 152 C, 102-104· *I.v. Magnesia*, 101, 48-49· Γιὰ τὰ ξένια βλ. P.J. Rhodes, «Ξένια and Δεῖπνον in the Prytaneum», *ZPE* 57 (1984), σσ. 193-199.

221. Βλ. *I.v. Priene*, 49, 10-11· 53, 74-75· 54, 69-70· *I.v. Magnesia*, 15 b, 22· 101, 81-82.

222. Βλ. J. Martha, «Inscription métrique de Paros», *BCH* 6 (1882), σσ. 247, 248.

μένη στην οποία προσέφευγαν οί ἑλληνικὲς πόλεις. Ὡς ἀποδείξεις παρατίθενται πολυάριθμες σχετικὲς ἐπιγραφές, ἡ χρῆση τοῦ ἐνεστώτα χρόνου ὅταν ἀναφέρεται σὲ τέτοιες μορφῆς δικαστήρια²²³ (ἐν τοῖς πεμπομένοις δικαστηρίοις) καὶ ἡ περιγραφή τῶν ἀποδιδομένων τιμῶν καὶ προνομίων. Οἱ τιμὲς καὶ τὰ προνόμια αὐτὰ δὲν εὐνοοῦσαν ἀπλῶς τίς διεθνεῖς σχέσεις, οὐτε συνιστοῦσαν μόνον ἔκφραση εὐγνωμοσύνης γιὰ τὴν εὐθυκρισία τῶν δικαστῶν ἀλλὰ εἶχαν καὶ χαρακτηριστὰ κινήτρου γιὰ τοὺς λειτουργοὺς ποὺ θὰ ἐκαλοῦντο μελλοντικά νὰ ἀπονεύμουν δικαιοσύνη, γνωρίζοντας ὅτι ἡ ἀρῶγῃ καὶ ἡ ἀρετῇ τοὺς θὰ ἐκτιμῶντο δεόντως.²²⁴ Ἐπίσης ἡ πρόσκληση ξένων δικαστῶν ἀποσοβοῦσε τὸν κίνδυνο ὑποκειμενικότητας καὶ δωροδοκίας,²²⁵ ἂν καὶ δὲν ἀποκλείονται παρόμοιες τάσεις, ὅποτε οἱ κατηγορούμενοι παραπέμπονταν σὲ δικαστήριο ὁρισμένο ἀπὸ τοὺς πολῖτες.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν τοπικῶν νόμων τῶν πόλεων ὅπου κρινόταν ἡ διαφορὰ ἔκανε τοὺς δικαστὲς γνῶστες τῶν ἐσωτερικῶν δικαίων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων²²⁶ καὶ ἰδιαίτερα ὅσους ἀσχοῦσαν αὐτὰ τὰ καθήκοντα κατὰ τακτὰ διαστήματα καὶ σὲ περιοχὲς ἀπομακρυσμένες. Δὲν ἀποκλείεται ἄλλωστε οἱ βασιεῖς κανόνες δικαίου²²⁷ τῶν πόλεων ὑποδοχῆς καὶ ἀποστολῆς νὰ διαπνέονταν ἀπὸ τὸ ἴδιο πνεῦμα, ἂν μάλιστα ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν οἱ δεσμοὶ συμμάχιας ποὺ διατηροῦσαν. Ἡ κινητικότητα καὶ ἡ εὐρύτητα πνεύματος τῶν δικαστῶν, ποὺ παρατηρεῖται κατὰ τοὺς ἑλληνιστικούς χρόνους, ὀδήγησε στὴ διεισδύση στοιχείων τοῦ ἐνὸς τοπικοῦ δικαίου στὸ ἄλλο, καὶ κυρίως

223. Βλ. Ph. Gauthier, *Nouvelles Inscriptions de Sardes II*, σ. 113-114, 122: «L'emploi du présent et la mention, sans plus de précision, des "autres cités" montrent qu'au moment où le décret fut adopté, l'envoi de juges par les Sardiens au dehors n'était pas considéré comme un fait exceptionnel, ni comme un fait nouveau».

224. Βλ. *I.v. Priene*, 8, 12-15· 42-45· 50, 10-15· 53, 13-17, 34-36, 60-61· 54, 12-15, 31-33, 55-56· 59, 12-13· 61, 12-14· 63, 21-22· *I.v. Magnesia*, 101, 16-17, 49-51· *Delphinion*, 154, 5-7· D.W.S. Hunt, *ὁ.π.*, σ. 46, στ. 19-22, 39-41· L. Robert, «Décret de Lébédos», *Hellenica* 11-12, σ. 205, στ. 18-21· *ἰδ.*, *ὁ.π.*, σσ. 210-211, στ. 13-15· *CIG*, 3184, 10-15· *IG*, XII 5, 869, 68-69 καὶ ἡ συμπλήρωση ποὺ πρότεινε ὁ L. Robert, «Etudes d'épigraphie grecque», *Op. Min.*, II, σ. 1182· *IG*, XII V₂, 870, 12-14· *IG*, XII V, 722, 52-53, 58-60· *IG*, 9, 508, 27-30· *I.v. Ilion*, 51, 18-19· *CIG*, II, 3568, 31 ἐπ.· *I.v. Iasos*, 75, 12-13· 78, 11-15· 82, 46-50· 608, 14-17· 609, 10-11· *I.v. Erythrai*, 117, 7-14· 122, 27-31· 506, 10-15· *I.v. Assos*, 7, 2-5· 8, 10-12· *I.v. Smyrna*, 579, 12-14· 580, 11-12· 582, 13-15· 583, 12-14· *I.v. Kyme*, 2, 1-2· Ph. Gauthier, *ὁ.π.*, σσ. 113-114 στ. 10-11· J. Bousquet-Ph. Gauthier, *ὁ.π.*, σ. 14 στ. 33-35.

225. Βλ. D. Magie, *ὁ.π.*, σσ. 113· Ph. Gauthier, «Les Rois hellénistiques et les juges étrangers», *Journal des Savants*, Ἰούλιος-Δεκέμβριος 1994, σ. 165. L. Robert, «L'épigraphie», *Op. Min.*, V, σ. 80· Am. Hauvette-Besnaut-M. Dubois, «Antiquités de Mylasa II Inscriptions», *BCH* 5 (1881), σ. 102, 7, 3-4: [...ἐγδικος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου κατασταθεὶς κατὰ τῶν φθειράντων τὰ ξενικά δικαστήρια..., σχόλια σσ. 103-104.

226. Βλ. L. Robert, *Ξένιον*, σ. 777.

227. Βλ. *IG*, XII 9, 4, 6-7: ἀνευώσαντο δὲ κα[ὶ] ἐν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ καὶ ἐδί-
δα[ξαν] τ[ὴ] ἀρχή[θεν] ὑπάρχοντα[ς] ταῖς πόλεσιν πρὸς ἀλλήλας συγγενικά δίκαια.

σ' ἐκεῖνο τῆς πόλεως τῶν ξένων δικαστῶν, καταλήγοντας στὴν ἐνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου.²²⁸ Τὴν περίοδο αὐτὴ οἱ μετάπειμτοι προσκαλοῦνται ἡ διατάσσονται ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς μονάρχες.²²⁹

Β) Στὸν πολιτικό τομέα:

Ἡ λειτουργία τῶν ξενικῶν δικαστηρίων εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν παρακμὴ τῶν ἀντιστοίχων τοπικῶν. Ἡ παρακμὴ αὐτὴ ἀντανακλᾷ τὴν ταραχὴν πολιτικὴ ζωὴ καὶ τὴν φθίνουσα πορεία τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καθὼς ὅπως εὐστοχα ἔχει παρατηρηθεῖ, ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης ἀποτελοῦσε ἔκφραση τόσο τῆς κυριαρχίας τῆς πόλεως ὅσο καὶ τῆς ιδιότητος τοῦ πολίτη.²³⁰ Τὰ μετάπειμτα δικαστήρια ἔχουν σκοπὸ τὴ λύση ἢ ἐπίλυση τῶν διενέξεων μεταξὺ πολιτῶν, ἐνέργειες ποὺ συνέβαλαν στὴν ἐπαναφορὰ τῆς ὁμαλότητος καί, σύμφωνα μὲ τοὺς συντάκτες τῶν σχετικῶν ψηφισμάτων, τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.²³¹ Οἱ δικαστὲς αὐτοὶ οἱ ὅποιοι, ὅταν δὲν ἐπιτελοῦσαν δικαστικά καθήκοντα, ἐμφανίζονται ὡς φορεῖς πολιτικῶν ἢ ἄλλων ἐξουσιῶν,²³² συνιστοῦν τὴν ἐσχατὴ λύση στὴν ἀπονομή δικαιοσύνης, διότι παρὰ τὴ γεωγραφικὴ ἔκταση τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ σ' ὅλο τὸν ἑλληνικὸν χῶρον, πόλεις τῶν ὁποίων ἡ πολιτικὴ καὶ δικαστικὴ ζωὴ παρέμειναν εὐρωστες, κατ' ἐξοχὴν ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Ρόδος, δὲν τὸν υἱοθέτησαν. Ἀναλυτικότερα, στὴ μὲν πρώτη περίπτωσις ἡ ἀπουσία μεταπέμπτων δικαστῶν ὀφείλεται στὸ ἐνδιαφέρον τῶν πολιτῶν γιὰ τὴν πατρίδα τους καὶ στὴν ἀποφυγὴ σοβαρῶν ἀνοικτῶν συγκρούσεων μεταξὺ συμπολιτῶν· στὴ Ρόδῳ, ἡ ἰσορροπία ποὺ ἐξασφάλιζε τὸ καθεστῶς καθὼς ἐπίσης ἡ οἰκονομικὴ εὐρωστία τὴν ὁποία ἐγγυῶντο ἡ ἀνθήσις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας, δὲν δημιουργοῦσαν ἀφορμὴ γιὰ ἐπικύληση μεταπέμπτων.²³³

228. Βλ. Ἱ. Βελισσαροπούλου-Καρακώστα, *Θεσμοὶ τῆς ἀρχαιότητος*, σ. 212: «σὲ τελευτὴ ἀνάλυσης, ἡ κατάρτισις συμβάσεων δικαστικῆς ἀγωγῆς (σύμβολα) καὶ ὁ θεσμός τῶν ξένων δικαστῶν συνετέλεσαν στὴν ἐναρμόνισι τῶν τοπικῶν ἑλληνικῶν δικαίων, τουλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὸν τομέα τοῦ δικονομικοῦ δικαίου». L. Robert, *Ξένιον*, σσ. 778, 779· F.W. Walbank, *ὁ.π.*, σσ. 144-145· Ὁ M. Rostovtzeff, *The Social and Economic History of the Hellenistic World*, τόμ. 2, Ὁξφόρδη 1941, σ. 1114, ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἐνοποίηση τῶν δικαίων δὲν εἶναι τεκμηριωμένη ἀπὸ γεγονότα: «The practice of the courts, especially that of the foreign judges, may have led to some unification of civil law, but this is a mere conjecture, unsupported by any facts».

229. Γιὰ τὴν πρόσκληση δικαστῶν ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς βλ. F.W. Walbank, *ὁ.π.*, σ. 144· V. Ehrenberg, *The Greek State*, Λονδίνο 1969, σ. 218· N. Lewis, *Life in Egypt under Roman Rule*, Ὁξφόρδη 1983, σσ. 186-187.

230. Βλ. Ph. Gauthier, *Πρακτικά*, σ. 103.

231. Βλ. L. Robert, «L' épigraphie» *Op. Min.*, V, σσ. 80-81· Ph. Gauthier, *Symbola. Les étrangers et la justice dans les cités grecques*, Navaï 1972, σσ. 345-46.

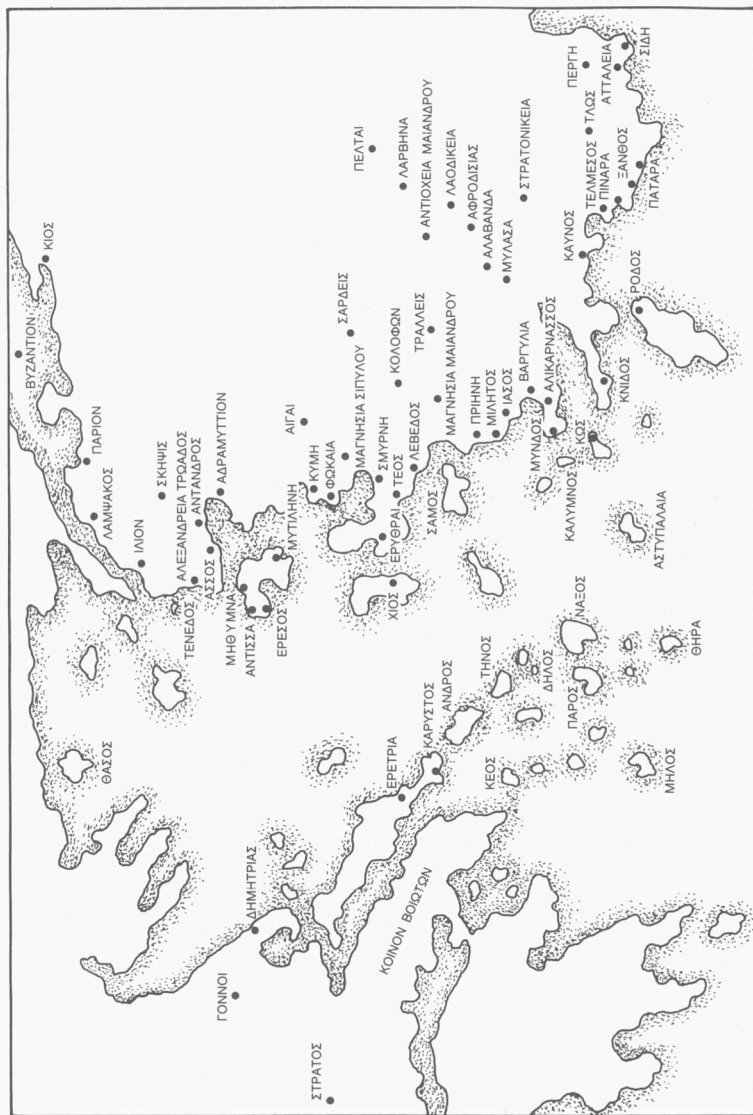
232. Βλ. Ph. Gauthier, *Nouvelles Inscriptions de Sardes II*, σσ. 118, 119, 124.

233. Βλ. L. Robert, *Ξένιον*, σ. 777· Ph. Gauthier, *Πρακτικά*, σ. 103: «Dans les deux premières (ἐννοεῖται τῆς Ἀθῆνας καὶ τῆς Ρόδου), la permanence et l'efficacité des tribunaux civils tirés au sort va de pair avec l'enracinement ancien de la démocratie et avec la paix sociale».

Τὰ κείμενα πού ἔχουμε μέχρι τώρα στή διάθεσή μας, ἂν καί ἀνέρχονται σέ δεκάδες, δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ φωτίσουν ἐπαρκῶς τὸ τεράστιο θέμα τῶν ξένων δικαστῶν στή Μικρὰ Ἀσία. Μιὰ σημαντική πτυχή τοῦ θέματος εἶναι ἡ διαδικασία πού προηγείτο τῆς αἰτήσεως δικαστηρίου κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁποίας ἐλαμβάνονταν ἡ ἀπόφαση νὰ ζητήσει ἡ πόλη δικαστὲς ἀπὸ κάποια ἄλλη ἀντίστοιχη.²³⁴ Δυστυχῶς, ἡ πτυχή αὐτὴ ὅπως καί πολλές ἄλλες παραμένει σκοτεινὴ. Οἱ πληροφορίες αὐτὲς θὰ ἦταν χρήσιμες γιὰ νὰ κρίνουμε τὴν ἐσωτερικὴ ὀργάνωση τῶν πόλεων καὶ κυρίως τὸν ἀκριβὴ ρόλο τῶν ὀργάνων πού ἦταν ἐπιφορτισμένα μὲ δικαστικὲς ἀρμοδιότητες. Ἐπιπλέον θὰ ἀντλούσαμε στοιχεῖα γιὰ τὴν κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε ἐν γένει στὸν τομέα τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης στίς πόλεις πού εἶχαν προσφύγει στὰ ξενικά δικαστήρια.

Εἶναι καὶ αὐτὸ τὸ ζήτημα τῶν ξένων δικαστῶν, ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ τῆς ἀρχαιότητος, γιὰ τὰ ὁποῖα περιμένουμε περισσότερες πληροφορίες ἀπὸ νεότερα ἐπιγραφικὰ εὐρήματα.

234. Βλ. L. Robert, *Ξένων*, σ. 770.

Ελληνικές πόλεις της Μ. Ἀσίας και περιοχές της ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδας πού δέχθηκαν ἡ ἀπέστευαν δικαστές ἀπό ἡ πρὸς τίς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας [Βλ. Κατάλογο Περιουτῶν, σσ. 82-83]

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

* (ἀριθμός με ἀστερίσκο) = ἀποστέλλουσα πόλη

1, 2 ... = αἰτούσα πόλη

X = ἄγνωστη ἀποστέλλουσα πόλη

Ψ = ἄγνωστη αἰτούσα πόλη

8X = ἀριθμός με X δηλώνει ἔλευση δικαστῆ ἀπὸ ἄγνωστη πόλη καὶ ταυτόχρονη ἄφιξη δικαστῶν (με τὸν ἴδιο προορισμὸ ἀπὸ ἄλλες, γνωστὲς πόλεις)

Ἄδραμύτιον (50)

Αἰγαί (17*)

Ἀλάβανδα (49)

Ἀλεξάνδρεια Τρωάδος (9)

Ἀλικαρνασσός (58*)

Ἄνδρος (50*, 57*)

Ἄντανδρος (4*)

Ἀντιόχεια Μαιάνδρου (29)

Ἄντισσα (ἀναγράφεται χωρὶς ἀριθμὸ)

Ἄσσος (3*, Ψ)

Ἀστυπάλαια (6*, 8*)

Ἀττάλεια (37*, 54*)

Ἀφροδισιάς (52*)

Βαργύλια (2, 39, 40, 47)

Βοιωτῶν κοινόν (59)

Βυζάντιον (18)

Γόννοι (44)

Δῆλος (41*)

Δημητριάς (61)

Ἐρεσός (12*, 17, Ψ)

Ἐρέτρια (19)

Ἐρυθραί (10, 29*, Ψ, 30, 31*, 32*, 34, 43*, 52, 53, 54, 55, 56)

Θάσος (7*)

Θήρα (42)

Ἰασός (15, 26, X, 27*, 28*, Ψ, Ψ)

Ἰλιον (41)

Κάλυμνος (27)

Κάρυστος (49*)

Κανὸς (23*, 24*)

Κέος (42*)

Κίος (38*)

Κνίδος (20, 21*)

Κολοφών (14, 28, 51)

Κύμη (40*)

Κῶς (Ψ, 30*, 41*)

Λάμψακος (Ψ, 51*, 57*)

Λαοδικαία ἐπὶ Λύκῳ (16)
Λάρβηνα (46)
Λέβεδος (33)
Μαγνησία Μαιάνδρου (1, 20*, 46*, 61*)
Μαγνησία Σιτύλου (38)
Μήθυμνα (17)
Μήλος (5*)
Μίλητος (17*, 18*, 19*, 25*, Ψ, 44*, 45*, 58*)
Μύλασα (31, Ψ, 35*, 37, Ψ, 60)
Μύνδος (58*)
Μυτιλήνη (43)
Νάξος (57*)
Ξάνθος (55*)
Πάριον (11, 12)
Πάρος (41*, 60*)
Πάταρα (X)
Πέλται (4)
Πέργη (5)
Πίναρα (ἀναγράφεται χωρὶς ἀριθμὸν)
Πριήνη (1*, 2*, 8, 8X, 9*, 10*, 11*, 13*, 14*, 15*, 16*, Ψ)
Ρόδος (26*, 41*, 59*)
Σάμος (17*, 33*, 47*, 58)
Σάρδεις (Ψ)
Σίδη (53*)
Σκηψίς (Ψ)
Σμύρνη (6, 7, 21, 22*, 23, 24, 25)
Στρατονίκεια (3, 22, 36)
Στράτος (45)
Τελμεσσός (ἀναγράφεται χωρὶς ἀριθμὸν)
Τένεδος (32)
Τέος (39*)
Τήνος (34*, 36*, 48*)
Τλώς (56*, X)
Τράλλεις (35, 48)
Φάκαια (8*)
Χίος (13, 57)